

Vähäsillan elämää

Kokemuksia kesäsiirtolasta 1930–60-luvuilla ja lastensuojelun merkittäviä muutoksia vuosina 1900-2020

Niina Koskinen

Pauliina Rauhanen

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2020

Sosiaali- ja terveysalan ylempi AMK
Sosionomi ylempi AMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomi (YAMK)
Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

KOSKINEN, NIINA & RAUHANEN, PAULIINA:

Vähäsillan elämää

Kokemuksia kesäsiirtolasta 1930–60-luvuilla ja lastensuojelun merkittäviä muutoksia vuosina 1900–2020

Opinnäytetyö 107 sivua, joista liitteitä 18 sivua
Marraskuu 2020

Opinnäytetyön ohessa tuotettiin kirjallinen julkaisu TampereMission käyttöön Vähäsillan 100-vuotisjuhlan kunniaksi. Työssä selvitettiin 1930–60 – luvulla Vähäsillassa eläneiden kokemuksia kesäsiirtolasta. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa yhteistyökumppanille ja tuoda julki lastensuojelun uudistuksia 1900-luvulta tähän päivään.

Tutkimus toteutettiin laadullisena. Aineisto kerättiin haastattelemalla seitsemää Vähäsillan kesäsiirtolan silloista asiakasta. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Osa haastatteluista toteutettiin puhelimitse, osa haastateltavista vastasi kysymyksiin sähköpostitse tai kirjeitse. Tutkimuksen aineisto analysoitiin teoriasidonnaisen aineistoanalyysin kautta.

Kesäsiirtolan arkeen kuului aikuisen ylläpitämä kuri ja auktoriteetti, säännöllinen päiväjärjestys ja työkasvatus. Vanhempien ja lasten yhteydenpito toteutui vain postitse. Kesäsiirtolassa olo oli näistä edellä mainituista huolimatta jäänyt haastatelluille mieleen mukavana kokemuksena. Tutkimukseen osallistuneet silloisen lastenkodin asukkaat ovat pitäneet yhteyttä toisiinsa, he kokevat sen auttaneen omassa elämässä selviytymiseen.

Tutkimustulosten perusteella on nähtävissä selkeä muutos 1930–60 luvun lastensuojelun ja nykypäivän lastensuojelun välillä. Lastensuojelu on muuttunut ulkoa käsin määräämisestä voimakkaasti lapsen itsemääräämisoikeuden suuntaan. Lastensuojelun asiakkaat eivät välttämättä tiedä olevansa lastensuojelun asiakkaita tai miksi he niitä ovat. Lastensuojelu oli aiemmin sosiaalilautakunnan määrittelemää ja määräämää. Lapsen tai vanhempien mielipiteitä ei kuunneltu tai ne vaiennettiin, jos se ei ollut lautakunnan mielestä sopivaa. Tämän päivän lastensuojelu on koko perhettä tukevaa ja lapsen edun huomioivaa palvelua.

Tutkimuksemme osallistuneista osa on ollut kesäsiirtolan asukkaana lastenkotitaustan vuoksi ja heidän haastatteluistansa nousi esiin jälkihuollon puuttuminen, johon nykyisin on onneksi kiinnitetty paljon huomiota. Viimeisimmässä lastensuojelulain uudistuksessa jälkihuoltoikää nostettiin 25 vuoteen, joka mahdollistaa nuorten tukemisen pidempään. Jatkotutkimusaiheena olisikin mielenkiintoista tutkia miten lastensuojelu on vaikuttanut asiakkaiden elämään ja millaista tukea he olisivat tarvinneet selviytyäkseen paremmin elämänsä myöhemmissä vaiheissa.

Asiasanat: kesäsiirtola, lastensuojelu, lastensuojelulaki, sosiaaliset suhteet

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree in Social Services

KOSKINEN, NIINA & RAUHANEN, PAULIINA
Living in Vähäsilta
Experiences of Summer Camp in 1930-60's and
Significant Changes of Child Welfare From 1900 to 2020

Master's thesis 107 pages, appendices 18 pages
November 2020

The purpose of this study was to find new information about experiences in summer camp. Our associate was TampereMissio, who wanted to collect stories about living in Vähäsilta summer camp in 1930-60's. Our mission was to accumulate changes of Child Welfare Act from 1900 to 2020. The study had 7 participants, who were interviewed by phone, face-to-face or by email/letter.

The data was gathered by theme interviews and analysed by using theory-based data analysis method. Results indicate that there are significant changes in child welfare from 1900 to 2020. Direction of the development is children's self-determination and support to the whole family.

Living in summer camp included adults discipline and authority, regular order and work education. Communication between children and parents were allowed only by post. Summer camp left various experiences, mainly good ones. Some of the participants still keep in touch as they feel it has helped survive. Future research could explore long-term influences of summer camps; how does it impact ones life by being a customer of child welfare and living in the summer camp. In addition what kind of support they would have needed to cope better with their lives.

Key words: summer camp, child welfare, child welfare act, social relationships

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	8
	2.1 Tampereen Kaupunkilähetys	8
	2.2 Kesäsiirtolatoiminta ja Vähäsillan kesäsiirtola	10
3	LASTENSUOJELUN KEHITTYMINEN SUOMESSA	13
	3.1 1900- luvun kasvatusyhdistyksistä kohti virallista lastensuojelua	13
	3.2 Sota-ajan vaikutuksia lasten suojeluun	18
	3.3 YK:n lastenoikeuksien julistus	20
	3.4 Lastensuojelulain voimaantulo ja kehittyminen	21
	3.5 Lastensuojelu vuonna 2020	26
	3.5.1 Systeminen työmalli nykypäivän lastensuojelussa	30
	3.5.2 Kokemusasiantuntijan merkitys nykypäivän lastensuojelutyössä	32
4	ARKI LASTENSUOJELULAITOKSESSA	34
	4.1 Arjen merkitykset 1930–60-luvulla	34
	4.2 Lastensuojeluyksikön arjen lähtökohtia 2000-luvulla	35
	4.3 Yhteenveto luvuista 3 ja 4	38
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	40
	5.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	40
	5.2 Tutkimusmenetelmät	41
	5.2.1 Laadullinen tutkimus	42
	5.2.2 Narratiivinen tutkimus	44
	5.3 Aineistonkeruu	45
	5.3.1 Teemahaastattelu	45
	5.3.2 Ikäihmisten haastattelu	46
	5.3.3 Aineistoa keräämässä	47
	5.4 Aineiston analyysi	49
6	VÄHÄSILLAN ELÄMÄÄ	53
	6.1 Vähäsillan arjen toimintoja	53
	6.1.1 Työkasvatus kesäsiirtolassa	54
	6.1.2 Jokapäiväiset rutiinit	55
	6.2 Kokonaisvaltainen hyvinvointi Vähäsillassa	57
	6.2.1 Fyysinen hyvinvointi	58
	6.2.2 Henkinen hyvinvointi	59
	6.2.3 Yksilöllisyyden huomioiminen	61
	6.3 Sosiaaliset suhteet	63

6.3.1 Lasten väliset suhteet.....	63
6.3.2 Aikuisten rooli.....	65
6.4 Moninaiset kokemukset kesäsiirtolasta.....	68
6.4.1 Vapaaehtoiset arjen tekemiset.....	68
6.4.2 Muistoja kesäsiirtolasta.....	70
6.5 Tulosten yhteenveto.....	73
7 TUOTOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	76
7.1 Vähäsillan elämää – historiikki ja video.....	76
7.1.1 Videota tekemässä.....	76
7.1.2 Historiikin syntyminen.....	78
7.2 Aiheen tarkastelua.....	80
8 POHDINTA.....	84
8.1 Tutkimuksen arviointi ja eettisyys.....	84
8.2 Yhteenvetoa ja tulevaisuuden pohdintaa.....	87
LÄHTEET.....	88
LIITTEET.....	93
Liite 1. Haastattelukutsu.....	93
Liite 2. Haastattelukysymykset.....	95
Liite 3. Ilmoitukset Moro- lehdessä.....	96
Liite 4. Historiikki.....	97

1 JOHDANTO

Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena oli tuottaa tietoa 1930–60-luvun Vähäsillan kesäsiirtola-asiakkaiden kokemuksista. Kesäsiirtolakokemuksia ei ole aiemmin tutkittu. Kesäsiirtolakokemusten rinnalla tutkimme tuon ajan lastensuojelua ja sitä, miten se on koettu tuona ajankohtana. Kesäsiirtolakokemusten rinnalla seuraamme lastensuojelun sekä sitä koskevan lain kehitystä 1900-luvulta tähän päivään. Tuomme julki myös tämän päivän lastensuojelun tärkeimpiä kohtia.

Aihe opinnäytetyöhön tuli koulullamme järjestetyiltä opinnäytetyömarkkinoilta, missä eri organisaatiot esittelivät opinnäytetyöaiheitaan, oman organisaationsa lähtökohdista. Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppani on TampereMissio (entinen Tampereen Kaupunkilähetys). Yhteistyökumppanin toiveena oli tuottaa kirjallinen julkaisu kesäsiirtolakokemuksista Vähäsillan 100-vuotisjuhlan kunniaksi.

Meillä molemmilla on omakohtainen kiinnostus aiheeseen työn puolesta, sillä toinen meistä työskentelee varhaiskasvatuksen opettajana ja toinen lastensuojelulaitoksen ohjaajana/jälkihuoltotyöntekijänä. Tutkimuksen myötä meillä on mahdollisuus tuoda julki lastensuojelun hyviä puolia ja päästä menneisyyden negatiivisesta leimasta eroon sekä mahdollisesti palauttaa käytäntöön hyviä asioita lastensuojelun menneestä ajasta.

Lastensuojelun kokemuksellisuutta on tutkittu jonkin verran (Mm. Aittokallio 2014, Eronen 2012, Laitala 2016 ja Laitala & Puuronen 2016). Nämä tutkimukset on kuitenkin tehty 2000-luvulla, joten kokemukset lastensuojelusta tutkimaltamme ajalta ovat pääosin tutkittavien muistin varassa. On huomioitava, että lasten kokemuksia ei ole kirjattu muistiin, eikä esimerkiksi päivittäiskirjauksia ole tuona aikana tehty, tämä vaikuttaa tutkimusten sisältöihin. Jos aihetta olisi tutkittu aiemmin, lastensuojelun asiakkuuden ollessa voimassa, kokemukset todennäköisesti olisivat erilaisia. Täytyy myös muistaa, että lastensuojelu on muuttunut merkittävästi ja 2000-luvun tutkimuksiin osallistuneet tietävät joidenkin silloin 1930–60-luvulla käytettyjen käytänteiden olevan nykyään jopa lainvastaisia.

Lastensuojelun kehitys 1900- luvun alusta tähän päivään on ollut moninainen, esimerkiksi lakimuutokset, joista viimeisimpänä suurena muutoksena jälkihuoltoian nostaminen. Jo ennen tätä muutosta painopistettä on suunnattu lapsen yksilöllisyyteen ja itsemääräämisoikeuteen ja yleisesti lapsen oikeuksiin. Nykyään myös perheen kokonaisvaltainen tukeminen nähdään tärkeänä.

Ensimmäisessä luvussa esittelemme yhteistyökumppanimme TampereMissio ry:tä ja sen syntyä. Samassa luvussa on esitelty myös kesäsiirtolatoimintaa yleisesti ja erityisesti Vähäsillan kesäsiirtolan toimintaa. Toisessa luvussa käymme läpi merkityksellisempiä lastensuojelun ja siihen liittyvän lain muutoksia sekä lain syntyyn vaikuttaneita asioita. Kolmannessa luvussa käsittelemme lastensuojelulaitosten arkea yleisesti peilaten jo tehtyihin tutkimuksiin. Seuraavassa luvussa on kerrottu opinnäytetyömme toteutuksesta sekä erilaisista tutkimusmenetelmistä. Viides kappale muodostuu tuloksista, joiden pohjalta pohdimme nykypäivän lastensuojelun tilaa. Viimeisessä kappaleessa on pohdintaa aiheesta.

Lopputuotokseksi muodostui opinnäytetyön lisäksi TampereMission käyttöön kirjallinen julkaisu sekä kaksi videota. Kirjallinen julkaisu toimitetaan tutkimukseen osallistuneille ja TampereMission käyttöön. Videoista toinen on lyhyt muisteluvideo, joka julkaistaan TampereMission verkkosivuilla ja toinen, pidempi on kokemusasiantuntijan dokumentti kokemuksista Vähäsillassa. Pidempi video jää TampereMission arkistoon, eikä sitä julkaista opinnäytetyön yhteydessä. Kirjallinen julkaisu, historiikki löytyy tämän opinnäytetyön liitteessä 4 ja TampereMission verkkosivuilta Vähäsilta -osiosta. Tuotokset tullaan julkaisemaan opinnäytetyön esityksen jälkeen.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

TampereMissiolla (entinen Tampereen Kaupunkilähetys) on pitkät perinteet sosiaalipalveluiden tuottamisessa. Järjestö tuottaa edelleen matalan kynnyksen sosiaalipalveluita vauvasta vaariin. Tässä kappaleessa kerromme yhteistyökumppanimme historiaa lyhyesti ja merkittävimmät asiat esille nostettuina. Esittelemme myös yleisesti kesäsiirtolatoimintaa sekä itse Vähäsiltää.

2.1 Tampereen Kaupunkilähetys

Tampereen Kaupunkilähetyksen historian juuret ulottuvat pitkälle. Kaupunkilähetykselle tärkeä henkilö oli pastori Fontell, joka aloitti pyhäkoulutoiminnan vuonna 1881 sekä diakoniatyön yhdessä vaimonsa Linan kanssa (Sinkkonen 1984, 10; Järventie 1959, 32–33). Tampereen Kaupunkilähetyksen syntymävuotena voidaan pitää vuotta 1884, sillä silloin palkattiin ensimmäinen työntekijä: niin kutsuttu raamattunainen. Varat palkkaamiseen saatiin Fontellin ja hänen vaimonsa perustaman ompeluseuran tuotoilla ja ensimmäisellä kolehdilla lokakuussa. (Sinkkonen 1984, 10.)

Tampereen Kaupunkilähetyksen tarkoitus on, evankelisluterilaisen tunnustuksen pohjalla ja sopusoinnussa maamme kirkollisten laitosten kanssa, harjoittaa kristillistä rakkauden toimintaa sekä hengellisen että ruumiillisen hädän poistamiseksi, niin kuin myöskin totisen jumalisuuden ja siveellisyyden edistämiseksi seurakunnassa. (Järvenpää 1959, 49–50.)

Tampereen Kaupunkilähetyksen lastenkoti perustettiin vuonna 1920 Tampereen Amuriin. Rakennus oli ostettu Kaupunkilähetykselle jo vuonna 1914, mutta se ei sellaisenaan soveltunut lastenkodiksi, vaan rakennus purettiin ja tilalle rakennettiin uusi lastenkoti. Lastenkodin johtajista kuuluisin on sisar Selma Valtonen (kuva 1), joka toimi Kaupunkilähetyksessä vuosina 1915–1957. Valtonen toimi lastenkodin lisäksi myös muussa Kaupunkilähetyksen toiminnassa ja hänet nimitettiin Kaupunkilähetyksen kunniajäseneksi. Valtonen sai eläkkeelle jäädessään Pyhäkouluyhdistykseltä ansiomerkin 40 vuotta kestäneestä pyhäkoulunopettajan urastaan sekä samana vuonna

Sosiaalihuollon keskusliiton kultaisen ansiomerkin, hänelle on myönnetty Suomen valkoisen ristin ritarikunnan 1. luokan mitali kultaisin ristein 6.12.1957 ansiokkaan elämäntyönsä johdosta. Selma Valtosen muistoksi on perustettu Tampereelle ravintola Selma (Tuomiokirkonkatu 22). (Sinkkonen 1984, 15, 24, 28.)

KUVA 1. Selma Valtonen

Tampereen Kaupunkilähetys on ollut historiansa aikana monessa mukana. Pyhäkoulun ja lastenkodin lisäksi Tampereen Kaupunkilähetys on esimerkiksi julkaissut lehteä nimeltä Tampereen Kaupunkilähetys (vuodesta 1909 alkaen Sunnuntaitervehdys). Kaupunkilähetyksen toimintaan kuului myös ompeluseura, joka on alun perin ollut nimeltään suomalainen ompeluseura, sittemmin myös niin sanottu äitien päiväompeluseura, tämä on ollut toiminnassa vuodesta 1907. Muita Kaupunkilähetyksen toimintoja on ollut mm. maitopisaratoiminta, poikatyö, tallukkurssit, naisten työtupa, murukokoelma (on hyvin lähellä nykypäivän kierrätyskeskustoimintaa), vanhusten kesäleiritoiminta, vanhainkoti, ammattioppilaskoti, pienten lasten koti, työtupatoimintaa vankilasta vapautuneille naisille, avioliittoneuvonta, alkoholistikoti, inkeriläisten huoltotoiminta, lastentarha, evankelioimistyö, kehitysvammaisten suojatyötoiminta ja meidän

tutkimuksemme kohteena oleva kesäsiirtolatoiminta Teiskon Vähäsillassa. (Sinkkonen 1984, 14–39; Kulhia 2007, 70–71.)

TampereMissio tuottaa nykyäänkin matalan kynnyksen sosiaalipalveluita vauvasta vaariin. Perheille suunnattua toimintaa on Kimpassa- perhetoiminta, joka on tarkoitettu vauvaperheille. Perhetoiminta tarjoaa pienryhmiä vauvoille ja heidän vanhemmilleen, varhaista vuorovaikutusta, vertaistukea vauvaperheille, toimintaa ja tekemistä vauvojen kanssa. Palvelu on kaikille avointa ja maksutonta. Kimpassa - ryhmiä kokoontuu keskustan lisäksi Kaukajärvellä, Linnainmaalla, Tesomalla ja Multisillassa. Perhetoiminnan lisäksi TampereMissiolla on erilaisia palveluasumisen muotoja kehitysvammaisille ja vanhuksille. Muita toimintoja ovat mm. Linja 20-hanke, Iltalinjalla -kansalaisten kohtaamispaikka, korttelikerhotoiminta ja senioripysäkki, joista voi lukea lisää TampereMission verkkosivuilta. Vuokrattavina kohteina TampereMissiolla on Nikaman sauna sekä Vähäsilta. (TampereMissio n.d. Luettu 12.10.2020.)

2.2 Kesäsiirtolatoiminta ja Vähäsillan kesäsiirtola

Kaupunkilähetyksen diakonissat olivat aloitteellisia kesäsiirtolatoiminnan sekä lastenkodin perustamisen suhteen ja saivat johtokunnan jäsenet tukemaan näitä ideoitansa. Kesäsiirtola toimi koulujen kesäloma- aikaan, lapset lähetettiin kaupungista raittiiseen maalaisilmaan, tukevan maalaisruuan pariin. Tarkoituksena oli edistää lasten terveyttä. Yleensä järjestettiin lääkärintarkastus siirtolan aloituksen yhteyteen. Jo syksyllä 1915 oli vireillä kesäsiirtolatontin hankkiminen Hatanpään mailta. Hanke ei edistynyt, kun luultiin Amurin rukoushuoneen tulevan rakennettavaksi. Tämä asia jäi kuitenkin vain puheasteelle. Vuosina 1916–17 kaupunkilähetys toteutti kesäsiirtoloita yhteistyönä NMKY:n ja NNKY:n kanssa. Tässä yhteistyössä Kaupunkilähetyksellä oli vain maksajan rooli. (Kulhia 2007, 48.)

Vuonna 1919 Kaupunkilähetys sai käynnistettyä omana toimintana köyhiä lapsia varten kesäsiirtolahankkeen, jonka tarkoituksena oli ottaa sinne 10–15 lasta kerrallaan, kukin kuukauden ajaksi. Sisarille annettiin tehtäväksi huolehtia kesäsiirtolasta kokonaan. Kesäsiirtolassa oli toiminnan alettua 85 lasta, kolmessa

vuorossa. Sosiaalhallitus oli myöntänyt kesäsiirtolalle 10 000 markan avustuksen, koska sinne sijoitettiin myös sotaorpoja. Sosiaalhallitus lähetti lisäksi suuren määrän vaatteita avustuksena hädänalaisten lasten tarpeisiin. Näiden avustusten turvin saatiin katettua valtaosa kuluista. Keväällä 1920 selvisi, että kesäsiirtolatoiminnan tuen saamiseksi siirtolaan piti ottaa sotaorpoja. Kaupunkilähetys linjasikin ottaa siirtolaan sotaorpoja, jos heitä oli tulossa. Kesäsiirtolatoiminta vakiintui osaksi Kaupunkilähetyksen toimintaa yhdistyksen ostettua vuonna 1920 Tampereen Teiskon Pohtolassa sijaitsevan Vähäsiltanin kiinteistön (kuva 2.). (Kulhia 2007, 58–60.)

KUVA 2. Vähäsilta, Iso talo, päärakennus vuonna 2020

Vuosien varrella siirtolaan on hankittu lisämaata neljään otteeseen, myös rakennuksia on lisätty ja jo olemassa olevia laajennettu. Ensimmäisten kesäsiirtola asukkaiden joukossa olivat vastaperustetun lastenkodin lapset kesällä 1921. Sisar Selma Valtonen toimi myös kesäsiirtolan johtajana. Kesäsiirtola on laajentunut useaan otteeseen ja viimeisin laajennus oli Jussinniemi (kuvat 3 ja 4) vuonna 1938. Lastenkodin asukkaat viettivät kesät kesäsiirtolassa heti vuodesta 1921 alkaen. Heidän lisäksi kesäsiirtolassa kesiään viettivät mm. seurakuntien ja lääkärien suosituksesta kaupunkilaisperheiden lapset. (Järventie 1959, 64–65.)

KUVA 3. Jussinniemi 1900-luvulla   KUVA 4. Jussinniemi vuonna 2020

Kesäsiirtola oli diakonissoille erityisen tärkeä ja he pitivät johtokuntaa ajan tasalla siirtolan tarpeista. Kesäsiirtolassa oli kerrallaan vuorossa noin 25 lasta, yleinen järjestely oli jakaa kesä kolmeen vuoroon. Siirtolaa johtava diakonissa vaihtui vuorojen mukana. (Kulhia 2007, 60.)

Viime aikoina kesäsiirtola (kuva 2) on toiminut lähinnä kehitysvammaisten ja ikääntyneiden kesävirikistyspaikkana. Viimeisin muutos Vähäsillan toiminnassa on Kaupunkilähetyksen muuttuminen 1.1.2020 TampereMissioksi, sen myötä Vähäsillan voi saada pirkanmaalaisen yleishyödyllisen toiminnan käyttöön maksutta (esimerkiksi leirikoulu). Asuinrakennusten (päätalo, Torppa ja Jussinniemi) lisäksi Vähäsillan kuuluu puulämmitteinen rantasauna, uimalaituri, grillikatos sekä lentopallokenttä. (Vähäsillan leirikeskus Teiskossa n.d.) Nykyinen järjestöjohtaja Matti Helin toivoo maksuttomuuden näkyvän esimerkiksi leirien hinnoittelussa siten, että myös vähävaraisilla tamperelaisilla olisi mahdollisuus osallistua niihin. (Mylläri 2019.)

3 LASTENSUOJELUN KEHITTYMINEN SUOMESSA

Varhaisimpia kirjauksia köyhäinhoidosta ja orpojen huolenpidosta on jo 1500-luvulta lähtien. Lastensuojelu tapahtui pitkään köyhäinhuollon alla. Tässä tutkimuksessa käsittelemme kuitenkin modernia lastensuojelua, joka on saanut alkunsa 1900-luvun puolella. Tutkimme 1930–60-luvun asiakkaiden kokemuksia tuon ajan lastensuojelusta ja sen asiakkuudesta. Haastateltavamme henkilöt ovat olleet tuona aikakautena joko kesäsiirtolan tai lastensuojelun asiakkaita. Työmme tulososiossa käsittelemme tutkimuksemme tuloksia lastensuojelusta osassa arki kesäsiirtolassa. Varsinainen laki lastensuojelusta on tullut voimaan Suomessa vasta vuonna 1936 pitkän lainsäädäntäprosessin tuloksena ja monien erinäisten vaiheiden kautta. Lapsen edusta on alettu puhua vasta vuoden 1986 lastensuojelulaissa.

3.1 1900-luvun kasvatusyhdistyksistä kohti virallista lastensuojelua

Modernin valtiojohtoisen lastensuojelun alku osuu 1860-luvulle, suurten katovuosien tienoille, jolloin perustettiin Turvattomien lasten kasvatusyhdistys. Nälkävuodet olivat lisänneet hätää kärsivien lasten määrää huomattavasti. Kuntien vaivashoidon resurssit näiden lasten auttamiseksi oli nähty riittämättömiksi. Diakonissalaitos perustettiin vuonna 1867. Laitos keräsi yksiköihinsä myös orpolapsia. (Harrikari 2019, 147–150.) Turvattomien lastenkasvatusyhdistyksen perustaminen oli alku kohti nykymuotoista lastensuojelua, sillä se avasi keskustelun laajemmin lastensuojelun sisällöstä. Sen myötä lastenkoteihin sisällytettiin ensimmäistä kertaa kasvatuksellista toimintaa (Känkänen 2012, 18.)

Yksittäisten henkilöiden toiminnan osuus yhdistyksen toiminnassa oli huomattava. Yhdistys alkoi perustaa kasvatustaitoksia eri puolille maata, hätää kärsiviä lapsia varten. Lapset saapuivat laitoksiin vankipasseilla, koska köyhien lasten hoito tapahtui tuolloin vielä rikoslain alla. (Harrikari 2019, 147–150.)

Myöhemmin 1880-luvulla lapsia saapui näihin kasvatustaitoksiin poliisilaitoksen tai köyhäinhoidon lähettäminä. Lapsia sijoitettiin myös maataloille, tilalliset saivat

lasten pidosta rahallista korvausta. Yhdistyksen toiminta laajeni nopeasti ja 1870–80 lukujen vaihteessa yhdistyksellä oli jo toistakymmentä laitosta hätää kärsiviä lapsia varten. Yhdistyksen tavoitteena ja toiminta- ajatuksena oli edelleen paheisiin ja rikoksiin sortumisen estäminen. Puhuttiinkin pahantapaisten lasten kasvatuslaitoksista. Vaikka päätavoitteena laitoksissa oli pahantapaisuuden estäminen, pääpaino oli orpolasten kasvatuksessa ja huollossa. Keskeistä laitosten arkipäivässä oli kristillisuus, työkasvatus ja koulunkäynti. Haasteina laitoksissa olivat kulkutaudit ja heikko hygienia. (Harrikari 2019, 150–152.) Tämän ajan laitosten arjen rutiineissa näyttäytyy työkasvatuksen ja kristillisyyden iso merkitys. Työnteon koettiin ehkäisevän paheisiin ryhtymistä.

Suojelukasvatuksen antamilla valtuuksilla puututtiin perheiden elämään. Vanhempien kasvatus- ja holhousvaltaan puuttuminen ei kuitenkaan ollut helppoa. Vanhempien tahdon vastainen huostaanotto tuli lailliseksi vuonna 1898 holhouslaissa. Vanhempien kasvatuskyvyttömyys oli tuona aikana liukuva käsite, joka aiheutti paljon päänvaivaa huostaanotoista vastaaville sosiaalityöntekijöille. (Laitala & Puuronen 2016, 76.) Kasvatuskyvyttömäksi saatettiin todeta esimerkiksi työssä käymisen tai yksinhuoltajuuden johdosta, kuten eräs haastatelluistamme kertoi.

Vuonna 1902 perustetun suojelukasvatuskomitean piti antaa lausuntonsa Turvattomien lastenkasvatusyhdistyksen toiminnan mahdollisesta jatkamisesta. Yhdistyksen jatkamisen puolesta kiisteltiin vuoteen 1904 asti, kunnes Nikolai Bobrikov ehdotti yhdistyksen lakkauttamista ja sen toiminnan siirtämistä senaatin sivistystoimikunnalle. Yhdistyksen asteittaisen lakkauttamisen jälkeen 1905–1909, siviilitoimikunta ohjasi vailla asianmukaista hoitoa jääneiden lasten huoltotoimintaa, vaivaishoidon yhteydessä. (Harrikari 2019, 154.)

Suojelukasvatuskomitea määritteli lapsen oikeuden tärkeimmäksi, mutta lapsella ei kuitenkaan ollut minkäänlaista sananvaltaa häntä koskevissa asioissa. Yhteiskunnalla oli vahva velvollisuus huolehtia lasten kasvattamisesta yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi. (Laitala & Puuronen 2016, 76–77.)

Työväenliikkeen synty 1900-luvun alkupuolella oli alkusysäys lapsen suojelukysymyksen problematisoinnille. Samoihin aikoihin alettiin miettiä lain säätämistä alaikäisten lasten tehdastyössä käyntiin liittyen. Pian todettiin työolojen ja niiden seurausten tarvitsevan muutoksia. Uutena asiana lasten työolojen selvittämisessä käytettiin tilastoja, jotka perustuivat työnantajille lähetettyihin kyselyihin. Näiden tilastoiden valossa valmistuivat asetukset, joissa säädettiin mm. lasten ja nuorten työajoista ja kansakouluopetuksen järjestämisen velvollisuudesta. Työnantajalle tuli myös velvollisuus pitää työntekijöistä luetteloja sekä yhteistyöstä viranomaisen kanssa. (Harrikari 2019, 159–162.) Huomattava on, että tuohon aikaan lapseksi katsottiin alle 15-vuotiaat ja täysi-ikäiseksi henkilö tuli täytettyään 15 vuotta. Tämä on säädetty vaivaishoitoasetuksessa vuonna 1879. (Känkänen 2012, 14–15.)

Charles Darwinin evoluutioteorian synnyllä oli myös suuri vaikutus suojelukysymykseen. Darwinin evoluutioteoriaa alettiin kasvien ja eläinten ohella soveltaa myös ihmisiin. Luonnontieteen kehittämisessä sovellettiin uudenlaista tietoteoriaa, tieteellistä positivismia ja sen mukaista metodologiaa. Positivismi tavoitteli metafysiikan ja moraalifilosofian sijasta nopeasti havaittavaa empiristä tietoa, mikä aiheutti sen, että ihmisen evoluutiota tutkivat tieteet otettiin rikoslainopin käyttöön. Tämä näkyi jo tehdastyöläisten oloista tehdyssä tutkimuksessa, jossa komitea hyödynsi kyselyitä ja tilastoja päätöksensä teossa. Suojelukysymykseen ja sen hallinnan tapoihin näillä edellä mainitulla asioilla oli suuri merkitys. Ne muodostivat linssit, joiden läpi suojelukysymystä katsottiin ja modernisoitiin. Tämä ajattelun muutos vaikutti erityisesti kriminologiseen ajatteluun. Alettiin miettiä toimia rikollisuuden ehkäisemiseksi. Alettiin myös miettiä mikä ajoi lapsia lainvastaisiin tekoihin. (Harrikari 2019, 162–163.)

Positivistit pitivät huono-osaisten lasten systemaattista huolehtimista hyvänä keinona ehkäistä rikollisuutta. Lasten sijoittamista vankilaan alettiin pitää moraalisesti epäilyttävänä toimintana. Tässä kohtaa eurooppalaiset kansallisvaltiot alkoivat siirtää lastensuojelutehtäviä hyväntekeväisyysjärjestöiltä itselleen. Tässä yhteydessä valtiollinen rikosoikeus ja filantrooppinen lastensuojelu yhdistyivät. Suomalaisesta suojelu- ja pakkokasvatuksesta tuli valtion oma käytäntö toimia. Edelleen pääpaino oli pahantapaisuuden kitkemisessä. Lastensuojelulla oli rikosoikeuden viitekehyyksessä lähinnä

välinearvo; suojelu oli yhteiskunnan suojelua ja lastensuojelu nähtiin rikollisuuteen vaikuttamisen välineenä. (Harrikari 2019, 163–164.) Tällä aikakaudella ajateltiin voimakkaasti niin että suojelua tarvitsevat lapset olivat itsessään pahantapaisia ja kulkeutuivat rikosten tielle. Yhteiskuntaa piti suojella näiltä pahantapaisilta lapsilta ja nuorilta.

Suomen suojelukasvatuskomitea syntyi vuonna 1902 senaatin asettamana. Komitean työnä oli selvittää pahantapaisten ja huonohoitoisten lasten määrä Suomessa. Ongelman laajuuden todettuaan komitea laati ehdotuksen silloisen suojelukasvatuksen, nykyisen lastensuojelun kehittämiseksi. Suomessa oli tuolloin komitean keräämien tietojen mukaan 2500 suojelukasvatuksen tarpeessa olevaa lasta, joista reilu 1000 oli määritelty pahantapaisiksi. Kasvatilapsia arvioitiin olleen tuolloin noin 7500. Suojelukasvatus määriteltiin komitean toimesta siveellisessä suhteessa laiminlyödyille, pahoinpidellyille, fyysisesti huonosti hoidetuille sekä pahantapaisille lapsille yhteiskunnan toimesta annettavaksi erityiseksi suojeluksi ja kasvatukseksi. (Paavilainen 2012, 19–20.)

Suojelukasvatuskomitean työtä (vuosina 1902–1905) on usein pidetty pohjana modernin lastensuojelun kehittymiselle Suomessa. Komitea onkin työstänyt ensimmäisiä lakisäännöksiä esitykseksi lastensuojelun järjestämisestä. Komitealla oli kuitenkin kriminaalipoliittinen kytkentä ja taka-alalla vaikuttivat Turvattomien lasten kasvatusyhdistyksen toiminta- ajatuksesta lainatut rikoksiin ja pahantapaisuuteen sortumisen estämisen periaatteet. Komitean näkemys laajeni suojelukysymysten tarkastelussa yksilöllisten ja sosiaalisten olosuhteiden lisäksi myös yhteiskunnallisten syiden tarkasteluun. Yhteiskunnan kasvatuksellisenä keinona ehdotettiin ”pahantapaisten” lasten erottamista perheistään ja sijoittamista kasvatuslaitoksiin. Laitoksissa pahantapaisuutta ehkäistiin kurinpidollisin keinoin. (Harrikari 2019, 168–170.) Kasvatuslaitoksiin sijoittamisella ja niissä olevalla kovalla kurilla ajateltiin, että pystytään kitkemään lapsista ja nuorista tuota aikaa leimaava pahantapaisuus. Laittamalla lapset kesäsiirtolaan ajateltiin myös tukevan tätä hyväntapaisuuden lisääntymistä, kun maalla ei ole esimerkiksi houkutusia.

Suojelukasvatuksessa pyrittiin irti rangaistuksen leimasta, sen sijaan sillä tulisi olla kasvatuksen leima. Komitea teki suojelukasvatustalokieluehdotuksen, jossa oli 10

lukua ja 74 pykälää. Komitea esitti myös kasvatustalokuntien perustamista jokaiseen kuntaan, jonka tehtävänä oli valvoa ja johtaa paikallista suojelutoimintaa. Ehdotus sisälsi myös kohdan lautakunnan tehtävästä valvoa alle 18- vuotiaan kodin ulkopuolelle sijoitetun asioita ja hankkia hänelle sopiva palvelus- tai ammattioppipaikka. (Harrikari 2019, 171–172, 175; Känkänen 2012, 21.)

Naisia rekrytoitiin valtiopäiville vuonna 1906. Näiden naiskansanedustajien myötä suojelukysymys muutti luonnettaan eduskunnassa. Eduskunta oli jakautunut eliittiin ja naiskansanedustajiin, jotka tulivat väestön alemmista sosiaaliluokista. Suojelukysymys aiheutti runsaasti eripuraa vasemmistonaisten ja porvarimpien välillä. Sosiaalidemokraattien mielestä lasten huono hoito ja sen seuraamuksena pahantapaisuus ja rikollisuus olisivat porvariston teettämän palkkatyön seurausta. (Harrikari 2019, 176–177.)

Suojelukasvatuskomitean laaja mietintö vuosina 1905–06 ei johtanut pohjoismaisen esikuvan mukaan lastensuojelulain säätämiseen, laki ei kuulunut vastaperustetun eduskunnan työjärjestyksessä kiireellisimpiin tehtäviin. Maan hallitus pyrki lain säätämisen sijaan edistämään lastensuojelua hallinnollisin keinoin ja nimitti Adolf von Bonsdorfin suojelukasvatuksen v.t. tarkastajaksi. Hänen tehtävänä oli valvoa valtion omistamia tai tukemia turvakoteja ja kasvatustaloksia, näitä taloksia oli noin 10 ja lapsia niissä 600. Valvontatehtävän lisäksi von Bonsdorfin tehtäväksi muodostui laatia suunnitelma suojelukasvatuksen järjestämisestä. (Paavilainen 2012, 20.)

Bonsdorfin mielestä lastensuojelu piti hallinnollisesti erottaa köyhäin- ja vankeinhoidosta. Bonsdorf tunnisti monien muiden tavoin ison yhteiskunnallisen murroksen ja tämän tuomat lieveilmiöt. Kaupungistumisen, teollistumisen ja yhteiskuntaelämän vapautumisen lieveilmiöinä lisääntyivät vaille riittävää huolenpitoa jääneet lapsijoukot. Suojelukasvatuskomitea oli laskenut, että maaseudulla oli kymmenen kertaa vähemmän suojelukasvatusta tarvitsevia lapsia kuin kaupungissa ja taajamissa. (Paavilainen 2012, 20–21.)

3.2 Sota-ajan vaikutuksia lasten suojeluun

1918- kansalaissodan vaikutukset lasten elämään olivat suuret, sota- orpoja oli runsaasti. Vuosina 1917–1922 oli talouden taantuma, joka vaikutti merkittävästi lasten kerjuuseen ja varkauksiin, pulaa oli elintarvikkeista ja niiden saantia säänneltiin. Uudet lastensuojelujärjestöt tulivat osaksi kansallista suojelukysymyksen hallinnan verkostoa, jolloin järjestöt sidottiin osaksi verkostoa niiden saamalla valtionavulla. Syntyi Mannerheimin lastensuojeluliitto (vuonna 1920) ja Kasvatuskotiyhdistys (vuonna 1922, vaihtoi nimensä myöhemmin Koteja Kodittomille ry:ksi, nykyisin Pelastakaa Lapset ry), nämä järjestöt jakoivat vahvasti suojelukysymyksen rintamalinjoja. MLL:n perustajiin kuului Mannerheimin ja hänen sisarensa lisäksi lastenlääkäri Arvo Ylppö, kouluneuvos Erik Mandelin, maisteri Bertel Nyberg, sekä 11 muuta jäsentä. Kasvatuskotiyhdistyksen perustajiin kuului muun muassa Miina Sillanpää. Järjestön työ lähti liikkeelle Ester Hällströmin tutustumismatkasta Tanskaan ja siellä sijoitettujen lasten huoltoon vuonna 1919. Toinen merkittävä toiminnan käynnistäjä oli Adolf von Bonsdorff. (Harrikari 2019, 186; Känkänen 2012, 23.)

Sosiaalilainsäädännön kehittämisessä lastensuojelu jäi toistuvasti syrjään tärkeämpien kysymysten tieltä. Lastensuojelun laajentumista jarrutettiin tietoisesti, olivathan lastensuojelumenot vieneet vaatimattomasta sosiaalimenojen budjetista lähes kolmasosan. Suurimmat menoerät koituivat valtion kasvatuslaitosten ylläpidosta sekä kunnallisten ja yksityisten laitosten valtionavuista. Varsinkin maaseutukunnat karsastivat lastensuojelusta koituvia kuluja. Tästä syystä maaseudun valtapuoleen kannanotot lastensuojelulainsäädäntöön olivat kriittisiä. Pelättiin sosiaalimenojen kasvua. (Laitala & Puuronen 2016, 71.)

Vuonna 1921 komitean mietintö pyrki koko kansan lastensuojelusta ajattelemiseen. Alettiin puhua lapsuuden normaaleista ja epänormaaleista ilmiöistä. Komitea päätyi suojelukäytäntöjen aloittamiseen syntyvyyden ja kuolleisuuden sääntelystä. “Nuoren valtakuntamme elinehtona” pidettiin voimakasta syntyvyyden kasvua. Pienten lasten hoidon neuvontaan oli panostettava, lastentarhoja piti perustaa 3–6-vuotiaille lapsille, kotikasvatuksen tueksi. Päiväkoteja perustettiin lastentarhaiän ohittaneille, niiden tehtävänä oli

pelastaa lapset hoitamattomuudelta ja ympäristön huonoilta vaikutuksilta. Näitä piti tarjota lapsille, jotka olivat taipuvaisia siveelliseen alakuloisuuteen. Tarkoituksena oli järjestää toimintaa näille lapsille koulun jälkeen, jolloin he olivat vanhempiensa kontrollin ulkopuolella. (Harrikari 2019, 192–193.) Tällä aikakaudella alettiin ajatella perheiden tukemista ja neuvontaa asiana, joka vaikuttaisi lasten hyvinvointiin ja tätä kautta koko yhteiskuntaan. Lastentarhojen syntymisellä oli suuri yhteiskunnallinen merkitys sekä suuri merkitys vanhempien työssäkäynnille, se mahdollisti myös yksinhuoltajaäitien työssäkäynnin.

1920-luvun alussa eduskunnassa pohdittiin lastensuojelua sekä yleisemmin sosiaalilainsäädäntöä. Komitea pohti erityisesti pitäisikö perheiden ongelmat nähdä suojelukasvatuksellisina vai köyhäinhoidollisina. Lapsihuutokaupat kiellettiin. Vuoden 1922 köyhäinhoitolaissa säädettiin suojelukäytäntöjä, koska lastensuojelulakia ei ollut edelleenkään. Vuoden 1922 köyhäinhoitolaki korosti inhimillisyyttä apua tarvitsevia kohtaan. Merkittävä muutos aiempaan oli ruotuhoidon ja alaikäisten julkisten hoidolleanto -kokousten kieltäminen. Yli 2-vuotiaita lapsia ei saanut pysyvästi sijoittaa kunnalliskoteihin. Yksityisten sijoituskotien puuttuessa kunnilla oli velvollisuus rakentaa lastenkoteja näille kodittomille lapsille (kuva 5.). Köyhäinhoitolain mukaan lapseksi määriteltiin alle 16-vuotiaat. Laki valtion kasvatustaloksista tuli voimaan vuonna 1922, vuonna 1924 lakia täydennettiin asetuksella, jossa määriteltiin laitosten hallintoa, sekä sijoitukseen liittyviä kohtia. (Harrikari 2019, 187, 190–191.) Köyhäinhoitolaki myös rajoitti kuntien päätäntävaltaa köyhäinhoidossa ja se velvoitti jokaisen kunnan perustamaan köyhäinhoitolautakunnan, jonka toimintaa valvoi valtion viranomaisen. (Känkänen 2012, 24.)

KUVA 5. Lastenkodissa 20.10.1956

3.3 YK:n lastenoikeuksien julistus

Tärkeä merkitys lastensuojelun kehityksessä on ollut Yhdistyneiden kansakuntien julistamalla lasten oikeuksien sopimuksella. Erityinen lapsen ulottuva huolenpito on mainittu jo vuonna 1924 Geneven lapsen oikeuksien julistuksessa. (Unicef n.d.) Suomi on liittynyt vuonna 1966 hyväksytyyn YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen vuonna 1976. Suomi on liittynyt myös muihin kansainvälisiin sopimuksiin, joista merkittävin on lapsen oikeuksien julistus (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 55) joka hyväksyttiin 20.11.1959. Tämä julistus on hyvin yleisluontoinen, eikä sido valtioita oikeudellisesti. Vuonna 1989 nämä lapsen oikeudet kirjattiin valtioita sitovaksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseksi, jonka lähestulkoon kaikki maailman valtiot ovat ratifioineet. (Unicef n.d.) Lapsen oikeuksien sopimus on astunut Suomessa voimaan kuitenkin vasta vuonna 1991 (Kananoja, ym. 2017, 55).

Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisimpänä periaatteena on pidetty lapsen edun etusijaisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että tehdessä lapsia koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja, täytyy miettiä lapsen etua. Lapsen edunmukaisuus on Suomen lapsipolitiikassa ja käytännön lastensuojelutyössä omaksuttu suhteellisen hyvin. (Kananoja, ym. 2017, 55.)

Lapsen oikeuksien julistukseen kuuluu kymmenen periaatetta, jotka on sisällytetty sopimukseen. Näiden periaatteiden lähtökohta on, että julistuksessa mainitut oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Julistuksen mukaan lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja lainsäädännön tulee huomioida alaikäisten etu tärkeimpänä näkökohtana. Lapsella on oikeus omaan nimeen ja kansalaisuuteen sekä hänen tulee saada nauttia sosiaalista turvaa. Periaatteiden mukaan erityisesti lapsi, joka on millään tapaa vajaakykyinen, tulee saada tilansa edellyttämää erikoishoitoa, -kasvatusta ja -huolenpitoa (periaate 5). Kehittyäkseen tasapainoiseksi yksilöksi, lapsi tarvitsee rakkautta ja ymmärtämystä. Siksi lapsen tulee saada kasvaa mahdollisuuksien mukaan vanhempiensa huolenpidon ja vastuun alaisena, tai muuten ilmapiirissä, jossa saa hellyyttä sekä kaikenkattavaa turvallisuutta. Yhteiskunnan ja valtion tulee osoittaa erityistä huolenpitoa, mikäli perheellä ei ole riittäviä toimeentulomahdollisuuksia. Lapsella on oikeus koulutukseen ja leikkiin. Lapsen tulee olla aina etusijalla suojelua annettaessa ja lasta on suojeltava kaikelta laiminlyönneiltä, julmuudelta ja väärinkäytöltä. Lasta ei saa ottaa työhön ennen määriteltyä minimi-ikää, eikä missään tapauksessa laittaa työhön, joka on hänelle vaaraksi tai haitaksi millään tavalla. Lasta tulee myös suojella kaikelta sellaiselta toiminnalta, joka saattaa kasvattaa hänessä taipumuksia syrjintään ja häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, ystävyYTEEN ja rauhaan. (Unicef n.d.)

3.4 Lastensuojelulain voimaantulo ja kehittyminen

Ehdotus lastensuojelulaista annettiin Oskari Mantereen johtaman edistyspuolueen ja ammattiministereiden muodostaman vähemmistöhallituksen toimesta. Vuonna 1929 lastensuojelulain säätäminen ei kuitenkaan edennyt. Seuraavina vuosina Suomen talous vajosi yleismaailmalliseen lamaan, eikä lakiehdotusta tuotu eduskuntakäsittelyyn. Lastensuojelulain ajateltiin tuovan lisärasitteita, joita horjuva julkinen talous ei kestäisi. Laman selättämisen keinoiksi oli valittu säästäväisyys ja menojen karsiminen. Lama oli pahimmillaan vuonna 1932. Lastensuojelullisesti tilanne kehittyi huonoon suuntaan, kun kunnat leikkasivat lastensuojeluun varattuja kulujaan. Samaan aikaan hädän yhteiskunnan apua tarvitsevien lasten määrä kasvoi. Uutena piirteenä tälle ajalle

myös osa keskiluokkaisista perheistä joutui turvautumaan yhteiskunnan apuun. Lastensuojelujärjestöt olivat vastuussa lastensuojelusta. (Paavilainen 2012, 68, 71–74.)

Ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin vuonna 1936 huoltolakien säätämisen yhteydessä. Laki tuli voimaan vuonna 1937. Lakiuudistus oli merkittävä, köyhäinhoidosta siirryttiin sosiaalihuoltoon. Lain henki oli muuttunut rankaisulaista suojelulaiksi. (Paavilainen 2012, 80–81.) Lakia täydensivät vuosien varrella eri komiteanmietinnöt, kuten Kasvatuskomiteanmietinnöt (Harrikari 2019, 228). Vuonna 1966 lastensuojelukomitea ehdotti mietinnössään lastensuojelulain uudistusta (Harrikari 2019, 241). Lastensuojelulakiin tehtiin 1960-luvun lopussa kuitenkin vain pieniä muutoksia (Harrikari 2019, 254).

1980-luvulla sosiaalityön keskiöön nousi yksilö: oikeudet, velvollisuudet sekä vapaudet olivat koko eurooppalaisen keskustelun kohteena (Känkänen 2012, 45). Lastensuojelun saralla tärkein uudistus oli lapsen edun huomioiminen (Harrikari 2019, 287). Uusi lastensuojelulaki hyväksyttiin eduskunnassa vuonna 1983. Tähän oli pohjana ajatus sosiaalityöstä, jossa siirrytään oire- ja ongelmakeskeisestä ajattelutavasta voimavarapainotteiseen työskentelytapaan. Koko sosiaalihuolto uudistettiin 1980-luvulla ja vuoden 1984 alusta voimaan astuivat uudet sosiaalihuolto- ja lastensuojelulait. (Känkänen 2012, 45.)

Uusi lastensuojelulaki lisäsi lapsen itsemääräämisoikeutta ja korosti lapsen edun huomioonottamista kaikissa ratkaisuissa (Känkänen 2012, 45; Hallituksen esitys n:o 13 1983, 1). Lakiuudistuksissa oli nyt "lasten vuoro" (Harrikari 2019, 291). Uuden sosiaalihuoltolain mukaan huoltoavun sijalle tuli toimeentulotuki, johon oikeus oli kaikilla, jotka eivät muuten voineet hankkia kohtuullista toimeentuloa. Lakiuudistuksen myötä sosiaali- ja terveystoimen valtionosuudet tasa-arvoistuivat ja valtionapujärjestelmä yhdenmukaistui. Lastensuojelulaki painotti perhe- ja yksilökeskeisyyttä sekä ennaltaehkäisevää lastensuojelua. (Känkänen 2012, 45.)

Suuri muutos lastensuojelulain muutoksella oli ruumiillisen kurituksen kieltäminen. Aiemmin lapsen ruumiillisen rankaisemisen on ajateltu olevan kasvattajien oikeus ja velvollisuus. Uuteen lakiin lisättiin pykälä, jonka mukaan

kasvatuksessa ei saa käyttää lasta alistavia tai loukkaavia toimenpiteitä ja eritoten kiellettiin ruumiillinen kuritus. (HE n:o 13 1983, 5.)

Lastensuojelulla oli vuoden 1984 lakiuudistuksen jälkeen yhteiskuntapoliittisia tavoitteita, joiden mukaan lasten ja nuorten oikeudet tuli ottaa huomioon kaikessa yhteiskuntapoliittisessa suunnittelussa sekä päätöksenteossa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden elinympäristöä piti myös elävöittää ja parantaa. Keskeisenä toimena oli sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy sekä perheiden tukeminen kasvatustehtävässä, niinpä päivähoitojärjestelmä, koululaitos ja vapaa-ajan instituutioiden merkitys nousi huomattavasti. Etenkin päivähoidosta kehitettiin sosiaalipalvelujärjestelmän osa, jonka pedagogisen tehtävän lisäksi tärkeäksi nousi sosiaalinen tehtävä ja sen ajateltiin olevan osaltaan ennaltaehkäisevää lastensuojelua. (Känkänen 2012, 46; HE n:o 13 1983, 4.)

1990 – luvulla lakiin ei tullut suureellisia muutoksia, koska lama hidasti kehitystä. 1990-luvun laman vuoksi sosiaalityö joutui jäämään taka-alalle, josta seurasi loppujen lopuksi vain suuremmat asiakasmäärät, moniongelmaiset asiakkaat ja sosiaalityöntekijöiden tyytymättömyys työtään kohtaan. Vaikka laman ajatellaan päättyneen jo vuonna 1995, vaikutukset seurasivat 1990-luvun loppuun asti. (Känkänen 2012, 51.) Toisaalta esimerkiksi hallituksen esityksessä vuodelta 1989, lakiuudistukseen haluttiin laajentaa lasten ja nuorten oikeuksia lastensuojelussa, korostaa leimaamista välttävien ja ennaltaehkäisevien palvelujen ja tuen ensisijaisuutta sekä varmistaa lapsen, nuoren tai perheen perusturvan toimeentulon, asumisen ja tarvittavien palveluiden osalta, kun lastensuojelun asiakkuus on välttämätöntä. (Hallituksen esitys HE n:o 177 1989, 3.)

Seuraava suurempi päivitys lakiin tuli vuonna 2007, jolloin taustalla olivat yhteiskunnallisten olojen epävarmuus, perusoikeussäätelyn uudistaminen sekä uudenlaisen turvallistamiskurssin voimistuminen vuoden 1995 laman jälkeen. Tämän, vuoden 2007 laki merkitsi, että aineellisesta lastensuojelusta siirryttiin oikeudellisten oikeuksien turvaamiseen. Lakiuudistuksessa säännösten ja lukujen määrä melkein tuplaantui. Lakiin kirjattiin paljon yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelun menettelysäädöksiä, joiden myötä lastensuojeluviranomaisille tuli yksityiskohtaisia velvoitteita ja vastuita. Myös lapsen osallisuutta, kuntien

velvoitteita ja hallinto-oikeusmenettelyä koskeviin säännöksiä lisättiin. Lakiuudistuksen taustalla on myös tarkoitus kirjata lakiin lastensuojeluasioiden vastuita, työprosessin rakennetta ja asiakirjojen kirjaamiskäytäntöjä aiempaa tarkemmin, sekä 20 vuoden aikana jo vakiintuneita työkäytänteitä. (Harrikari 2007; 2019, 340, 343.)

Uutena vuoden 2007 lastensuojelulakiin tuli kokonaisuus, jossa puhutaan turvallisuudesta, vanhempien vastuusta sekä moniammatillisuudesta. Lastensuojelutarpeen ilmoitusvelvollisuutta laajennettiin huomattavasti, sillä uuden lain mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, poliisitoimen ja seurakunnan palveluksessa olevien lisäksi ilmoitusvelvollisuus on kunnan tai seurakunnan nuorisotoimen ammattihenkilöstöllä. Myös sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen/koulutuksen järjestäjän ja turvapaikan hakijoiden vastaanotto toimintaa, hätäkeskustoimintaa, koululaisten aamu-/iltapäivätoimintaa harjoittavien yksiköiden palveluksessa olevilla työntekijöillä on ilmoitusvelvollisuus, mikäli on epäily lastensuojelun tarpeesta. Tällä täydennyksellä on haluttu selventää yksityisen palveluntuottajan ammattihenkilöstön velvollisuudesta lastensuojeluilmoituksen tekoon. (Harrikari 2007; Vähäsöini 2008, 10.)

Lakiin on täsmennetty, että sosiaalityöntekijän on seitsemässä päivässä lastensuojeluilmoituksen teosta, selvitettävä luovutaanko toimenpiteistä vai käynnistetäänkö lastensuojelutarpeen selvitys. Tästä päätöksestä kolmen kuukauden kuluessa on tehtävä olosuhteisiin nähden riittävän laaja lastensuojelutarpeen selvitys, johon sosiaaliviranomaisella on mahdollisuus hakea hallinto-oikeudesta lupa, mikäli lapsen huoltaja tilanteen tutkimisen kieltää. Tämä on uusi lisäys vuoden 2007 lastensuojelulakiin. Lakiin on lisätty myös velvollisuudesta laatia lastensuojelun asiakkaalle asiakassuunnitelma, josta selviää lastensuojelun tarve, työskentelyn tavoitteet ja keinot sekä millä aikataululla suunnitelmia toteutetaan. Suunnitelmaa tulee tarkistaa tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. (Harrikari 2007; Taskinen 2007, 30–40.)

Pääpaino vuoden 2007 lakiuudistuksella on ennaltaehkäisyssä. Tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja edistää sekä turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia kotona. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa myös kunnan muiden

palveluiden piirissä annettavaa erityistä tukea ilman lastensuojelun asiakkuutta, kuten koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut. Laki velvoittaa järjestämään kiireellisinä lapsen tarvitsemat palvelut esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyn selvittämiseksi. (Uotinen 2007.)

Kunnille erityisen merkityksellisiä muutoksia on velvoitus perustaa lastensuojelun asiantuntijaryhmä sekä päätöksenteon siirtäminen monijäseniseltä toimielimeltä kunnan viranhaltijoille ja hallinto-oikeudelle. Hallinto-oikeuden tehtävä on toimia ensiasteen päätöksentekijänä esimerkiksi tahdonvastaisessa huostaanottotilanteessa. Joihinkin viranhaltijapäätöksiin haetaan muutosta suoraan hallinto-oikeudelta. Täsmennystä laadittiin lakimuutoksessa myös lastensuojelun laitoshuollon ryhmäkokoihin ja henkilöstömitoituksiin, sekä jälkihuolto-oikeuden piiriä on laajennettu sekä määritetty ajallisesti päättymään asiakkaan täytettyä 21 vuotta. (Uotinen 2007.)

1990-luvulla lakia uudistettiin jälleen. Tällä kertaa pääpaino oli kehittää entistä enemmän ennaltaehkäiseviin palveluihin. Etenkin avohuolto ja perhehoito olivat lakiuudistuksen keskiössä. Vuonna 1993 siirrettiin sosiaalipalvelujen valtionohjaus kunnille, koska luotettiin paikalliseen osaamiseen, kokemukseen ja olosuhteiden asiantuntijuuteen. Taustalla kuitenkin oli osittain myös taloudellinen lama. Koko 1990-luvun sosiaalityötä ohjasi taloudellisuus, tuloksellisuutta tarkasteltiin resurssien näkökulmasta. Tämä tarkoitti laman aikaan sosiaalietuuksien ja -palvelujen leikkauksia, asiakkaiden näkökulmasta se merkitsi toimeentulo-ongelmia sekä vaikeuksia saada apua ja neuvontaa. Vuoden 1990 lakiuudistuksessa keskityttiin erityisesti jo ongelmiin joutuneiden nuorten aseman kohentamiseen muun muassa kirjaamalla psykososiaalisen oppilashuollon lakisääteiseksi. Myös asuminen määriteltiin subjektiiviseksi oikeudeksi lastensuojeluperheille ja jälkihuolto pakolliseksi. Lakisääteistettiin perhehoidon kulukorvauksia ja hoitopalkkioita, terapiapalveluita, käyttö ja itsenäistymisvaroja sekä alennettiin puhevallan käyttöä koskevaa ikärajaa 12-ikävuoteen. Tärkeä muutos on kiireellisen huostaanoton rajaaminen enintään 30 päivää kestäväksi. Kaiken pohjalla oli ajatus siitä, että lapsen huollon järjestämisestä vastaa yksi ja sama sosiaalityöntekijä. Lakiuudistuksen myötä alle 3-vuotiaille lapsille tuli järjestettäväksi kunnallinen hoitopaikka tai alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmille maksettavaksi kodinhoidontuki. Vuonna 1996

päivähoito-oikeutta laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä. (Känkänen 2012, 48–51.)

3.5 Lastensuojelu vuonna 2020

2010- luvulla lastensuojelulakiin on tehty muutoksia useamman kerran. Viimeisin muutos tuli voimaan vuoden 2020 alussa. Suurimpana muutoksena uusimpaan lakiin tuli jälkihuoltoikä nostaminen 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Nykyisen lastensuojelulain tarkoituksena on varmistaa lapselle hänen kehitystasoaan vastaava huolenpito, kehitys ja turva. Lapsen hyvinvoinnin vastuu on aina ensisijaisesti tämän vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Viranomaisella on silti velvollisuus tukea vanhempia tässä tehtävässä, mikäli tuelle on tarvetta ja tilanteen vaatiessa perhe tulee ohjata lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Lastensuojelulain lisäksi lastensuojelulle on laadittu laatusuosituksset (Lastensuojelun laatusuosituksset 2019). Laatusuosituksset on laadittu Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ja Suomen kuntaliiton yhteistyönä ja viimeisin suositus on julkaistu 31.10.2019. Laatusuosituksen viisi eettistä periaatetta ovat:

1. Asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet
2. Lapsen etu
3. Vuorovaikutus
4. Ammattihenkilöstön työn laatu
5. Vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Laatusuositus on julkaistu kunnille lastensuojelupalvelujen toteuttamisen, arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen tueksi. Lisäksi se on tarkoitettu lapsille, nuorille, vanhemmille ja läheisille sekä lastensuojelun toimijoille. Laatusuosituksen keskiössä on lapsi. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksella on verkkosivut, josta löytyy selkeästi ja lyhyesti tietoa lastensuojelusta. Sivustolta löytyy Lastensuojelun käsikirja, jonka tarkoituksena on selkiyttää lastensuojelulakia ja antaa neuvoja lastensuojelussa toimiville tai palveluja saavalle. THL on tiivistänyt lastensuojelulain sisällön niin, että lastensuojelun on ”edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta

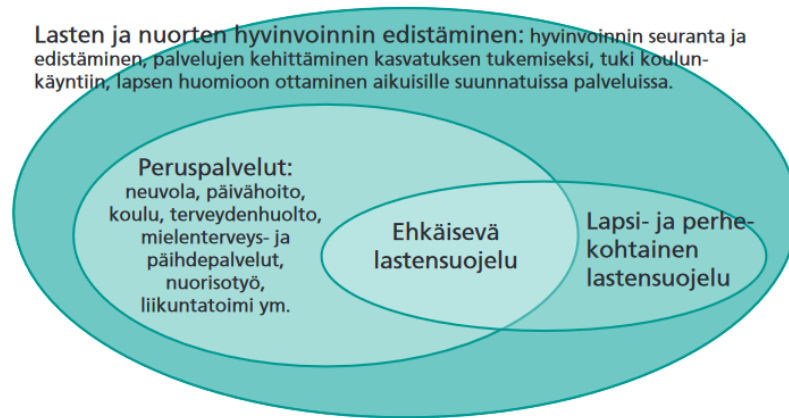
vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa, pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.” (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Lasten hyvinvointia pyritään edistämään ja ongelmia ehkäisemään erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla. Tällä tarkoitetaan siis, että lastensuojeluviranomaisen lisäksi muilla viranomaisilla ja kansalaisia koskettavilla toimilla voidaan vaikuttaa lapsen ja perheiden hyvinvointiin. Esimerkiksi suuri vaikutus on varhaiskasvatuspalveluilla, koululla ja harrastustoiminnalla. Suoraan perheiden hyvinvointiin vaikuttaa myös alkoholipolitiikka, liikenneratkaisut ja esimerkiksi vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Lastensuojelun kolme perustehtävää ovat:

1. Lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen
2. vanhempien tukeminen
3. varsinainen lasten suojelutehtävä (Terveystieteiden tutkimuskeskus n.d.)

Perustehtäviä varten lastensuojelulla on erilaisia palveluita. Karkeasti jaoteltuna on avohuollon ja sijaishuollon palvelut. Kaikki avohuollon palvelut eivät uuden sosiaalihuoltolain mukaan kuulu lastensuojelun piiriin, vaan osa palveluista siirtyi yleisiin perhepalveluihin. Näihin palveluihin kuuluu mm. tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankkimiseen, työhön sijoittumisen, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen liittyvissä asioissa, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Edellä mainitut esimerkit eivät ole kaiken kattava lista, vaan avotyöksi voidaan laskea myös esimerkiksi päivä- ja kotihoitopalvelut sekä toimeentulotuki. Listasta puuttuvat myös sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut, joita ovat esimerkiksi tukihenkilö, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta ja kotipalvelu. (Kananoja, ym. 2017, 231–232; Taskinen 2007, 12–13.)

KUVIO 1. Lastensuojelun kokonaisuus. (Heino 2008, 16.)

Avohuollon lisäksi lastensuojeluun kuuluu sijaishuollon palvelut. Sijaishuollolla tarkoitetaan sitä, että lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Sijoitus voi olla avohuollon tukitoimi, kiireellinen sijoitus tai lastensuojelulain 40§ mukainen sijoitus, johon vaaditaan päätös huostaanotosta. Sijoitus voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla, lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Lastensuojelulaki 2007; Taskinen 2007, 43–50, 76–80.)

KUVIO 2. Lastensuojelulain kehittyminen (Känkänen 2012, 17–50 ja STM n.d.)

3.5.1 Systeeminen työmalli nykypäivän lastensuojelussa

Tulevaisuuden lastensuojelu pohjautuu uudenlaisille käyttöteorioille ja kokemukseen perustuvaan työotteeseen alati muuttuvan lastensuojelutyön kentällä. Rajat laitoshoidon, perhekuntoutuksen ja avomuotoisen työskentelyn välillä ovat pienentyneet. Lasten suojelemiseksi on koko ajan kehitteillä uusia työmenetelmiä. Viime vuosina suomalainen lastensuojelu on ollut työmenetelmien murroksessa. Toimivaa käyttöteoriaa on lastensuojelutyössä etsitty pitkään, osa nykyisin käytetyistä terapia- ja hoitomalleista on todettu toimimattomiksi. Moninäkökulmainen työote perustuu systeemiseen työskentelytapaan. Lasta ja nuorta tarkastellaan oireineen osana hänen perhettään ja yhteisöään. Lapsen ja nuoren leimaamisen sijaan hoitotoimenpiteet kohdistuvat yhteisön ja perhesysteemin tarkasteluun. Terapiaa koskevissa tutkimuksissa on tullut esiin suhteen merkitys keskeisenä osana onnistunutta työskentelyä. Suhdekeskeinen ajattelu perustuu ennakkoluulottomaan asiakkaan ja hänen systeemiinsä liittymiseen. Suhdekeskeinen työote painottaa yhteyden ylläpitämistä. (Sudenlehti & Uusitalo 2018, 7–8; Systeemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen (SyTy!) 2019.)

Systeemisessä työmenetelmässä perheiden tarvitsemat palvelut yritetään saada saman katon alle. Myös hypoteesikeskeinen ajattelu diagnoosien sijaan kuuluu keskeisesti systeemiseen työtapaan. Vahva yhteisöllisyys ja suhdekeskeinen ajattelu ovat tässä käyttöteoriassa vahvassa roolissa. Käytännön hoitotyössä asiakkaan pulmia lähestytään moninäkökulmaisesti esimerkiksi kiintymyssuhteen, vuorovaikutuksen ja haitallisten ajatusmallien näkökulmasta. Asiakkaan motivaation löytäminen näyttelee myös suurta osaa tässä teoriassa, motivaation puuttuminen kertoo hyvän suhteen puuttumisesta. Asiakkaan tilanteen mukaan valitaan hänelle sopiva hoitolinja. Systeemisessä työtavassa kaiken taustalla on ympäristön merkityksellisyys ja ihmissuhteiden väliset vuorovaikutussuhteet ja näiden vaikutus yhden perheenjäsenen ja koko perheen oireiluun. Asiakkaan systeemiin voivat liittyä esimerkiksi harrastukset ja koulu. (Fagerström 2016, 5; Sudenlehti 2018, 17–18.)

Tässä työmallissa lastensuojelun tiimit on organisoitu systeemiseksi toimintayksiköiksi, jossa asiakasperheet ovat koko tiimin asiakkaita. Joku

henkilökunnasta on tavoitettavissa aina ja kaikki tiimin jäsenet tietävät perheen tilanteen. Fagerströmin (2016, 7) mukaan systeemiseen tiimiin kuuluu konsultoiva sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, lapsityöntekijä, yksikkökoordinoija ja perheterapeutti. Koska tiimissä on monta jäsentä, on tärkeää, että kaikilla on tieto omasta tehtävästään. Kaikkien työryhmän jäsenten on omaksuttava perheterapeuttiset lähestymistavat ja kehitettävä tietojaan jatkuvasti. Mallille tärkeintä on työntekijöiden kyky ja taito luoda sekä ylläpitää luottamuksellinen yhteistyösuhde asiakasperheisiin. (Fagerström 2016, 7.)

Systeeminen ajattelu pyrkii edellä mainittujen positiivisen vaikutuksen vahvistamiseen. Eri hoitomuotojen välinen keskustelu on keskiössä yksilöllisessä hoitoketjussa. Erilaisesta lähestymistavasta riippumatta eri työtavat kulkevat rinnakkain moninäkökulmaisessa ajattelussa. Moninäkökulmainen ajattelu on syntynyt Amerikassa, jossa sitä kutsutaan MDFT- nimellä (multidimensional family therapy), työtapa on tuonut esiin uudenlaisia näkökulmia vaikeasti hoidettavina pidettyjen nuorten kanssa työskentelyyn. Työskentelymallin periaatteisiin kuuluvat kunnioitus ja arvostava kohtaaminen. Hoito tapahtuu sekä yksilöllisesti että perheenjäsenten kanssa. Näistä syistä menetelmä sopii hyvin lastensuojelun käyttöön. (Sudenlehti 2018, 18, 21.)

Moninäkökulmaisuuuden ja ajattelun soveltaminen tulisi olla yhä kasvavassa roolissa nykypäivän kaikessa lastensuojelutyössä. MDFT:n käytön tulokset ovat olleet poikkeuksellisen hyviä. MDFT- työskentelymallit sopivat erinomaisesti käytettäväksi lastensuojelutyössä. Yksilökeskeisestä näkökulmasta tulee päästä syvempään ymmärrykseen systeemien merkityksestä onnistuneessa hoidossa. Moniulotteinen hoito vastaa asiakkaan moniulotteisiin pulmiin. (Fagerström 2016, 6; Sudenlehti 2018, 30–31.)

Tarkastelimme systeemisiä työmenetelmiä, koska ne perustuvat vuorovaikutusta arvostavaan kohtamiseen ja tässä opinnäytetyössämme keskityimme etenkin juuri vuorovaikutussuhteisiin Vähäsillan kesäsiirtolassa. Nykypäivän lastensuojelussa vuorovaikutus nähdään tärkeänä ja lapsen hyvinvointi on kaiken keskiössä. Nykypäivänä myös tiedostetaan paremmin lapsen lähimmäisten vaikutus kaikkeen lapsen toimintaan. Lastensuojelun tarkoitus on osaltaan parantaa yhteisön vuorovaikutusta lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi.

3.5.2 Kokemusasiantuntijan merkitys nykypäivän lastensuojelutyössä

Kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan henkilöllä olevia tietoa ja taitoja, joilla on joko läheisten tai oman itsensä kautta kokemuksia sairaudesta, sosiaalisesta ongelmasta tai rajoitteista. Hänellä on myös kokemuksellista tietoa siitä, mikä häntä tai hänen läheisiään on ongelman hoitamisessa auttanut. Kokemusasiantuntija on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen, jonka myötä hänellä on valmius kehittää palveluita omien kokemustensa kriittisen pohdinnan perusteella. (Kostiainen, Ahonen, Verho, Rissanen & Rotko 2014, 6.)

Julkiset palvelut ovat rakentuneet lähes yksinomaan ammatillisen osaamisen varaan. Asiantuntijuuteen perustuvilla palveluilla on ollut tunnusomaista korkea taitamisen ja tietämisen kulttuuri, johon muodollinen koulutus on tuonut pätevyyden. On ajateltu, että vain korkea tietämisen taso voi ratkaista palvelutarvitsevan henkilön ongelmat, liittyvät ne sitten päihteiden käyttöön, sairauksiin sosiaalisiin ongelmiin tai ihmisen elämän muihin haasteisiin. Tähän on liittynyt se, että ajatellaan, että vain korkean tai tutkitun tiedon omaamisella tai sitä lisää hankkimalla voi taata hyvän hoidon tai palvelun. (Uusitalo 2018, 108.)

Palvelujärjestelmämme ei ole toimintatavoiltaan ollut kovinkaan dialoginen. Vasta viime vuosina mukaan ovat tulleet kokemus- ja käyttäjänäkökulma. Pitkään on ollut vallalla näkemys, ettei asiantuntijan tarvitse ottaa huomioon asiakkaan kokemuksia tai näkemyksiä, hänen tai hänen läheisensä sairauteen tai ongelmiin liittyen. (Uusitalo 2018, 108.)

Satosaaren (2016, 22) ja Kostiaisen (2013, 11, 15.) mukaan kaikista asiakkaista ei kuitenkaan ole kokemusasiantuntijoiksi, tämä on myös hyvä tiedostaa. Kokemusasiantuntijan pitää kyetä kriittisesti tarkastelemaan jostain palvelusta tai toiminnasta saamiaan kokemuksia. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen sosiaalialan työmenetelmänä edellyttää sekä työntekijältä että kokemusasiantuntijalta dialogin valmiuksia: avoimuutta, ääneen sanomista ja kykyä ja kiinnostusta omien mielipiteidensä ja kokemustensa perusteluun sekä kykyä myös perustellusti muuttaa näkemyksiään.

Hietalan ja Rissasen (2015, 15) mukaan omien kokemusten sanoittaminen ja kuvailu on tärkeää, jotta tulee ymmärretyksi. Kokemusasiantuntijana toimiminen perustuu kokemusasiantuntijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuten persoonaan, taitoihin ja valmiuksiin. Kokemusasiantuntijat toimivat vapaaehtoisuuden pohjalta, joten heidän oma jaksamisensa on heidän omalla vastuullaan. Kokemusasiantuntijoille on alettu viime aikoina järjestää ammattilaisen pitämää työnohjausta. Erilaiset järjestöt ja organisaatiot ovat järjestäneet koulutusta kokemusasiantuntijoina toimiville.

Kokemusasiantuntijuuden hyötynä on, että se tuo teoreettisen ja tutkitun tiedon lisäksi esille kokemukseen perustuvaa niin sanottua hiljaista tietoa, joka sinällään voi rikastuttaa ja lisätä näkökulmia perinteiseen asiantuntijatietoon ja näin ollen auttaa palveluprosessien kehittämisessä. Lastensuojelussa kokemusasiantuntijat voivat antaa palautetta lastensuojelun käytänteistä. Kokemusasiantuntijuuden avulla voidaan kehittää ja tutkia toimimattomia työmalleja, mutta yhtä hyvin tuoda esille toimivia käytänteitä ja levittää niitä. (Uusitalo 2018, 110–111.)

Saimme tutkimukseemme arvokasta hiljaista tietoa näiden haastatteluiden perusteella. Haastateltavamme olivat kokemusasiantuntijoita, jotka tuovat tutkimuksen myötä tietoa julkisuuteen 1930–60-luvun kesäsiirtolatoiminnasta ja omalta osaltaan myös tuon ajan lastensuojelusta.

4 ARKI LASTENSUOJELULAITOKSESSA

Jos koulukodin portilta otettaisiin valokuva, se kertoisi hyvin oleellisesti koulukotiin sijoitettujen elämästä; koko heidän elämänpiirinsä voi nähdä yhdestä kuvasta. Pihassa, jossa koti ja koulu ovat, tehdään lähes kaikki työt, vietetään vapaa- aikaa ja kärsitään rangaistukset. Tämä kertoo siitä, että koulukodit olivat melko suljettuja elinympäristöjä. (Laitala & Puuronen 2016, 113.) Seuraavassa kappaleessa käsittelemmekin arkeen liittyviä asioita lastensuojelulaitoksissa.

4.1 Arjen merkitykset 1930–60-luvulla

1930–60-luvuille sijoittuvia tutkimuksia lasten arjesta ei kovin paljon ole tehty. Ne, joita löysimme, ovat tehty jälkikäteen, eli perustuvat haastateltavien muistin varaan. Elämästä koulukodeissa ja lastensuojelulaitoksissa on mainittu vain muutamissa teoksissa ja niissäkin lähinnä arjen rakenteesta. Esimerkiksi laitospedagogiasta ohjaavat opit ja aatteet sekä elämä laitoksen jälkeen on pitkälti selvittämättä. (Laitala & Puuronen 2016, 241, 249.) Marjo Aittokallio pro gradu – tutkielmassaan (2014, 15) tuo esille arjen merkityksen lasten ja erityisesti lastenkodin maailmassa. Aittokallion mukaan lasten ja aikuisten arki on erilaista, vaikka niillä onkin yhteneväisyyksiä. Turvallisen perustan lapsen kasvulle luovat esimerkiksi perhe- ja kaverisuhteet, koulu, päiväkotit ja vapaa-ajan toiminnot.

Lastenkodissa arki on ollut tarkkaan aikataulutettua. Onkin puhuttu päiväohjelmasta, johon kuului erilaisia rutiineja: aamu-, päivä- ja iltarutiinit. Lapsen ikä vaikutti rutiinien sisältöön. Yhteisiin toimintoihin lastenkodissa kuuluivat esimerkiksi aamu- ja iltatoimet, leikki (kuva 6), koulunkäynti ja läksyjen teko sekä ruokailut. Ruokailuhetket vietettiin yhdessä, sillä siihen liittyi kasvatuksellinen ajatus, kuten pöytä- ja ruokailutapojen opettelu, hillitty käyttäytyminen ja vuorovaikutuksen oppiminen. Näiden lisäksi toimintoihin kuului myös kodinhoidollisia askareita, kuten tiskausvuorot ja huoneiden siistiminen. Arjen rutiineja rikkomassa olivat mm. lastenkodin vierailijat, lasten merkkipäivät, televisio ja radio sekä viikonloppu, erityisesti sunnuntai. Sunnuntaina lapset saivat nukkua pidempään, pukeuduttiin pyhävaatteisiin ja ruoka oli erilaista

(puuron sijaan saatettiin saada esimerkiksi kahvia). Myös uskonnolliset ohjelmat olivat mahdollisia sunnuntain vietossa. (Aittokallio 2014, 18, Eronen 2012.)

KUVA 6. Lastenkodin lapsia vuonna 1958

Kasvatusjärjestelmä ja sen osat esimerkiksi koulukoti, eivät perustu pelkästään kasvatusajattelulle. Koulukotien synty ja toiminta ja niiden sisäisen kulttuurin kehitys heijastelivat myös yhteiskunnan yleistä rakenteellista kehitystä. Suomalainen yhteiskunta kehittyi 1800-luvun lopun ja 1900-luvun lopun välisenä aikana ulkoiseen kuriin perustuvasta kurivaltiosta tai kuritusyhteiskunnasta itsekurin ja sisäistetyn valtioksi tai yhteiskunnaksi. (Laitala & Puuronen 2016, 15)

Koulu oli yksi niistä kohdista, missä valtio petti lupauksensa koulukotiin sijoitetuille ja heidän vanhemmilleen. Koulukotiin sijoitetut olivat usein koulua käymättömiä lapsia ja nuoria, mutta koulukodin koulu ei ollut "mistään kotoisin", koulupäivät olivat lyhyitä ja arvosanat usein arvottuja. Opiskeltavia aineita oli vähemmän kuin normaali koulussa. Opettaja oli vähän ja he olivat taidoiltaan heikompia. Monilla koulukotiin sijoitetuilla koulunkäynti koulukodin jälkeen jäi vähäiseksi. (Laitala & Puuronen 2016, 230–231.)

4.2 Lastensuojeluyksikön arjen lähtökohtia 2000-luvulla

Nykypäivän lastensuojeluyksiköille luodaan tiukat kriteerit valtion ja kuntien puolesta, niitä valvotaan tiukasti ja syystäkin. Lastensuojelulakia on muutettu useaan kertaan ja silti löytyy korjattavaa. Lastensuojelussa keskitytään nykyään

paljon enemmän lapsen itsemääräämisoikeuteen ja yleisesti ottaen lapsen edunmukaisuuteen. THL on määritellyt lastensuojelulle seitsemän periaatetta, joiden mukaisesti lastensuojelun palveluiden tulisia toimia ja joiden kautta toimintaa voidaan arvioida ja kehittää. Nämä seitsemän periaatetta ovat: lapsen edun periaate, koko perheen ja vanhempien tukeminen, osallisuus, yhdenvertaisuus, suhteellisuusperiaate, suunnitelmallisuus ja palvelujen oikea-aikaisuus. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia on enemmän ja enemmän alettu kokoomaan erilaisten tutkimusten kautta, kuten opinnäytetöihin: esimerkiksi Susanna Mäkisen (2019), Minja Lumme (2019), Riina Lamminsivu & Paula Pihkoluoma (2019) ja kokemusasiantuntijaryhmien kokoelmiin (Pesäpuu ry:n Selviytyjät: Kokemus opettaa. Voimatarinat lastensuojelussa”-teos vuodelta 2017, Lastensuojelun keskusliiton ”Minä jaksan tämän päivän- Tarinoita lastensuojelusta”-teos vuodelta 2019). Kaikissa näissä teoksissa lähtökohtana on nuoren kokemus ja ajatus lastensuojelusta. Tutkimusten mukaan lastensuojelun asiakkaille merkityksellisiksi asioiksi on noussut mm. ymmärtävät ihmiset, turvalliset kiintymyssuhteet, tasapainoinen arki, luottamus, rohkeus, unelmat, tuki ja tukiverkosto sekä positiivinen ajattelu (Vario, Barman, Kiili, Nikkanen, Oranen & Tervo 2012, 20–24; Siljamäki 2015; Voimatarinat lastensuojelussa 2017, 34).

”Lastensuojelu on vaativaa ihmissuhdetyötä” (Hirvonen & Hurskainen 2019, 159) ja se näkyy myös kootuissa kokemuskertomuksissa. Ihmissuhteet, perhe ja läheiset ystävät on koettu kannustavimmiksi asioiksi elämässä ja niiden puuttuminen luo suurta turvattomuutta. Kokemusasiantuntijat toivovat, että aikuiset muistaisivat lasten- ja nuorisokodin olevan heidän kotinsa, joillain ei ole muuta perhettä tai yhteyttä biologiseen sukuun. Näille nuorille työntekijät ovat perhe ja ehkä ainoat aikuiset elämässä, siksi nuoret tarvitsevat aidon ihmissuhteen työntekijän kanssa. (Vario, ym. 2012, 21–23; Voimatarinat lastensuojelussa 2017, 35.) Nykypäivänä painotetaan paljon koko perheen tukemista lastensuojelussa, joka tarkoittaa, että työntekijöiden vuorovaikutuksellisuus laajenee. Vanhempien ja suvun kanssa tehtävää työtä ollaan painottamassa pitkälti lastensuojelun sijaishuollon tehtäväksi, vaikka vastuu varsinaisen perhetyön järjestämisestä on kunnilla. Lastensuojelulain 52 §

velvoittaa sijaishuoltopaikkoja tekemään yhteistyötä vanhempien ja huoltajien sekä sosiaalityöntekijöiden kanssa, mutta varsinaista perhetyötä ei tarvitse sijaishuoltopaikkojen tarjota. Yhteistyö lastensuojelussa ulottuu myös koulunkäyntiin sekä muihin lapsen elämään vaikuttaviin tahoihin. (Räty 2019, 496–497.)

Paljon puhutaan lastensuojelun turvallisuudesta. Pesäpuun kokemusasiantuntijaryhmä on koonnut asioita, jotka lisäävät turvallisuutta. Heidän mukaansa turvallisuuden voi tunnistaa siitä, että on hyvä olla. Turvallinen arki on ennakoitavaa, tarvitaan myös rajoja. Nuori on usein ennen sijoitusta elänyt ilman minkäänlaisia rajoja. Sijoitus tuo nuorelle uudenlaisen arjen rutiineineen ja rajoineen. Selkeä päivärytmi luo turvallisuutta, eikä tarvetta palata entiseen enää ole. Arjen turvaa luovat läheisyys, lämminhenkisyys ja hyvät ihmisten väliset suhteet. Pienet asiat arjessa luovat turvallisuutta; hyvä ilmapiiri, säännöllinen päivärytmi, riittävä uni ja ruoka. Tärkeää arjessa on ennakoitavuus, nuori tietää, mitä seuraavana päivänä tapahtuu. Turvallisuutta lisää myös ymmärtävät aikuiset, osallisuus ja rakenteet. (Voimatarinat lastensuojelussa 2017, 30–31.)

Edellisissä kappaleissa on kuvailtu lastenkotiarjen merkityksellisiä asioita. 1930–60-luvuilla arkeen on sisältynyt paljolti samankaltaisia asioita, kuin nykyäänkin. Esimerkiksi selkeät rutiinit ovat lastensuojelun asiakkaille tärkeitä. Toisaalta taas työn tekemisen kulttuuri on muuttunut, osaksi myös ikärajojen muutosten vuoksi. Kun 1930–60-luvuilla lapseksi on laskettu alle 15-vuotiaat, nykyisin täysi-ikäisyyden raja on 18 vuotta. 2000-luvulle tultaessa merkitykselliseksi on noussut kokemukset ja aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde. Aikuisen rooli ei ole vain huolehtia arjen välttämättömistä tarpeista, vaan toimia turvallisena kasvattajana. Jotkut lastensuojelussa käytetyt toimet ovat vakiintuneet niin, että niistä on muodostettu laki, jonka perusteella nykyisin lastensuojelupalveluita toteutetaan.

Kaiken kaikkiaan lastensuojelussa on lähdetty aikoinaan liikkeelle orpojen ja vähävaraisten lasten hoidosta ja huolenpidosta. On päädytty tilanteeseen ja ajatusmaailmaan, jossa lapsella on itsemääräämisoikeus omista asioistaan ja kaikille lapsille taataan tietyt palvelut ja edut. Painotetaan vanhempien vastuuta lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta ja palveluita annetaan, jotta lapsi voisi

asua kotonaan. Kuitenkin laki antaa myös mahdollisuuden lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle, mikäli tilanne sitä vaatii.

4.3 Yhteenveto luvuista 3 ja 4

Kuten luvuissa 3 ja 4 tulee esille lastensuojelulakiin ja käytänteisiin lastensuojelutyössä on tullut huimia muutoksia tarkastelemamme ajan jakson aikana. Laki on muotoutunut pitkän ajanjakson aikana köyhäinhoidon ja yhdistystoiminnan kautta varsinaiseksi lastensuojelulaiksi. Tuon ajan yhdistyksillä on ollut suuri merkitys lastensuojelutyön kentällä.

Lasten pahantapaisuus- ajattelusta on moninaisten vaiheiden kautta päästy kohti nykyajan lapsen edun huomioon ottavaa työtapaa. Kokemusasiantuntijuus on noussut tärkeään rooliin lastensuojelutyössä nykypäivänä. Käytimme myös tätä tutkimusta tehdessämme hyödyksi 1930–60 – luvun kokemusasiantuntijoita. Ilman näitä kokemusasiantuntijoita tutkimuksemme olisi jäänyt laihaksi. Tutkimustietoa silloisen ajan lastensuojelutyöstä ei ole juurikaan tehty. Kesäsiirtola kokemuksiakaan ei ole aiemmin kerätty talteen, kävimme tutkimassa asiaa maakunta- arkistoa myöten. Arkistoista löytyi lähinnä kirjattua tietoa kesäsiirtolan kuluista, ei mitään tietoa asiakkaiden kokemuksista.

Arjen merkitykset ovat pysyneet suhteellisen samoina koko 1900-luvun ajan aina 2020-luvulle asti. Esimerkiksi arjen rutiinit ovat tärkeitä, joskin rutiinien sisältö on muuttunut. Läheiset suhteet ovat olleet merkityksellisiä kautta aikojen, vaikka nykypäivänä yhteydenpito tapahtuu monilla teknisten laitteiden, kuten puhelimen välityksellä. Koulu on nykyään lasten päätoiminen työ ja siihen on kaikilla tasavertainen mahdollisuus. Entisaikoina pääpaino oli selkeästi työkasvatuksessa.

Rangaistuksiin ja rajoituksiin suhtautuminen on muuttunut. Nykyään rajoitukset (esim. liikkumisvapauden rajoitus) eivät saa olla rangaistuksia, vaan niiden tarkoitus on suojella lasta tai nuorta. Kun taas aiemmin rangaistusten tarkoituksena oli kitkeä pahantapaisuus ja kurittomuus pois. Ajatusmalli 1900-

luvun alkupuolella oli, että poistamalla pahat tavat nuoresta, hänestä saadaan tehtyä yhteiskuntakelpoinen kansalainen.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Seuraavassa kappaleessa avaamme tutkimuksen tekoa. Kerromme tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteesta ja yhteistyökumppanimme toiveesta, sekä tutkimuskysymyksemme. Käsittelemme käyttämiämme tutkimusmenetelmiä, laadullisen ja narratiivisen tutkimuksen määritelmiä, aineistonkeruuta sekä aineiston analyysiä. Kerromme myös julkaisun ja videoiden koostamisprosessista, johon kului paljon aikaa opinnäytetyöprosessissa.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää haastattelemalla sen ajan asiakkaiden kokemuksia Vähäsillan kesäsiirtolan asiakkaana olemisesta ja lastensuojelusta 1930–60-luvuilla. Tarkoituksenamme on koota silloiset asiakkaiden kokemukset kirjoihin ja kansiin, koska tällaista tutkimusta ei ole aiemmin tehty sekä tutkia lastensuojelun kehittymistä Suomessa 1900-luvulta tähän päivään. Tutkimus lähti liikkeelle TampereMission (entinen Tampereen Kaupunkilähetys) toiveesta tuottaa kirjallinen julkaisu Vähäsillan asiakkaiden kokemuksista. Halusimme liittää työhön kuitenkin myös lastensuojelullisen näkökulman ja siihen liittyen seurata lastensuojelulain muodostumista ja kehitystä. Tutkimuskysymyksiä olivat

1. Miten asiakkaat ovat kokeneet kesäsiirtolassa elämisen ja lastensuojelun 1930–60-luvuilla?
2. Mitä arki on pitänyt sisällään tuon ajan kesäsiirtolassa?
3. Miten 1930–60-luvun lasten suojeleminen ja suhtautuminen lapsiin näyttäytyy nykypäivän valossa ja miten lastensuojelulaki ja käytänteet ovat kehittyneet 1900-luvulta 2020-luvulle.

Kerätyt kokemukset kootaan erilliseen julkaisuun, joka on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 4). Opinnäytetyömme sivutuotteena syntynyt video (kuva 7) julkaistaan TampereMission kotisivuille. Opinnäytetyömme ja näiden tuotettujen julkaisujen tarkoitus on tuoda esiin näkemyksiä lastensuojelusta tuolta tutkittavalta ajan jaksolta. Tutkimuksessamme vertaamme 1930–60-luvun ja nykypäivän lastensuojelunkäytänteitä, näin saamme tärkeätä tietoa sen ajan

kokemuksista ja vaikutuksista tutkittaviemme elämään. Tutkimustieto avaa myös lastensuojelun taustaa suhteessa omaan työhömmme varhaiskasvatuksen opettajana ja sijaishuollon työntekijänä.

KUVA 7. Videon kuvauksissa, matkalla Jussinniemeen

5.2 Tutkimusmenetelmät

Teoksessa Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi Tuomi ja Sarajärvi pohtivat laadullisen tutkimuksen määrittelyä verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Laadullinen ja määrällinen eivät ole toistensa poissulkevia tutkimustapoja, mutta eivät myöskään täydentäviä. Määrittely ei siis ole yksinkertainen, eikä yksiselitteinen. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin ymmärtää kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Jyväskylän yliopisto 2015). Tässä luvussa käsittelemme laadullisen tutkimuksen menetelmiä.

5.2.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on ajatus merkitysten keskeisyydestä (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013, 81). Ihmisten toimintaa pidetään sosiaalisesti ja kulttuurisesti mielekkäänä sekä merkitysvälitteisenä (todellisuutta ei kohdata paljaaltaan, vaan erilaisten merkityksellistävien käytäntöjen osana). Ihmisten kertomuksiin ja kokemuksiin liittyy aina kieli, symbolit, tavat ymmärtää, puhua ja käydä keskusteluja sekä ympäröivä kulttuuri. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan usein ihmistä elämiskaailmansa kokijana, havainnoijana sekä toimijana. Nämä muuttuvat suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. (Ronkainen, ym. 2013, 82.)

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on joustava tutkimuskäytäntö, jossa tutkimusongelmat asetetaan väljästi. Tämä johtuu siitä, että tutkimusongelmien ja tutkimuskysymysten vakiintumisen ajatellaan olevan osa tuloksia. Laadullisuus korostaakin tutkimuksen prosessia. (Ronkainen, ym. 2013, 82.) Tämä näkyy myös meidän tutkimuksessamme, jossa jouduimme muuttamaan sekä haastattelukysymyksiä että tapaa toteuttaa aineiston hankintaa. Myös tutkimuskysymykset ovat muuttamaan kertaan muuttaneet muotoaan, vaikka perimmäinen ajatus kysymyksissä onkin pysynyt ennallaan.

Analyysimenetelmät laadullisessa tutkimuksessa poikkeavat määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmistä, sillä ne eivät ole tarkkavaiheisia (muutamia poikkeuksiakin on). Analyysimenetelmien käyttäminen vaatii tutkijalta analyttistä herkkyyttä ja osaamista. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulokset ymmärretään tulkinnaksi, joka perustuu aina jo moneen kertaan tulkittuun. Aineistona on lähes aina tekstiksi purettua materiaalia, joka on monitulkintaista, joten analyysin eteneminen ja päättely edellyttää aina jonkinlaista tulkintaa. Tämän tulkinnan varaan rakennetaan myös seuraavat valinnat. Voidaankin puhua tulkintojen ketjusta, jossa tulkinnalla perustellaan seuraava tulkinta. (Ronkainen ym. 2013, 82–83.)

Laadullisen tutkimuksen mukaan ihminen pitäisi katsoa kokonaisuutena, osana jotakin elämiskaailmaa ja todellisuutta. On kyse ajatuksesta, että merkityksiä pitää tutkia ja ymmärtää osana asiayhteyttä. Esimerkiksi mietittäessä

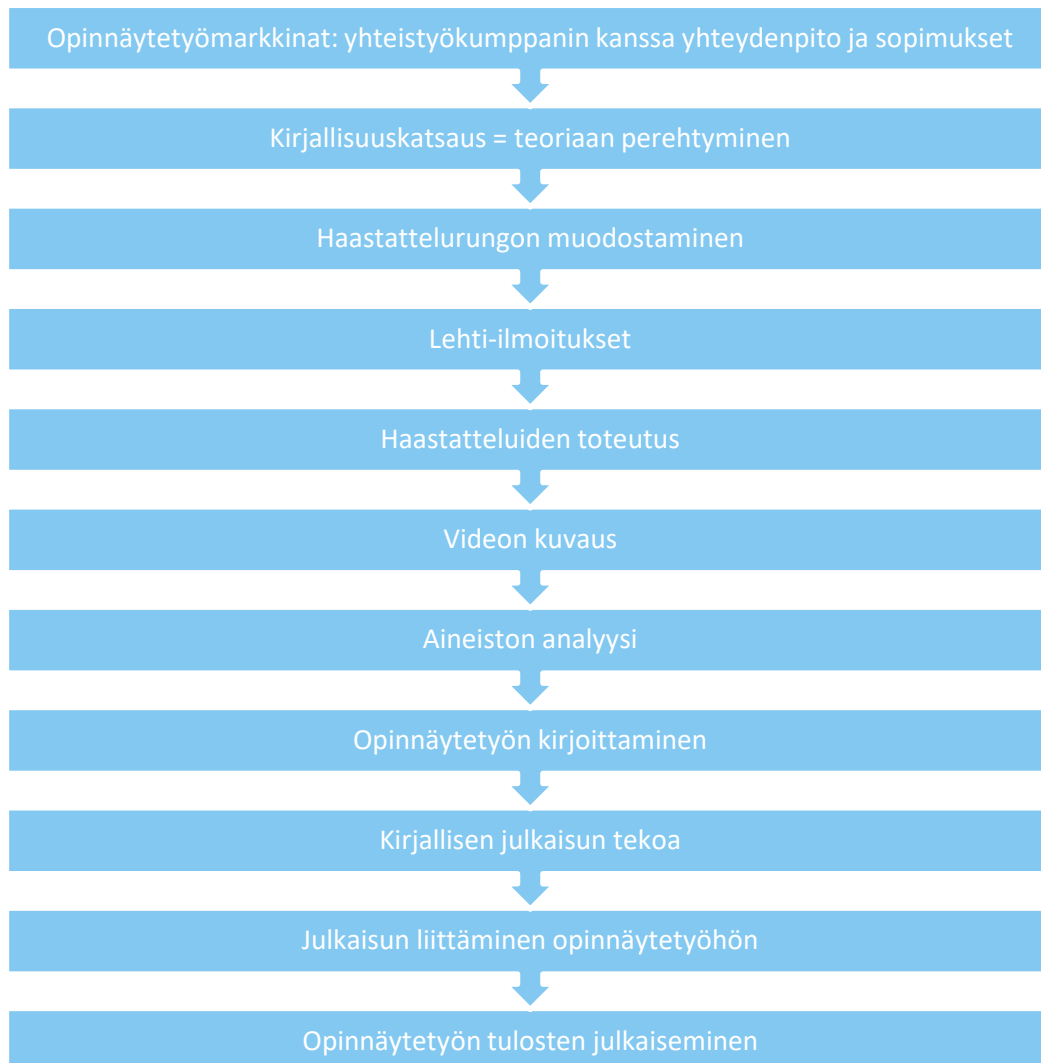
haastattelulausuman merkitystä, se yhdistetään keskusteluyhteyteen tai osaksi henkilön elämänhistoriaa. Toimintaa havainnoitaessa voidaan muistaa tilanne, jossa toiminta on tapahtunut tai tätä toimintaa kehystävät rakenteet. Johtuen kokonaisvaltaisuudesta, laadullisen tutkimuksen aineistot ovat usein suhteellisen pieniä, eli tutkittavia on yleensä melko vähän. Jos aineistoa on paljon, aineiston analysoinnista ja tulkintojen tekemisestä tulee mahdotonta tai ainakin liian vaikeasti hallittavaa. (Ronkainen, ym. 2013, 83.)

Meidän tutkimuksemme on laadullinen ja siinä on käytetty narratiivisen tutkimuksen ja avoimen teemahaastattelun sekoitusta, jossa mukana on myös historiantutkimuksellista näkökulmaa. Pääpaino tutkimuksessamme on kuitenkin narratiivisuudella, josta kerromme lisää seuraavassa luvussa. Lähdimme tekemään tutkimusta teoriasidonnaisesti, sillä aiheesta on tehty jo muutamia tutkimuksia, kuten Marjo Aittokallion (2014) opinnäytetyö: ”Lastenkotiarjen kokemusten merkitykset aikuisuuden toiminnoissa ja sosiaalisissa suhteissa Narratiivinen tutkimus 1960–70-luvuilla huostaanotettuina olleista lapsista” ja Tuija Erosen (2012) väitöskirja: ”Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista.” Näiden ja muutamien muiden tutkimusten tuloksista löytyi samankaltaisuuksia, joiden perusteella kokosimme omaan opinnäytetyöhömmö haastattelun teemoja. Näistä teemoista halusimme tietää lisää: ikä (kun on ollut kesäsiirtolassa), paljonko oli lapsia, asuminen ja nukkuminen, arkeen liittyviä asioita ja juhlapäivät, sosiaaliset suhteet (johtaja, muut aikuiset, lapset). Pääpaino tutkimuksessa oli arjessa ja sosiaalisissa suhteissa.

Työmme on osaltaan myös toiminnallista opinnäytetyötä, sillä sen tuotteena tehtiin video ja kirjallinen julkaisu TampereMission käyttöön. Saastamoinen, Vähä, Ypyä, Alahuhta ja Päätaalo (2018) ovat artikkelissaan kertoneet toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluvan toiminnallisen osuuden sekä opinnäytetyön raportin. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on opastaa, ohjeistaa, järjestää ja järjeistää käytännössä tapahtuvaa toimintaa. (Saastamoinen, ym. 2018.)

Kuviossa 3 on yksinkertaisesti kuvattu meidän opinnäytetyömme prosessi. Osa-alueet eivät ole olleet selkeästi irrallaan toisista, vaan esimerkiksi opinnäytetyön

raporttia on kirjoitettu koko prosessin ajan. Kirjallinen tuotos on tiivistelmä tämän työn tuloksista ja video on tehty haastattelujen lomassa. Oikeastaan videon kuvaus oli osa haastatteluprosessia.

KUVIO 3. Opinnäytetyöprosessi

5.2.2 Narratiivinen tutkimus

Narratiiviselle tutkimukselle keskeistä on merkitysten ymmärtäminen kertomusten pohjalta rakentuviksi. Narratiivisen tutkimuksen näkökulmasta kerronnallisuus on ihmiselle tärkeä keino ymmärtää yhteiskuntaa, itseä ja elämää. Yksinkertaistettuna ajatellaan ihmisten ottavan haltuun ihmisten ja yhteiskunnan väliset suhteet kertomalla tarinoita, joista muodostuu ajattelun ja tietämisen muoto. Narratiivisen tutkimuksen aineisto voi olla mikä vain

kerronnallinen materiaali: haastattelu, teksti, kuvakertomus, fiktiivinen tarina, lehtiaineisto jne. Aineisto voidaan myös kerätä niin kutsutulla narratiivisella haastattelulla. (Ronkainen, ym. 2013, 93–94.)

Koska tutkimuksemme lähtökohtana on ollut selvittää Vähäsillan asukkaiden kokemuksia, on narratiivinen tutkimustapa hyvinkin perusteltua. Toisaalta mukana on myös elämäkerrallista tutkimusta, jonka aineistonkeruu on samankaltaista, mutta elämäkerrallinen tutkimus on kiinnostuneempi persoonallisen omaelämäkerrallisuuden sisältävistä aineistoista kuten esimerkiksi työurasta kertovat kirjoitukset ja kuten meidän tutkimuksessamme, tietyistä tilanteista kertovat kirjoitukset. Elämäkerrallinen tutkimus haluaakin erityisesti tuoda esiin tietyn ryhmän näkökulman ja kokemukset. (Ronkainen, ym. 2013, 94.)

5.3 Aineistonkeruu

Tässä luvussa käsittelemme tutkimuksellemme ominaisia haastattelumuotoja. Teemahaastattelu ja ikäihmisten haastattelu ovat olennaisessa osassa tutkimustamme, joten olemme esitelleet ne tässä. Viimeiseksi on avattu meidän tutkimuksemme aineistonkeruu.

5.3.1 Teemahaastattelu

Haastattelut jaotellaan haastateltavien määrän mukaan yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluihin. Yksilöhaastattelu voi olla toteuttamistavan ja keskustelun tyyppin perusteella teemahaastattelu, strukturoitu kysymys-vastaushaastattelu tai vapaamuotoinen haastattelu. Vapaamuotoinen haastattelu puolestaan voi olla keskustelullinen, tarinallinen tai muisteleva. (Ronkainen, ym. 2013, 116.)

Tutkimuksemme on edellä kuvatun jaottelun perusteella sekoitus hieman teemahaastattelua ja osittain myös vapaamuotoista haastattelua. Määrittelemme tutkimuksemme teemahaastatteluksi, jossa avoimuutta mukana. Haastattelussamme apuna olivat tutkimusteemaamme ennalta mietityt avoimet

haastattelukysymykset, jotka nousivat aiempien tutkimusten ja teorialähteiden pohjalta. Haastattelut toteutettiin kuitenkin tarinallisesti, eli haastateltava sai suhteellisen vapaasti kertoa muistojaan ja kokemuksiaan aiheesta. Verrattuna arkikeskusteluun, tutkimushaastattelulla on erityinen tarkoitus ja osallistujilla erityiset roolit. Haastattelija on keskustelun tietämätön osapuoli, tieto on haastateltavalla. Haastatteluun on ryhdytty tutkijan pyynnöstä ja tutkija yleensä suuntaa ja ohjaa keskustelua aiheeseen liittyviin puheenaiheisiin. Tutkimushaastattelua ohjaavat tutkimuksen tavoitteet. Haastattelijalla on kysyjän, tiedonkerääjän rooli ja haastateltavalla vastaajan, tiedon antajan rooli, nämä osallistujien roolit erottavat haastattelun tavallisesta keskustelusta. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–23.)

5.3.2 Ikäihmisten haastattelu

Vanhojen ihmisten ollessa tutkimuksen kohteena on tärkeää huomioida iän erilaiset merkitykset eri yhteyksissä (Lumme-Sandt 2005, 125). Vanhojen ihmisten haastattelusta kirjoitettaessa muistutetaan usein siitä, että haastattelijan pitää huomioida haastateltavien mahdolliset fyysiset ja kognitiiviset rajoitteet. Huonontunut kuulo tai muisti vaikeuttaa haastattelemista ja usein tutkimuksista rajataankin pois huonokuntoisimmat vanhat ihmiset. Syynä tähän on usein halu saada haastattelu sujumaan ilman ylimääräisiä ongelmia. Hyvin vanhojen ja hyvin huonokuntoisten vanhusten haastattelemisen eräs tutkimusten haaste tulevaisuudessa, ihmisten eläessä nykyään entistä vanhemmiksi. (Lumme-Sandt 2005, 127; Hirsjärvi & Hurme 2015, 134.)

Haastattelu alkaa usein siitä sopimalla. Usein tämä tapahtuu puhelimesta. Jo tässä yhteydessä pitää ottaa huomioon, että jo puhelimeen vastaamisessa saattaa heiltä kulua pidempi aika. Tuntemattoman kanssa kommunikointi saattaa olla kankeaa ja puhelimesta asiointi haastavaa. Ensimmäisen yhteydenoton jälkeen on hyvä lähettää haastateltavalle kirjallinen tiedote, josta käyvät ilmi haastatteluun liittyvät tiedot ja sen tarkoitus. Tällainen kirje auttaa haastateltavaa muistamaan haastattelun ja välittää tietoa haastattelusta myös hänen läheisilleen. Tiedote haastattelusta ja sen aiheesta on sitä tärkeämpi, mitä

iäkkäämpi ja sairaampi haastateltava on. Tiedotteen voi jättää haastateltavalle myös haastattelun yhteydessä. (Lumme-Sandt 2005, 128.)

Vanhoja ihmisiä on yleensä helppo löytää haastateltavaksi, heillä on enemmän vapaa-aikaa kun työssä käyvillä. Monet vanhat ihmiset kokevat arvokkaana asiana haastateltavaksi pääsemisen. Haastattelu voi tarjota ohjelmanumeron mahdollisesti yksinäiseen arkeen. Vaikka erilaiset tekniset välineet ovat tulleet monille vanhuksillekin tutuiksi, he saattavat vierastaa ajatusta haastattelun nauhoituksesta. Haastattelun nauhoitus on tavallaan myös haastateltavan oikeusturvakysymys. Hänen sanomisensa tallentuu sellaisenaan, eikä haastattelijan muistin välityksellä. Joskus saattaa käydä niinkin, että kiinnostavin tarina kerrotaan vasta nauhurin sulkemisen jälkeen. (Lumme-Sandt 2005, 129–130; Hirsjärvi & Hurme 2015, 133.)

Vanhoja haastateltaessa haastattelija on usein nuorempi kuin haastateltava. Varsinkin opinnäytetöiden tekijät tekevät itse haastattelunsa ja ikäeroa haastateltaviin voi tällöin olla vuosikymmeniä. Toisaalta korkea ikä ja pitkä kokemus elämästä saattavat vaikuttaa niin, että haastateltava ei koe yliopistosta tulevaa haastattelijaa tutkijaksi, joka tekee tärkeää tutkimustyötä vaan häntä ajatellaan nuoreksi opiskelijaksi, jota pitää auttaa. Tässä asetelmassa piilee vaarana, että haastateltava ei välttämättä olekaan kiinnostunut haastattelun varsinaisesta teemasta. Hän kokee, että kaikenlainen jutustelu haastattelijan kanssa ajaa saman asian. Varsinkin opinnäytetoissa houkutusena saattaa olla haastateltavien hankkiminen mahdollisimman helpolla ja haastatella esimerkiksi omia isovanhempia. Tämä voi aiheuttaa sen, että haastattelu jää vähemmän tärkeäksi asiaksi ja he kokevat haastattelun tilaisuutena tavata toisia. Tutkijan arvostus voi näissä tilanteissa myös heiketä. (Lumme-Sandt 2005, 129–130.)

5.3.3 Aineistoa keräämässä

Aloitimme opinnäytetyöprosessin perehtymällä aiempiin tutkimuksiin. Teimme kirjallisuuskatsauksen, jota olemme hyödyntäneet myös opinnäytetyössämme. Seuraavaksi aloimme kokoamaan teoriapohjaa, jota hyödyntäen laadimme tutkimuskysymykset, sekä teemat haastatteluun. Tarkoituksenamme oli kerätä

aineistoa haastatteleamalla silloisia Vähäsillan kesäsiirtolan asiakkaita sekä lastenkodin siellä kesiään viettäneitä lapsia, että muutoin siellä olleiden lasten kokemuksia. Ajattelimme heti tutkimuksen alussa haastateltavien löytämisen olevan haasteellista, tutkittavasta ajanjaksosta on pitkä aika ja haastateltavat jo melko iäkkäitä.

Alun perin haastattelut oli tarkoitus toteuttaa yksilöhaastatteluina, mutta keväällä 2020 alkaneen Covid-19-virusepidemian vuoksi jouduimme miettimään aineiston keruulle uudet keinot. Haastateltavat henkilömme kuuluivat ikänsä puolesta riskiryhmään, emmekä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta pystyneet toteuttamaan haastattelutilanteita haluamallamme tavalla kasvokkain. Jouduimme muokkaamaan haastattelukysymyksiä kirjeitse tapahtuvaan haastatteluun sopiviksi. Meillä oli vaikeuksia löytää riittävästi haastateltavia tutkimukseemme, TampereMission tupatoiminnan sulkeuduttua viruksen vuoksi. Yhteyshenkilömme kautta saimme toimitettua kirjeitse haastattelukutsut (liite 1) ja haastattelukysymykset (liite 2) yhteystietojemme kera. Kutsuimme vastasi vain kolme henkilöä, jonka vuoksi laitoimme TampereMission yhteistyökumppanille Aamulehden Moro-liitteeseen julkaisun (liite 3). Osa halusi tulla haastatelluksi kasvotusten, osa (Covid-19-viruksen vuoksi) puhelimitse ja osalta vastaukset tulivat kirjallisesti (sähköposti, kirje).

Aineiston keruun ja analyysin lomassa olemme muodostaneet yhteistyökumppanimme toivomaa kirjallista julkaisua sekä videota kokemusasiantuntijaa hyödyntäen. Videossa päähenkilönä on yhteyshenkilömme ja se kuvattiin Vähäsillassa elokuussa 2020 (kuvat 7 ja 8). Video tulee jäämään TampereMission arkistoon ja teimme myös lyhyemmän videon, joka tullaan näyttämään osana opinnäytetyön esitystä marraskuussa 2020. Kirjallinen julkaisu tullaan jakamaan tutkimukseen osallistuneille sekä TampereMission omaan käyttöön.

Opinnäytetyö ja sen tulokset sekä video että kirja, oli tarkoitus esittää jo elokuussa 2020 Vähäsilta-päivässä, Vähäsillan kesäsiirtolan 100-vuotisjuhlien kunniaksi. Koronan vuoksi päivä siirrettiin aluksi myöhempään syksyyn, ja vielä uudestaan ensi keväälle.

KUVA 8. Videon kuvauksista, Vähäsillan laituri

5.4 Aineiston analyysi

Valitsimme aineiston analyysitavaksi teoriasidonnaisen sisällönanalyysin, sillä aiempien tutkimusten pohjalta löytyneiden teemojen avulla loimme haastattelurungon ja samoja teemoja käytettiin aineiston analysoinnissa. Haastateltaville annettiin myös vapaa sana, jonka myötä heillä oli mahdollisuus tuoda erilaisia asioita esille teemojen ulkopuoleltakin. Tutkimuskysymyksiä ei ollut hiottu vielä loppuun, joka on laadulliselle tutkimukselle ominaista.

Haastattelimme kaikki halukkaat (yhteensä yksitoista), joista analyysivaiheessa karsimme viisi työntekijäroolin vuoksi (halusimme keskittyä tutkimuksessamme asiakkaan näkökulmaan). Osa haastatelluista on ollut myös työntekijäroolissa, oltuaan ensin asiakkaana. Työntekijänäkin ollessaan, haastateltavat ovat olleet nykypäivän määräysten mukaan lapsia (noin 15-vuotiaita), he ovat kuitenkin sen ajan lakien mukaan olleet ainakin lähellä täysi-ikäisyyttä ja siksi olleet vastuussa leirin lapsista.

Haastattelut litteroitiin. Kirjoitetuista haastatteluista etsimme teoriapohjasta

löytyneitä teemoja, joita analysoimme tutkimuskysymykset huomioiden. Loimme analyysitaulukon, jonne keräsimme alkuperäisilmaisut ja teimme niistä pelkistyksiä. Nämä tulostettiin, leikattiin ja koottiin teemojen (mm. marjastus, viljely, toisista huolehtiminen, palkkatyö, suhtautuminen kesäsiirtolan/lastenkotilapsiin) mukaan. Sen jälkeen muodostimme teemoista alaluokat (mm. työkasvatus, jokapäiväiset askareet, fyysinen hyvinvointi, psyykinen hyvinvointi, yksilöllinen hyvinvointi, lasten väliset suhteet) ja niistä edelleen yläluokat (Vähäsillan arjen toimintoja, kokonaisvaltainen hyvinvointi Vähäsillassa, moninaiset kokemukset kesäsiirtolasta ja sosiaaliset suhteet). Nämä kaikki kuuluvat pääluokkaan Vähäsillan elämää.

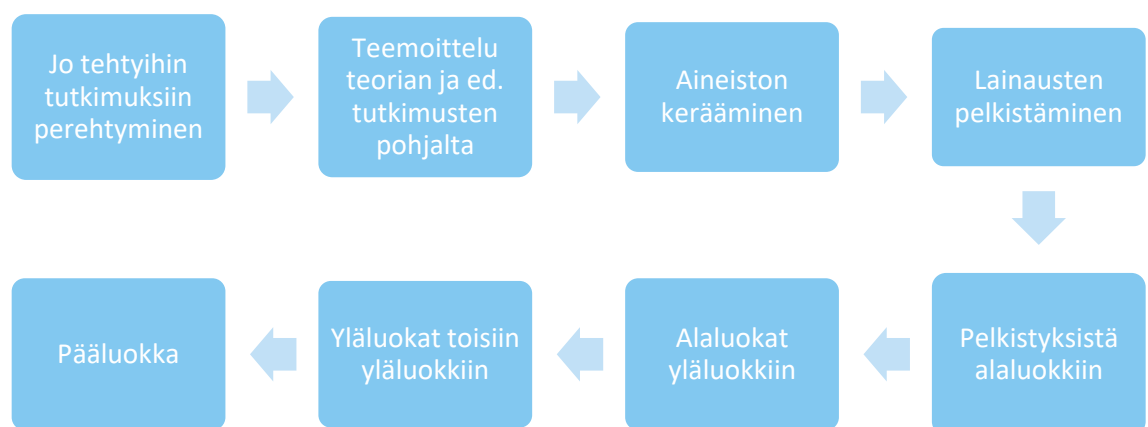
Tutkimuskysymykset tarkentuivat aineistoanalyysin myötä. Teemoittelun avulla saimme rajattua näkökulmaa tarkemmin, kun näimme mitä aineistosta nousee esille. Kun aineisto on jaoteltu teemoittain, sieltä on helpompi löytää sopivia sitaatteja tekstin joukkoon. (Räsänen 2019, 12.)

Teoriasidonnaiselle analyysille ominaista on, että se ei perustu suoraan teoriaan, mutta kytkökset siihen ovat nähtävissä. Luokat, kategoriat määritellään jo tiedetyn perusteella ja niihin sopivia kuvauksia etsitään aineistojen sisällöistä. Aineiston analyysiä ohjaa aiemman tiedon perusteella luotu analyysirunko, eli edetään usein yleisestä yksityiseen. Kuten aineistolähtöisessä analyysissä, myös teoriasidonnainen sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla. Ero on siinä, miten empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin; aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineistosta, kun teoriasidonnaisessa ne puolestaan tuodaan valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 95–98.)

Valitsemassamme analyysitavassa valitaan ensin analyysirunko, joka meillä muodostui edellisten tutkimusten (Aittokallio 2014, Eronen 2012, Laitala & Puuronen 2016, ym.) avulla. Meidän tutkimuksemme analyysirungossa on samoja aiheita kuin haastattelurungossa, eli esimerkiksi vaatteet, omat tavarat, nukkuminen, ruoka, suhteet aikuisiin, suhteet lapsiin. Analyysirungon valitsemisen jälkeen aineistosta tehtiin pelkistyksiä noudattaen sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 95.) Meidän tutkimuksessamme aineistosta nostettiin niitä lainauksia, jotka liittyivät työhön, ruokailuun, vapaa-aikaan, harrastuksiin, nukkumiseen, muihin tekemisiin ja sosiaalisiin suhteisiin.

Näistä muodostui analyysitaulukossamme alaluokat: muistoja marjastuksesta, hyötykasvien viljely, toisista huolehtiminen, palkkatyön tekeminen, erilaisia arjen askareita, muistoja päiväunista, muistoja postin hakemisesta, muistoja ruuasta, terveydenhoitoa, uskonnollisuus kesäsiirtolassa, sosiaaliset perusteet, vaatteet Vähäsillassa, omat tavarat kesäsiirtolassa, nukkumisjärjestelyt, leikit Vähäsillassa, vapaa-ajan harrastuksia, muistoja erityistilaisuuksista, yleisiä hyviä muistoja, ikäviä muistoja, koti-ikävä, erilaisia suhtautumisia kesäsiirtolan lapsiin, suhtautuminen lastenkotilapsiin, ystävyysuhteet Vähäsillassa, muistoja johtajatar Selma Valtosesta, suhtautuminen johtajatar Vieno Ahoon ja muiden aikuisten rooli Vähäsillan toiminnassa.

Alaluokista muodostimme yläluokat: työkasvatus kesäsiirtolassa, jokapäiväiset rutiinit, fyysinen hyvinvointi, henkinen hyvinvointi, yksilöllisyyden huomioiminen, vapaaehtoiset arjen tekemiset, muistoja kesäsiirtolasta, lasten väliset suhteet ja aikuisten rooli. Nämä jälleen lajittelimme toisiin yläluokkiin: Vähäsillan arjen toimintoja, kokonaisvaltainen hyvinvointi Vähäsillassa, Sosiaaliset suhteet ja moninaiset kokemukset kesäsiirtolasta. Pääluokaksi valikoitui Vähäsillan elämää, joka myös on opinnäytetyömme nimi. Kuviossa 4. on kuvattu analyysiprosessi yksinkertaisesti ja kuviossa 5. puolestaan on tutkimuksemme tulokset. Kuvassa 9. on pieni osa analyysitaulukostamme.

KUVIO 4. Analyysiprosessi

SUORA LAINAUS	PELKISTETTY ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	YLÄLUOKKA 2	PÄÄLUOKKA
"niin ~~oää~~ kaupunkilaislapset ei oikein ~~tjenny~~ näistä ~~tjennösisistä~~ , kylä ne ~~ny~~ tiesi marjoista ja että mustikoita käydään keräämässä, muttei täällä ~~ollu~~ ~~ku~~ ~~mä~~ asuin siellä Amurissa, ei siellä ~~ollu~~ ~~mustikkamettää~~ eikä marjapensaita" H1	marjastaminen oli elämys kaupunkilaislapselle, kaupungissa tällaista mahdollisuutta ei ollut	Muistoja marjastuksesta	Työkasvatus kesäsiirtolassa	Vähäsillan arjen toimintoja	Vähäsillan elämää
" ~~ensimmäisinä~~ kesinä autoin jotain pientä keittiössä. Marjoja keräsimme pensaita, se oli hienoa kun se tehtiin päivällä, eikä tarvinnut nukkua päivän. Pienempiä lapsia auteltiin pihaleikeissä. Toisen tytön kanssa saimme käydä postilaatikolla, joka oli isontien maitolaiturilla jos sattui vaikka itselle tulla kotoa kortti tai kirje. Mustikoita ~~kävimme~~ ~~poimimassa läheisellä metsällä joku~~ ~~täti oli~~ mukana ja isompia lastenkotilapsia. Tämä oli uutta minulle kaupunkilaistyölle" H1	Oli hienoa päästä keräämään marjoja päivänunien aikaan, ei tarvinnut nukkua. Aputyttöä autettiin ~~pienempiä~~ leikeissä, käytiin postilaatikolla ison tien maitolaiturilla odottaen itselle korttia tai kirjettä. Mustikoita käytiin poimimassa ~~tätin~~ ja isompien lastenkotilasten kanssa, joka oli uutta kaupunkilaistyölle				
" ~~sitten~~ mentiin mustikkaan tai ~~jokki~~ niin otettiin evästä. ~~Ne isommat~~ ~~tädit~~ tuli mukaan ja otettiin evästä, ne oli kaikki hienoja ne, ~~sit~~ siellä ~~laulettiin~~ ja..." H1	Mustikoiden poiminta- ja eväsretket olivat hienoja, siellä mukana isompia tätejä ja laulettiin				
"Kävimme marjaretkillä hoitajien kanssa." H7	Käytiin marjaretkillä				

KUVA 9. Analyysitaulukkoa

6 VÄHÄSILLAN ELÄMÄÄ

Tässä luvussa kuvaamme tutkimuksemme tuloksia. Tutkimuksemme keskittyi Vähäsillan kesäsiirtolan 1930–60- luvun asukkaiden kokemusten keräämiseen ja lastensuojelun kehittymisen tarkasteluun 1900 – luvun alusta tähän päivään. Kesäsiirtolakokemukset jakaantuivat seuraaviin kokonaisuuksiin: arjen toiminnot, kokonaisvaltainen hyvinvointi, moninaiset kokemukset ja sosiaaliset suhteet. Tutkimuksen teon rinnalla ja sen pohjalta työstimme julkaisut; Vähäsillan elämä-kesäsiirtolan historiikin, videon sosiaaliseen mediaan ja pidemmän videon, missä kokemusasiantuntija kertoo Vähäsillasta paikkana ja siellä kesäsiirtolassa olemisesta. Näistä julkaisuista on kerrottu lisää tämän luvun lopussa.

6.1 Vähäsillan arjen toimintoja

Tutkimuksessa nousi esille erilaisia, meidän mielestämme arjen toiminnoiksi luokiteltavia asioita, jotka on eritelty tämän luvun alla. Nämä toiminnot ovat työkasvatus ja jokapäiväiset rutiinit. Työkasvatuksella ja arjen rutiineilla on ollut kesäsiirtolan toiminnassa tärkeä merkitys.

KUVA 10. Ison Talon pihalla

6.1.1 Työkasvatus kesäsiirtolassa

Marjastaminen Vähäsillan lähimetsissä on jäänyt useammalle haastateltavalle mieleen, mieluisana muistona. Osalle tämä oli myös uusi kokemus, kaupungissa ei ollut mahdollisuutta marjastamiseen. Mukavaa marjastuksesta teki myös se, että silloin välttyi päiväunien nukkumiselta. Välillä retkille otettiin mukaan eväät. Vähäsillassa oli myös paljon marjapensaita, joten marjoja kerättiin niistäkin.

Niin ää kaupunkilaislapset ei oikein tienny näistä tämmösistä, kylä ne ny tiesi marjoista ja että mustikoita käydään keräämässä, muttei täällä ollu ku mä asuin siellä Amurissa, ei siellä ollu mustikkamettää eikä marjapensaita. H1

Vähäsillassa viljeltiin vihanneksia, erikoisten kasvien (muun muassa mangoldi) viljely on jäänyt joidenkin haastateltavien mieleen. Mangoldista muisteltiin tehtävän kastikkeita tai keittoja, eikä niihin ole törmätty sen koommin. Vanhemmista tytöistä erään muistellaan hoitaneen tarkasti näitä kasvipenkkejä.

Siirtolan omasta puutarhasta saatiin kesällä paljon vihanneksia. H4

Kesäsiirtolassa oli niin kutsuttuja aputyttöjä, jotka auttoivat pienemmistä lapsista huolehtimisessa. Useampi näistä aputyttöistä oli itse ollut pienenä kesäsiirtolassa. Lastenkodin lapsilla tämä kuului jokapäiväiseen elämään, että he huolehtivat lastenkodin pienemmistä lapsista. Isommat tytöt myös lukivat iltasatuja pienemmille ja auttoivat peseytymisessä (kuva 11)

KUVA 11. Pesulla

Läheisillä maatioilla käytiin myös auttamassa mm. peltotöissä, joista talon isäntä maksoi pojille "oikeata" palkkaa. Tätä muisteltiin ihmeellisenä asiana. Eräs haastateltava muisteli myös saaneensa pienen korvauksen pienempien lasten hoitamisesta, kun eräs varsinaisista hoitajista oli lähtenyt pois, eikä hänen tilalleen saatu ketään. Tilanne jatkui useamman viikon.

*Erkki maksoi oikeaa palkkaa, mikä tuntui meistä aika ihmeelliseltä.
H4.*

Nykypäivän valossa tarkasteltuna, työn avulla kasvattaminen on mennyttä aikaa, ainakin monissa lastensuojeluyksiköissä. Lasten annetaan olla lapsia ja kouluun keskittymisen ajatellaan olevan heidän työtään. Tässä on omat haasteensa, kun nuoren pitäisi muuttaa omilleen, moni asia on oppimatta. Usein jo perusruokien laittaminen on ylivoimaisen haasteellista, joskin internetin käyttö helpottaa näitä kodinhoidollisten tehtävien suorittamista, kun kaikkeen löytyy ohjeita ja videoita. Kuitenkin joitain asioita voisi opetella jo lapsena, vaikka kesäsiirtola-ajan mukaiset vastuulliset työt jätettäisiinkin täysi-ikäisille. Toisaalta työn käyttämiseen kasvatuksessa myös täysi-ikäisyyden ikäraja, joka tuohon aikaan on ollut 16 vuotta, kun taas nykyisin ikäraja on 18 vuotta (Känkänen 2012, 24).

6.1.2 Jokapäiväiset rutiinit

Jokapäiväisiin rutiineihin kuului pojilla kaupassa käynti ja elintarvikkeiden haku läheisiltä maatioilta, niistä haettiin mm. leipää, maitoa ja kananmunia. Muutamille oli jäänyt lähtemättömästi näiltä reissuilta mieleen vastapaistetun leivän tuoksu.

Isommat lapset saivat enemmän vastuuta. Eräs haastateltavista muistaa hoitaneensa yksin tiskit Torpalla useamman kerran päivässä. Sänkyjen sijaaminen, siivoaminen ja leipien leipominen olivat myös yleisiä isompien lasten kotitöitä. Työn jäljestä oltiin tarkkoja, mikä tahansa vuoteen sijaaminen ei kelvannut. Kesäsiirtolassa oli erityinen vesijohtojärjestelmä. Saunalta piti käydä painamassa nappia, jotta Torpalle saatiin vettä. Tämä oli jäänyt useamman kertojan mieleen.

Toimimme hoitajien pikku- apulaisina: Painoimme saunan pyykkituvan seinässä olevaa nappia, joka käynnisti vesipumpun, jotta saatiin käyttövettä Torpalle putkia pitkin. H7

Lastenkodin isommille lapsille kuului lakanoiden pesu, lipeällä, saunan tuvassa. Pyykit mankeloitiin isolla kivimankelilla kuivatuksen jälkeen. Tämä oli isojen poikien tehtävä. Osa muisteli tätä vähän vaarallistakin työtä mukavana työnä. Metsästä kerättiin lasten voimin käpyjä sytykkeiksi hellan sytyttämiseen.

Mankeli oli sitte erikoinen, se oli poikien oikein mielipaikka. Ku se oli semmonen, että kummassaki päässä oli kaks, kaks oltava vetämässä sitä niinku edestakasin sitte ku mankeloitiin pyykkiä, niin se oli siinä pihassa oli semmonen vaja, jossa oli sitten tää mankelihuone ja siinä oli ilmeisesti näitä, näitä olkiaki site ja toisessa päässä oli tyttöjen vessa. Joo ja si.. se.. Tosiaan niin, se mankeli oli semmonen poikien, ne mielellään meni aina siihen mankelitapaukseen ku saivat vetää semmosta erestakasi. H5

Päiväunet olivat jokapäiväinen rutiini, joka koski kaikkia lapsia, sekä isoja että pieniä. Työnteko päiväuni aikaan oli ainoa keino välttyä niiden nukkumiselta. Päiväunet tapahtuivat ruokailun jälkeen, moni muistaa ne kamalina.

Päiväunet olivat kamalia. H1

Päivällä ruokailu ja sen jälkeen päiväunille, se oli pakollinen kaikille. H4

Kotoa sai lähettää kesäsiirtolaan postia, mikä oli ainoa yhteydenpito keino omaan perheeseen. Monilla haastatelluista oli mukavia muistoja postin hakumatkalta. Lähetyksiä haettiin kaupalta ja välillä laivalta. Paketeissa oli usein jotain syötävää, pääosin leivonnaisia ja korppuja. Jotkut muistavat saaneensa postia joka päivä, toiset eivät saaneet lainkaan. Näissä tilanteissa pakettien sisältö jaettiin. Kaikki saivat jotain. Postia haettiin maitokärryillä, joiden kyytiin pienemmät välillä pääsivät. Eräs haastateltava muistelee sanoneensa kaupalla olleista humalaisista:

mää en sitten tykkää, kun siellä on aina niitä hämäläisiä. H6

Postin haku oli yksi niistä askareista, joka pelasti päiväunien nukkumiselta. Postin hakua muisteltiin jännänä asiana, kun jännitti, mitä paketeissa tulee ja tuleeko paketti. Kaupunkilähetykselle tuli postia ulkomailta saakka, niissä oli makeisia,

jotka jaettiin kaikkien kesken. Aluksi vanhempien lähettämät paketit tulivat laivalla, myöhemmin kauppias alkoi toimittaa ne Vähäsiltaan asti. Osa haastatelluista on säästänyt näitä saamiaan postikortteja näihin päiviin saakka. Postilähetyksillä oli suuri merkitys, kun yhteyttä vanhempiin ei voinut pitää muilla keinoin. Vanhempien vierailu siirtolassa oli kielletty, koska sen arveltiin ylläpitävän koti-ikävä.

Kerran tai pari vanhemmat sai lähettää paketin, mutta kaikille ei tullut. Me annoimme omistamme. H4

Kyllä me tosiaan päästiin hakeen postia sieltä maitolaiturilta, se oli hianoo. H1

Edelleen erilaiset arjen rutiinit ovat tärkeitä lastensuojelun asiakkaille. Monilla ei ole ollut ennen asiakkuutta minkäänlaista säännöllisyyttä elämässään, joten siihen tottuminen on haasteellista, mutta se on koettu tärkeäksi (Pesäpuu ry 2017, 30). Rutiinit toki ovat erilaisia, kuin nykyään: postin hakeminen ei monille ole sellainen, jota voisi kutsua tärkeäksi rutiiniksi, mutta toisaalta taas lapsille ja nuorille pitää opettaa, että kirjeet pitää avata ja lukea (esimerkiksi Kelan päätökset, laskut saattavat jäädä avaamatta). Päivärytmin opettelu on myös tärkeää, jotta omilleen muuton jälkeen sen osaa ilman, että kukaan vahtii. Tärkeintä nykypäivän lastensuojelun asiakkaille on mahdollisuus olla osallisena itseä koskevissa asioissa, tämä on myös kirjattu lastensuojelulakiin (2007) 4. lukuun. (Pesäpuu ry 2017, 31; Lastensuojelulaki 2007.)

6.2 Kokonaisvaltainen hyvinvointi Vähäsillassa

Löysimme aineistosta kertomuksia, jotka liittyivät kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kesäsiirtolan aikana. Olemme tässä kappaleessa eritelleet fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin sekä yksilöllisyyden huomioimiseen liittyviä asioita, kuten iän ja sukupuolen merkityksen nukkumapaikoissa.

6.2.1 Fyysinen hyvinvointi

Kesäsiirtolan ruuasta on jäänyt paljon muistoja siellä olleille. Ruoka ja välipalat ovat vuosien varrella selvästi vaihdelleet, toinen muistaa, että välipalaksi oli hopeateetä, toinen maidon ja Ylhäisten näkkileivän. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta ruokaa muisteltiin hyvänä, eräs mies muisti kaamean kaljavellin.

ruuista on jäänyt parhaiten mieleen kaljavelli, se oli aivan kamalaa.

H3

Tuoreen leivän tuoksu oli jäänyt useammalle mieleen ihanana muistona. Päri-nimiseltä tilalta haettua tuoretta maitoa myös muisteltiin. Ruokaa tarjoiltiin säännöllisesti. Eräs haastateltu muistelee, että välipalalla oli hiivaleipää ja ettei koskaan saanut pullaa. Sunnuntaisin ja juhlapäivinä oli paremmat tarjottavat. Ruokailut tapahtuivat hyvällä kelillä ison talon pihamaalla (kuva 10) ja sateisina päivinä sisällä.

Sunnuntaisin oli kahvia ja riisipuuroa. H4

Signen leipoma ohrarievä suoraan pesästä on vieläkin mielessä. H4

Ennen kesäsiirtolaan menoa lapsille tehtiin punnitus ja täitarkastus. Punnitus uusittiin kesäsiirtolan päätteeksi, jotta nähtiin, oliko lapsen paino noussut. Kesäsiirtola koettiin terveelliseksi paikaksi, missä oppi kaikkea, mitä ei kotona oppinut. Eräs haastateltava muisteli, kuinka hän puhdisti pienempien lasten korvia tulitikkuun pyöritetyllä vanulla.

Ensimmäisenä kun sinne mentiin oli täitarkastus. H5

Putsasimme heidän korvansa tulitikun ympärille pyöritetyn vanun avulla. H7

Monilla lastensuojelunuorilla ruuan merkitys on korostunut vielä 2000-luvullakin. Suhtautumisia on kaksi joillekin ruoka aiheuttaa suunnatonta ahdistusta ja saatetaan olla sairastunut anoreksiaan tai esimerkiksi bulimiaan. Toisilla taas on liikasyöntiä: syödään, kun jokin asia harmittaa tai halutaan palkita itseä. Muusta

terveydenhoidosta yhteneväisyyksiä on kesäsiirtolaan menon kanssa se, että kun nuori siirtyy lastensuojeluyksikköön, hänelle pitäisi tehdä terveystarkastus. Vakiintuneita käytäntöjä täitarkastuksista tai punnituksista ei ole, mutta muutoin nuoren terveys tulisi tarkistaa esimerkiksi terveyskeskuslääkärillä. Samoin terveystarkastus tulisi suorittaa sijoituksen päätyttyä. (Lastensuojelulaki 2007.)

6.2.2 Henkinen hyvinvointi

Uskonnollisella kasvatuksella oli näkyvä merkitys kesäsiirtolan arjessa. Uskonnollisuus näkyi ruokarukouksina, hartauksina ja sunnuntaisin jumalanpalvelusten kuunteluna. Jumalanpalveluksia kuunneltiin radiosta, kaikki yhdessä, pienemmätkin osallistuivat siihen, vaikka eivät siitä vielä mitään varmasti ymmärtäneetkään. Kaikki istuivat hiljaa ja kuuntelivat. Välillä sodassa loukkaantunut pastori kävi vaimonsa kanssa pitämässä lapsille sopivia jumalanpalveluksia. Parhaita muistoja eräälle siirtolalaiselle on, kun sunnuntaina kirkkoon lähtiessä sai pukeutua omiin vaatteisiin, ennen kirkkoon lähtöä syötiin aamupalaa pihalla. Pihakalliolla kirkonmenoja kuunnellessa alapuolella tuoksuvien ruusujen tuoksu oli jäänyt eräälle voimakkaasti mieleen (kuva 12).

Vähäsillan talon takana oli kallio, johon Selma komensi kaikkia kirkon menoja kuuntelemaan. Ikkunalle nostettiin kaiutin ja oltiin hiljaa. Alhaalla oli iso ruusutarha, se tuoksu ja kesäaamu on jäänyt elävästi mieleen. H4

Paras muistoon kun yhtenä sunnuntaina pääsin kirkkoon, sai laittaa omat vaatteet päälle, söimme aamiaista pihapöydissä ja lauloimme ” on kesän kirkas aamu ja hetki sunnuntain...”tämä on jäänyt haikeana muistona mieleen. H4

Jumalanpalveluksen muistellaan kestäneen yli tunnin. Silloin piti olla hiljaa, paitsi virsien aikana. Eräälle lastenkodin lapselle iltarukous on jäänyt mieleen ja on edelleen mieluinen:

*Kädet pienet ristiin liitän, Isää taivaallista kiitän.
Kiitos sulle suuri Luoja Sinä olet kaikkien pienten suoja.
Suo niin pienen lapsosen maata taas yö rauhainen,
suo myös rauhaa vanhemmille, ynnä pikku siskosille. H7*

Kesäsiirtolaan oli päästy eri tahojen kautta, joku oli tutustunut pyhäkoulussa ja ilmeisesti päässyt kesäsiirtolaan kirkon suosituksesta. Toinen haastateltava arveli, että pääsi sinne siksi koska vanhemmat olivat pienituloisia. Lääkäri saattoi myös suositella lapselle kesäsiirtolaa. Kaupunkilähetys teki tuona aikana ihmisyyttä kunnioittavaa huolenpitotyötä, kun ei ollut mitään sosiaaliavustuksia. Lastenkodin lapset viettivät aina kesät Vähäsillan kesäsiirtolassa. Lisäksi siellä oli muilla perusteilla sinne valittuja lapsia joko puolet kesästä tai koko kesän.

KUVA 12. Jumalanpalveluksen kuuntelua Vähäsillan kallioilla

Lääkäri saattoi suositella että tekis hyvää lapselle viettää aikaa maalla. H1

Kaupunkilähetysten työ aikana jolloin ei ollut sosiaalitukia, toimeentuloavustuksia, yksinäisten äitien huolenpitoa, suuriarvoista huolenpitoa ja ihmisyyden kunnioittamista vähäosaisten kesellä. H4

Uskonnollisuus ei nykypäivänä näy monessakaan lastensuojelulaitoksessa. On olemassa joitakin sijaishuoltopaikkoja, jotka ovat uskonnollisesti sitoutumattomia. On myös niitä, jotka mainostavat olevansa uskonnollisia. Yleisesti ottaen uskonnollisuus ei kuitenkaan nykyään ole niin keskeisessä osassa lasten ja nuorten kasvatusta kuin 1930–60-luvuilla. Voimassa olevan lastensuojelulain mukaan lapsen uskonnollisesta kasvatuksesta päättää huoltaja, edes

huostaanotto ei siirrä tätä oikeutta sosiaalityöntekijälle tai sijaishuoltopaikalle. (Räty 2019, 484–485.)

Kesäsiirtolaan pääsy oli kertomusten mukaan esimerkiksi lääkäreiden ja seurakuntien suositusten takana. Tämä olikin sen aikaista ehkäisevää lastensuojelua, vaikkei sitä sellaisena silloin pidettykään. Moni kesäsiirtolan asiakkaista ei tiennyt olevansa Vähäsillassa sosiaalisten perusteiden vuoksi.

Nykyään lastensuojeluasiakkuus on lailla tarkasti määritelty ja esimerkiksi ehkäisevän lastensuojelun toimia ei katsota vielä asiakkuudeksi. Kriteerit asiakkuudelle on erilaiset kuin aiemmin: enää lasta ei huostaanoteta yksinhuoltajuuden tai köyhyyden vuoksi, vaan lapselle ja perheelle tarjotaan pääasiassa muita tukikeinoja, jotta lapsi voi pysyä omassa perheessään. (Räty 2019, V.)

6.2.3 Yksilöllisyyden huomioiminen

Yksilöllisyyden huomioimisella tarkoitamme sitä, että kesäsiirtolassa oleville lapsille oli määritelty omille tavaroille säilytystiloja sekä nukkumapaikat iän, sukupuolen ja taustan (lastenkoti vai kesäsiirtola) mukaan yksilöllisesti. Nykypäivän valossa yksilöllisyydellä on erilainen merkitys kuin 1900-luvun puolessa välissä. Lapsia siirtolassa oli paljon suhteessa aikuisiin, joten konkreettinen yksilöllisyyden korostaminen ei ollut mahdollista.

Kesäsiirtolan vaatekäytännöt ilmeisesti vaihtelivat vuosikymmenten aikana. Osa muistelee, että omat vaatteet piti vaihtaa siirtolan vaatteisiin. Osa muistaa käyttäneensä omia, tarkoin nimikoituja vaatteitaan. Kesäsiirtolan vaatteet muistetaan vanhanaikaisina. Niissä oli essuja, mekkoja, polvisukkia, villatakkeja, kumitossuja ja – saappaita. Eräs haastateltu muistaa saaneensa kesäsiirtolamatkalle uudet farmarit, hirveät, naisten housujenmalliset. Toinen taas muistelee, että kesäsiirtolassa ja lastenkodissa oli aina hyviä vaatteita ja kenkiä. Vaatteiden nimikointi piti hoitaa kotona, musteella, jota kuumennettiin silitysraudalla niin kauan, että se muuttui ruskeaksi. Näin siitä tuli pesun kestävä.

Omia tavaroita ei siirtolassa juuri ollut, kirjoitusvälineitä lukuun ottamatta. Säilytystiloja omille tavaroille ei ollut. Torpalla ruokapöydän levyn alla oli laatikot, joihin saattoi laittaa omia tavaroita. Eräs kesäsiirtolan asiakas muistelee saaneensa kotoa lähetetystä paketista hienon inkkaripäähineen inkkarileikkeihin, jonka isommat pojat sitten häneltä veivät ja ilo siitä jäi lyhyeksi.

Kotoa pyysin inkkaripäähineen, joka tulikin, mutta vanhemmat pojat sen sitten veivät. Ei sitten päähineestä paljon iloa ollut. H3

Omia tavaroita ei ollut, vain kirjelehtiöt ja kynät. H1

Kesäsiirtolassa nukuttiin monessa eri paikassa. Lastenkodin lapset nukkuivat Torpalla (kuva 13), pojat alakerrassa, kaksi lasta nukkui tuvassa ja tytöt hoitajan huoneen seinän takana. Isommat tytöt nukkuivat yläkerrassa. Aputyttönä ollessa oli saanut nukkua keittiötädin kanssa samassa huoneessa. Eräs haastateltava muistelee nukkuneensa hoitajan kanssa, koska oli niin pieni, vasta 4- vuotias, osa lapsista nukkui keskenään. Aluksi oli olkipatjoja, joiden muisteltiin pistelevän ikävästi.

Mää nukuin siä hoitajatätien huoneessa, mää olin ilmeisesti nuorin koko porukasta ja ei tommosia nelivuotiaita muita ollu. H6

KUVA 13. Torppa vuonna 2020

Nykyisen lastensuojelulain ja kaikkien ohjeistusten sekä säännösten mukaan lapsilla lastensuojelussa täytyy olla oma huone. Omat tavarat ovat tärkeitä. Sijaishuoltopaikkojen tulee huolehtia siitä, että lapsella on esimerkiksi puhelin, jolla on mahdollisuus soittaa, vaatteet, hygienia- ja tarvikkeet, kuukausiraha jne. Lapsen oikeuksia on siis parannettu kesäsiirtola-ajasta hyvinkin paljon. (Törrönen 2003, 66, 68; Lastensuojelulaki 2007.)

6.3 Sosiaaliset suhteet

Merkityksellisiksi aiheiksi teorian perusteella nousi sosiaaliset suhteet. Haastatteluissamme kysyimme Vähäsillassa olleiden välisistä suhteista. Halusimme tietää sekä lasten, lasten ja aikuisten että aikuisten keskinäisistä väleistä. Näkemykset vaihtelivat aikakauden mukaan, oliko haastateltava ollut lastenkodissa, vai pelkästään kesäsiirtolassa ja minkä ikäisenä? Lasten väliset sosiaaliset suhteet jäivät haastateltujen kertomuksessa melko pieneen rooliin, sen vuoksi enemmän muisteltiin lasten ja aikuisten välisiä suhteita.

6.3.1 Lasten väliset suhteet

Kesäsiirtolan ja lastenkodin lapset olivat kesäsiirtolassa erillään. Kaikki osallistuivat kuitenkin yhteisiin tapahtumiin (kuva 14). Kaikkien haastateltavien mukaan kaikki suhtautuivat toisiinsa hyvin eikä ketään kiusattu. Osa lastenkodin lapsista oli sairaita tai kehitysvammaisia.

Isompien lastenkodin tyttöjen kuukautissuojien pesua ihmeteltiin. Se oli outoa, kun ei itse tiennyt kuukautisista. Eräs lastenkodin silloisista lapsista kertoo, että hänellä oli ystäviä, mutta isompana hänen lastenkotitaustansa vierastettiin. Puutöitä ja halkoja tekevä isompi poika on jäänyt erään haastateltavan mieleen, mutta nimiä hän ei kuitenkaan muistanut.

Ystävyys-suhteita syntyi. Eräs haastateltavista kertoo kesäsiirtolasta tutun olevan hänen lapsensa kummi. Toisaalta emme voi olla varmoja siitä, kuinka suuri

merkitys kesäsiirtolalla on ystävyssuhteiden luomisessa. Haastateltava kertoi tunteneensa osan lapsista jo ennen kesäsiirtolassa oloa. Osa ei kokenut varsinaisia ystävyssuhteita syntyvän, eräs haastateltava jopa oli sitä mieltä, ettei lapsena solmita ystävyssuhteita.

Ei kakarana mitään ystävyssuhteita solmita.H2

Minulla ei ollut ketään erityistä sydänystävää, viihdyin kaikkien kanssa, koska tekemistä riitti. H7

KUVA 14. Jussinniemessä

Kesäsiirtolassa ystävyssuhteiden merkitys ei ollut suuri, koska tekemistä riitti ja piti tulla kaikkien kanssa toimeen. Nykyisin lastensuojelussa oleville lapsille ja nuorille ystävyys- ja muut sosiaaliset suhteet ovat hyvin merkityksellisiä. Tärkeintä olisi, että yhteydenpito on molemminpuolista ja vuorovaikutuksellista. Nuori haluaa päättää itse, kenen kanssa haluaa pitää yhteyttä. Se on yksi lapsen oikeuksista. (Vario, ym. 2012, 20; Pesäpuu ry 2017, 35, 39.)

6.3.2 Aikuisten rooli

Johtajatar Selma Valtonen on jäänyt monen hänen aikanaan siirtolassa ja lastenkodissa olleen mieleen. Selma-tädin huone kauniine virkattuine peittoineen ja kirjailtuine tauluineen on jäänyt mieleen. Eräs haastateltavista kertoo kuinka kylmän sodan aikana (1948) Stalin pyysi suomalaisia YYA- neuvotteluihin, josta suomalaiset olivat peloissaan. Lastenkoti siirtyi Vähäsiltaan turvaan kuorma-autolla, jonka lavalle oli tehty ikkunallinen koppi. Tämä tapahtui Selman toimesta. Lavalle meno pelotti, mutta Selma sai taivuteltua sinne menemään.

Selmaa muistellaan hyvänä ihmisenä, joka piti järjestyksestä. Hän iloitsi lasten punnituksissa heidän painonsa noususta, koska oli sota-aika ja lapset olivat heiveröisiä. Lasten hyvinvointi kesäsiirtolassa oli Selmalle ilon asia. Selma opetti myös jakamaan omistaan. Jos joku sai postin mukana herkkuja, ne jaettiin. Todellisuutta opeteltiin. Johtajatarta myös jännitettiin, mutta hän opetti kannustamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Nuorempina koettiin, että hän oli vanhempi ja kunnioitettava. Häntä melkein pelättiin. Selmalle annettiin suurta arvoa. Hän oli ihana ihminen. Selmaa kiiteltiin paljon hyvän opettamisesta, jos nämä opit sitten omaksui. Eräs haastateltava koki itsetuntonsa nousseen, kun Selma kehui häntä. Selma-täti koettiin mukavaksi. Kuitenkin hän sai pidettyä yllä kuria ja järjestystä.

Selma - täti oli vanha täti, muut tädit n. 20–40 –vuotiaita, ajattelin. Ihan tavallisia, mukavia. Selma - tätiä "jännitettiin".H1

Selma- täti oli totaniin semmonen, kuinka mää sanoisin...Oppi semmoseen, semmoseen että tota kannustamiseen ja tämmöseen oikeudenmukasuuteen ja...vähän tämmöstä...annan hänelle kyllä suuren arvon, oli oikein, oikein ihana ihminen.H5

Johtajatar Vieno Aho (kuva 15) muistetaan haastavampana persoonana, joten Vienoa kutsuttiin keltaiseksi vaaraksi lasten keskuudessa. Hän oli ankara johtaja. Eräs silloisista lastenkodin asukkaista muistelee, kuinka he halusivat mennä Vähäsiltaan kesäviikonloppuna saunomaan, mutta Vieno ei antanut. Piti mennä salaa. Oli niin kova kaipuu.

Vieno Ahon aika oli oma tarinansa, olin lähtemässä omille jaloilleni... Oli kuuma kesäviikon loppu ja halusimme maalle saunomaan. Vieno

ilmoitti, ettei käy, kun ei makseta hoitomaksua kahteen paikkaan. Se oli täysin käsittämätöntä, piti mennä salaa. H4

Johtaja oli ankara, niin kuin siihen aikaan oli tapana. H7

KUVA 15. Vieno Aho

Rovasti Martti Järventietä muisteltiin, kun hän kävi kerran kesässä järjestämässä ohjelmaa kesäsiirtolassa olijoille. Yleisesti aikuisista muistetaan, että oli kivoja tätejä, nuorempia ja vanhempia. Kovin suureksi ei aikuisten rooli johtajia lukuun ottamatta noussut. Aikuisen rooli oli lähinnä huolehtia, että oli ruokaa, varmistaa vaatehuollon toimiminen sekä huolehtia yleisestä turvallisuudesta. Esimerkiksi aikuisen uimavalvojana olo oli jäänyt mieleen, samoin se, että yksi hoitajista katsoi nuorimmaisen perään.

Rovasti Martti Järventie kävi kerran kesässä laittamassa touhua ja järjesti urheilukilpailuja ja iltanuotioita ym. H4

Aikuisen rooli lastensuojelussa on nykypäivän tutkimuksissa noussut hyvin tärkeäksi. Kesäsiirtola-aikaan aikuisten tehtävä oli huolehtia perustarpeista: ruoka, uni, vaatteet, ja niiden riittävydestä. Nuoret itse laittoivat ruokaa ja pesivät vaatteita. Nykyään aikuiselta odotetaan paljon enemmän. Aikuisen tehtävä on kannustaa, olla kiinnostunut, rajoittaa, valvoa, antaa ammattimaista ohjausta

esimerkiksi haasteellisen käytöksen poisoppimisessa sekä neuvoa normaaleissa arjen toiminnoissa (kuinka opiskellaan jne.) Ruoka tehdään nuorille monesti valmiiksi. Sijaishuoltopaikan siivousvastuu kuuluu aikuisille ja aikuinen huolehtii lääkärikäynneistä ja erilaisista palavereista. (Pesäpuu ry 2017, 19, 23, 25, 30–32, 39.)

Paljon puhutaan myös vertaistuesta, eli toisten lastensuojelulasten ja -nuorten tuki on noussut hyvin merkittäväksi. Yhteiskunnallisesti on myös herätty vertaistuen merkitykseen. Sitä käytetään esimerkiksi lakien ja säännösten laatimisen apuna, kun voidaan kuulla suoraan lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä siitä, missä pitäisi kehittyä. Vertaisuudella on sekin merkitys, että moni lastensuojelunuori kokee olevansa erilainen verrattuna omassa perheessä asuvaan nuoreen. Haasteet ovat erilaisia ja perhedynamiikka on erilainen, samoin säännöt ja niiden rikkomisesta aiheutuvat seuraamukset. Niinpä on tärkeää, että nuorella on joku, joka ymmärtää ja elää samaa todellisuutta ja asioita voi käydä läpi vertaisensa kanssa. (Pesäpuu ry 2017, 37, 39.)

Systeemisestä toimintamallista ei ole ollut näkyviä piirteitä tuon ajan kesäsiirtolatoiminnassa. Ajatusmallit ovat olleet niin erilaisia; aikuinen päättää asioista ja tietää parhaiten, tärkeintä on, että lapset pysyvät hengissä ja tottelevat. Nyt lähtökohtana kaikessa toiminnassa, lain säätämistä lähtien, on lapsen etu. Ja systeemisessä lastensuojelutyössä pyritään yhteistyön voimin parantamaan lapsen ja perheen voimavaroja ja selviytymistä arjen pyöryksessä. (Fagerström 2016, 5; Sudenlehti 2018, 17–18.)

6.4 Moninaiset kokemukset kesäsiirtolasta

KUVA 16. Inkkarileikkejä

Tämän kappaleen alle keräsimme yleisiä, muualle sopimattomia muistoja kesäsiirtolasta, jotka mielestämme on kuitenkin oleellista mainita. Tähän kappaleeseen on luokiteltu esimerkiksi erilaisia muistoja leikeistä, vapaa-ajan vietosta, sekä muita hyviä ja ikäviä muistoja.

6.4.1 Vapaaehtoiset arjen tekemiset

Vähäsillassa leikit tapahtuivat pääsääntöisesti ulkona, vain sateella leikittiin sisällä. Leikit olivat lasten yhdessä keksimiä. Tyhjät säilyketölkit olivat suosittuja hiekkalaatikkoleikeissä, mm. pojilla autojen polkimina. Erilaiset yhteisleikit kuten 10 tikkua laudalla, Karttu, kukon askelilla olivat suosittuja. Majoja rakennettiin oksista ja sammalista. Erilaiset yhteislaulut ovat myös jääneet monien mieleen. Eräs haastateltavista muisti rannassa oppineensa uimaan käsipohjaakin (kuva 17).

Koskaan ei tullut sellaista oloa, ettei ollut mitään tekemistä. H4

Me lapset leikimme yhdessä oma keksimiämme leikkejä, yleensä ulkoleikkejä: karttua, 10 tikkua laudalla, kukon askelia, rakensimme intiaanimajoja sammalista ja puitten paksummista oksista.H7

KUVA 17. Vähäsillan laiturilla

Metsään rakennettu komea intiaanileiri on jäänyt monelle mieleen (kuva 16). Läheisille kallioille tehtiin yhteisiä eväsretkiä ja pihassa oli iso lautakeinu, jollaista eräs haastateltavista ei ole nähnyt missään muualla. Uimassa käynti ja soutelu olivat mieluisia harrastuksia. Nuoret hengailivat ja kuuntelivat musiikkia, aina oli jotain tekemistä. Haastateltavat kokivat, että päivisin oli paljon tekemistä. Päiväpeittojen koristelu on jäänyt erään haastateltavan mieleen. Lapset harjoittelivat vapaa-ajallaan itse keksimiään esityksiä, jotka esitettiin sunnuntain makkaranpaistoilloissa.

KUVA 18. Sikalan rauniot vuonna 2020

6.4.2 Muistoja kesäsiirtolasta

Sunnuntaiset iltahetket olivat erityisiä juhannuksen ohella. Iltahetkiä vietettiin vanhan sikalan raunioilla (kuva 18), jossa paistettiin makkaraa ja juotiin mehua. Juhannuksena oli myös ohjelmaa lipunnostoineen (kuvat 19 ja 20) sekä parempi ateria lettuineen ja hilloineen. Useampi näistä haastatelluista muistaa menneensä kesäsiirtolaan aina mielellään, siellä meni aina kaikki mukavasti. Eräs haastateltava ei voi ymmärtää miksi hänen omat lapsensa eivät tykänneet kesäsiirtolasta, kun hänellä itsellään oli siellä aina niin mukavaa. Kesäsiirtolaa pidettiin vaihteluna kaupunkielämälle, eikä siellä ketään kohdeltu kaltoin. Kesäsiirtolan mieleenpainuvina muistoina pidetään laivamatkoja ja hyvää ruokaa. Arki kesäsiirtolassa oli hyvin säännöllistä. Siellä oli puhdasta ja siistää.

Juhannusjuhla jäi mieleen. Lipunnosto ja Siniristilippumme- oli juhlallinen. Koko kesäsiirtolan väki oli isossa piirissä ison talon pihamaalla, kun laulettiin ja lippua nostettiin...Juhla- ateriaksi saimme ohukaisia hillon ja sokerin kera. Piirileikkiä oli myös. H7

KUVA 19. Ison Talon pihamaalta

KUVA 20. Ison talon pihamaa v. 2020

Monena vuonna siellä olin, ei se paha paikka voi olla. H5

Eräs haastateltava muistelee esitelleensä omaa nukkumapaikkaansa vanhemmille, kun he tulivat hakemaan häntä kotiin. 4- vuotiaana kesäsiirtolassa ollut henkilö muistelee, että se oli jännää niin pienelle, mutta kivaa tekemistä oli niin paljon, ettei ehtinyt ikävöidä vanhempia. Aluksi kesäsiirtolaan yksin meneminen oli tiukkaa, mutta siihen tottui.

Parhaita muistoja on kesäsiirtolaan pääsyn odotus. Siellä olo ja luonto, kaupunkiolosuhteisiin verrattuna. Kesäsiirtolassa myös näki asioita mitä kaupungissa ei ollut mm. hevosen vetämä haravakone oli sellainen, mitä kaupungissa ei nähty. Nykyinen mattopyykillä käynti ja mäntysaippuan tuoksu tuo erään siirtolalaisen mieleen kesäsiirtolan pesuhetket. Kaikissa pesuissa käytettiin samaa saippuaa, muuta ei ollut.

Ikävimmiksi muistoiksi haastateltavat kuvaavat siirtolasta takaisin kaupunkiin lähdön, sekä Vähäsillan voimakkaat ukkoset. Eräs haastateltava muistelee, kuinka Torpan terassille kiinnitettiin iso pressu myrskyn suojaksi. Kaikkien oli tultava alakertaan nukkumaan ukkosien ajaksi.

Ikävin muisto oli lähteä kesän jälkeen itku kurkussa pois. H4

Koti-ikävää koettiin jonkin verran. Äidistä eroaminen ja jälleennäkeminen itkettivät. Eräs piti äitiään lähes kamalana, kun äiti lähetti hänet kesäsiirtolaan. Äiti oli kuitenkin iloinen lasten kesäsiirtolaan pääsystä, koska hän saattoi mennä kesäksi töihin. Eräs haastateltava muistelee pyytäneensä isompaa siskoaan kirjoittamaan kotiin, että tulevat hakemaan hänet pois. Koti-ikävän koettiin helpottavan ajan ja mukavan tekemisen myötä. Eräs haastateltava muisteli, kuinka lähtöitkujen jälkeen matkaan lähdettiin pitkänokkaisella linja-autolla. Toinen muistaa tajunneensa vasta linja- autoon jouduttuaan, ettei kukaan muu perheestä tulekaan mukaan. Osa haastatelluista ei muista kokeneensa koti-ikävää. Heille kerrottiin, että vanhemmat tulevat sitten hakemaan.

Vaikka ikävä oli mennä sinne ku eros äitistä oli kauheet itkut ja sitten kun taas nähtiin niin itkettiin. H1

Pyysin siskoani kirjoittamaan kotiin, että tulisivat hakemaan minut pois, vaan eipä ketään näkynyt. Kyllä se kovin ikävä ajan ja mukavien leikkien myötä vähän helpotti. H3

Tässäkin luvussa käsitellyjä aiheita on mahdollista yhdistää nykypäivän lastensuojeluun. Harrastusmahdollisuudet ovat meidän näkökulmastamme monilla lastensuojelunuorilla hyvät, ehkä joskus jopa paremmat, kuin oman perheen kanssa elävillä. Sosiaalitoimen ja sijaishuoltoapaikan tehtävänä on huolehtia siitä, että nuorella on mahdollisuus harrastaa. Nuorilla on sijaishuoltoapaikoissa mahdollisuus viettää vapaa-aikaa haluamallaan tavalla, esimerkiksi ulkoilemalla, lukemalla tai pelaamalla, joskus on ohjattua tekemistäkin (kaikkien nuorten kanssa esimerkiksi carting-ajoa tms). Törrönen (2003, 69) esimerkiksi kuvaa tutkimuksessaan, kuinka harrastukset näkyvät nykypäivän lastenkodissa jopa lasten omissa huoneissa. Tämä kertoo siitä, että harrastukset ovat tärkeitä.

2000-luvulla tehdyissä tutkimuksissa erityisten tapahtumien muistelu on jäänyt vähemmälle. Kuitenkin moni kokee tärkeänä, että sijaishuoltoapaikassa vietetään esimerkiksi joulua. Joillekin saattaa olla ensimmäinen tilaisuus viettää joulua tms., vasta huostaanotettuna. Kokemusasiantuntijoiden kertomuksista nousee esille, että lastensuojelun asiakkuudessa on ollut ikäviä kokemuksia, mutta

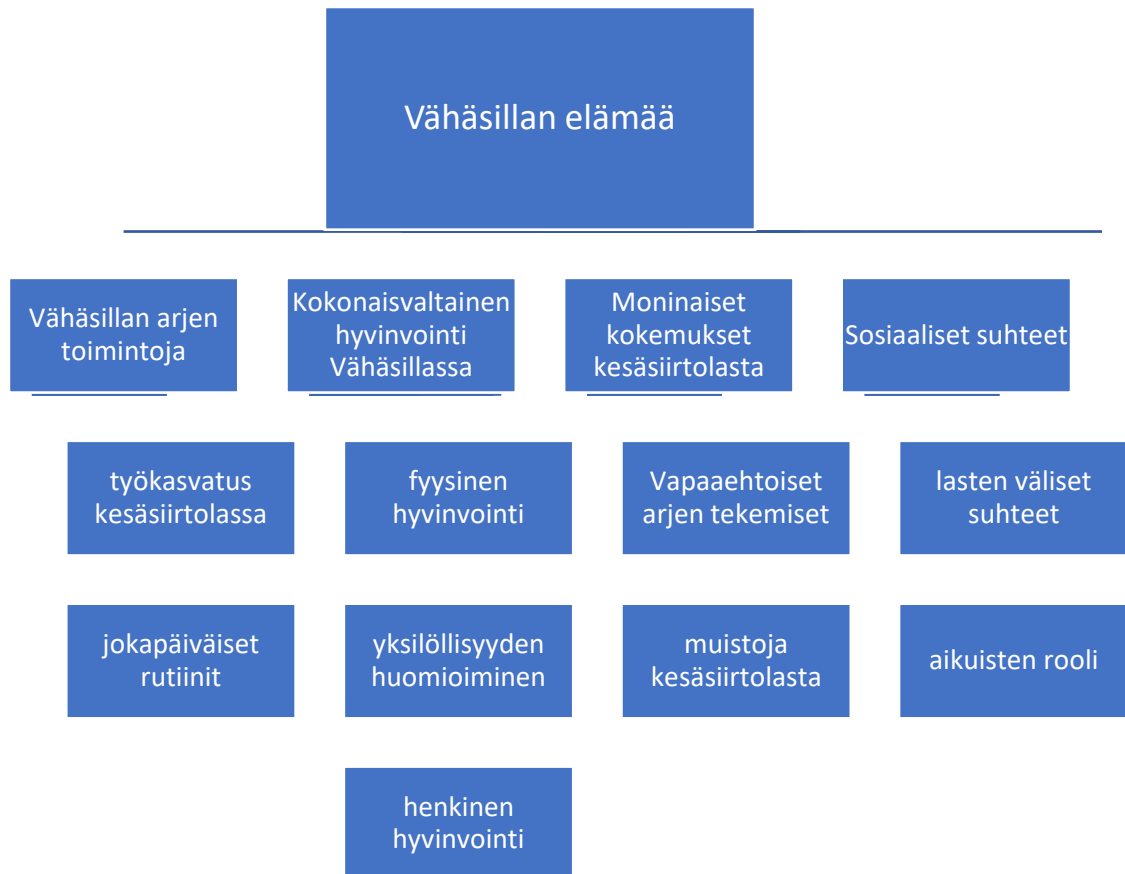

vanhempana kuitenkin näkee sijoituksen olleen tärkeä. Samankaltaisesti kesäsiirtolan asukkaat ovat muistelleet joitain asioita ikävinä, mutta pääasialliset muistot ovat säilyneet positiivisina. (Vario, ym. 2012, 5.)

Ikävä on hyvin usein läsnä sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla. Vaikka monilla heillä on mahdollisuus tavata vanhempia ja muita läheisiä säännöllisesti, ei ikävää saa pois. Monilla on taustalla laiminlyöntejä vanhempien suunnalta, mutta silti vanhempien merkitys on aina suuri lapsen elämässä. Kesäsiirtola-aikaan ajateltiin ikävän lisääntyvän, jos vanhemmat kävisivät tai olisivat muuten yhteydessä, joten se oli hyvin pitkälti kiellettyä. Nykyään lapsen oikeuksiin kuuluu oikeus tavata vanhempiaan ja huoltajiaan. Toisaalta täytyy muistaa, että vanhemmalla tai huoltajalla ei ole lain mukaista oikeutta tavata lastaan, oikeus on vain lapsella. (Unicef n.d.; Rätty 2019, 456.)

6.5 Tulosten yhteenveto

Saimme opinnäytetyömme tuloksiin neljä isompaa otsikkoa, joissa omat teemansa: Vähäsillan arjen toimintoja, kokonaisvaltainen hyvinvointi Vähäsillassa, moninaiset kokemukset kesäsiirtolasta ja sosiaaliset suhteet. Näiden alla oli vielä teemoihin liittyviä, mutta erilaisia asioita. Esimerkiksi Vähäsillan arjen toimintoihin löytyi paljon ajatuksia työkasvatuksesta kesäsiirtolassa sekä erilaisia päivän rutiineja (nukkuminen, syöminen jne.) Olemme näistä teemoista ja niiden alaotsikoista luoneet kuvion 5, joka on yhteenveto tuloksista.

KUVIO 5. Tulosten yhteenveto

Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin jaoinme fyysiseen hyvinvointiin, yksilöllisyyden huomioimiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Niihin sisältyivät esimerkiksi terveystarkastuksiin liittyvät kertomukset, nukkumajärjestelyihin ja muut, millä huomioitiin lasten yksilölliset piirteet, kuten ikä sekä uskonnollisuuden näkyminen kesäsiirtolassa.

Moninaiisiin kokemuksiin kesäsiirtolasta tulivat erilaiset vapaaehtoiset arjen tekemiset (esimerkiksi leikit ja harrastukset) ja muistoja kesäsiirtolasta. Tämän alle keräsimme kaikki muualle sopimattomat muistot ja kertomukset kesäsiirtolassa olosta, kuten erityistilaisuuksiin liittyvät. Sosiaaliin suhteisiin kerättiin kertomukset sekä lasten välisistä suhteista että aikuisten rooliin liittyvistä muistoista.

7 TUOTOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kesäsiirtolan arkeen 1930–60- luvuilla kuului vahvasti aikuisen ylläpitämä kuri ja auktoriteetti sekä säännöllinen päiväjärjestys ja työkasvatus. Aikuisen rooli oli toimia päättäjänä, lapsen oli tähän tyydyttävä. Nämä kuvaavat myös tuon ajan lastensuojelua yleisesti. Tässä luvussa ensin avaamme opinnäytetyön tuotoksena syntynyttä historiikkia ja toisessa luvussa pohdimme Vähäsillan arjen merkityksellisiä asioita teoriaan peilaten. Pohdimme lisäksi millaisia asioita kesäsiirtolan arjesta voisi siirtää nykypäivän lastensuojeluun ja millaisia asioita voisi kehittää.

7.1 Vähäsillan elämää – historiikki ja video

Lähtökohtana opinnäytetyöllemme oli yhteistyökumppanimme toivoma kirjallinen julkaisu Vähäsillan kesäsiirtolan asukkaiden kokemuksista. Vähäsillan kesäsiirtola on ollut TampereMissio ry:n (entinen Tampereen Kaupunkilähetys ry:n) omistuksessa 100 vuotta, jonka kunniaksi tuotos tehtiin. Tarkoituksena oli julkaista opinnäytetyömme Vähäsillan 100 -vuotisjuhlissa, ensin kesällä 2020, sitten syksyllä, mutta vuoden 2020 alussa levinnyt covid-19-virus siirsi tapahtuman ensi vuodelle.

Aikataulun muutos oli meidän kannaltamme hyvä, saimme lisää aikaa tuotosten tekoon ja samalla opinnäytetyömme valmistumiseen. Historiikki on käytännössä tiivistelmä tutkimuksemme tuloksista, jossa on ripaus lastensuojelua seassa. Lastensuojelun mukaan ottaminen johtuu siitä, että kesäsiirtolatoiminta on ollut sen ajan ehkäisevää lastensuojelua.

7.1.1 Videota tekemässä

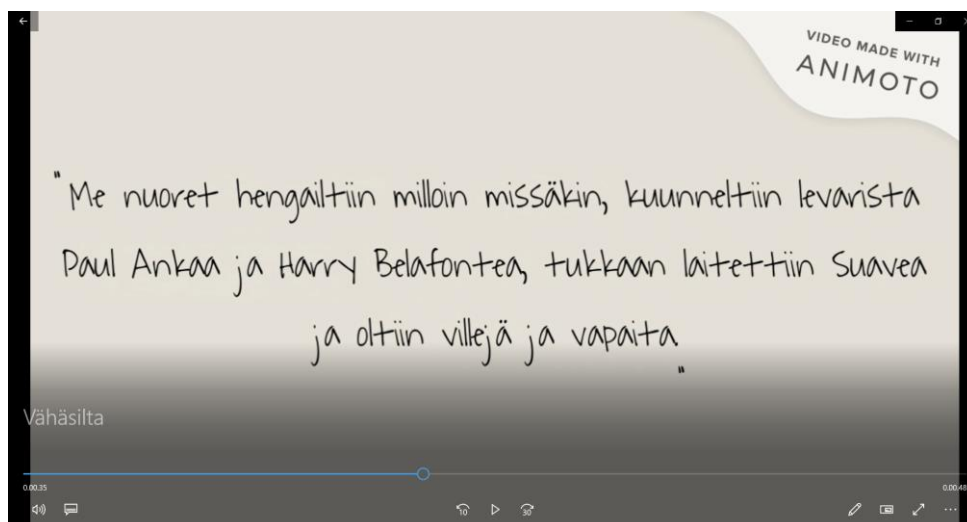
Ajatus videosta syntyi opinnäytetyön ohjaustunnilla ja siihen lähtivät innoissaan mukaan myös yhteistyötahomme TampereMissio ry. Kirjan painamista ja videon tekoa varten haettiin apurahaa maakuntarahastosta, mutta sitä emme saaneet. TampereMissio tuli apuun ja heidän kautta onnistui historiikin painaminen sekä

videon editointi. Videoita tuli kaksi, joista toinen on lyhyt ja tulee TampereMission verkkosivuille Vähäsilta -osion yhteyteen. Toinen videoista on pitempi ja se jää TampereMission arkistoon kokemusasiantuntijan yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

Videon ajatus muuttui matkan varrella. Ensin oli ajatuksena käydä kuvaamassa Vähäsiltaa ja sen ympäristöä ja haastattelusta editoida sopivia kohtia videoon. Koska haastatteluvideosta tuli niin hyvä, päädyttiin se pitämään sellaisenaan TampereMission käyttöön ja tekemään lyhyempi video (kuva 21) verkkosivuille sekä tämän opinnäytetyön liitteeksi. Videon tekoon osallistui TampereMissiolta Sannamari Ratilainen, joka hoiti konkreettisen kuvauksen Vähäsillan leirikeskuksessa, sekä videoiden editoinnin. Sannamari myös taittoi kirjallisen julkaisun painoa varten.

Olimme yhteydessä haastateltavan kanssa, joka oli jo vastannut kysymyksiimme kirjeellä. Tiesimme hänellä olevan enemmänkin kerrottavaa, sillä hän on pitänyt aiheesta lukuisia esitelmiä eri seurakunnilla. Pauliina kävi erästä esitelmää kuuntelemassakin syksyllä 2019. Tämä haastateltava oli mielissään, kun pääsi mukaamme Vähäsillan ja kertomaan kokemuksiaan ja muistojaan.

Vietimme Vähäsillassa koko päivän videon kuvauksien vuoksi 21.8.2020. Kiersimme ympäristössä ja haastateltavamme kertoi muistoja videon ja nauhurin tallentaessa kertomuksia. Tämän opinnäytetyön mukaan on liitetty kuvia tältä kuvauspäivältä sekä Vähäsillan rakennuksista että videon teosta (kuvat 2, 4, 7, 8, 13, 18, 20 ja 21).

KUVA 21. Kuvankaappaus videosta

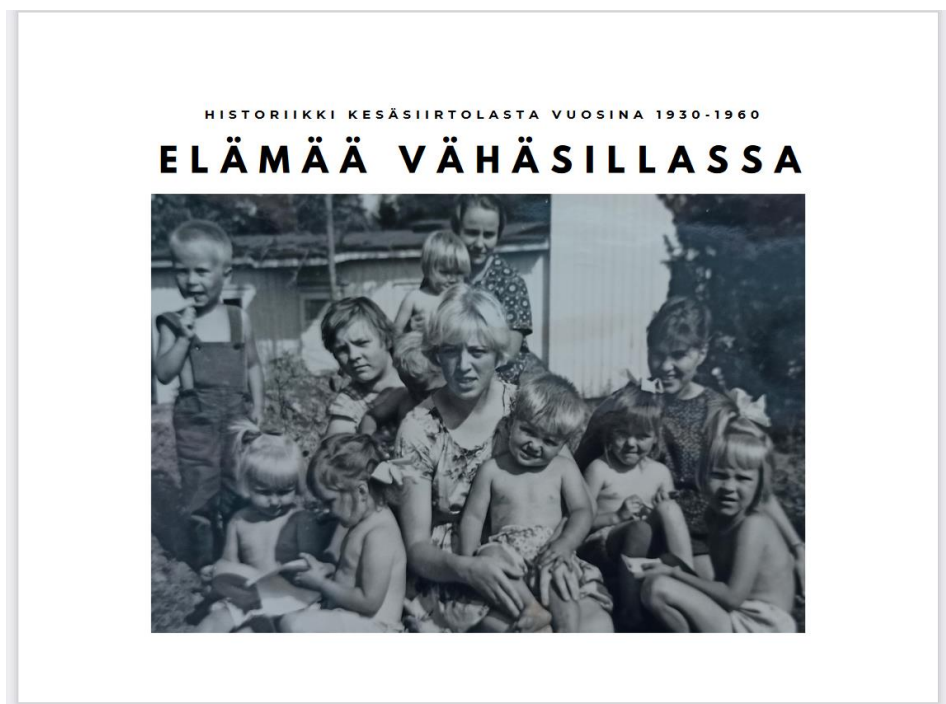

KUVA 22. Päätalon yläkerrassa videon kuvauksissa

7.1.2 Historiikin syntyminen

Historiikin (liite 4) teko oli lähtökohtana opinnäytetyölle, sillä TampereMissio halusi kerätä Vähäsillan alkuaikojen kokemuksia painettuun teokseen. Aluksi ajatus oli tehdä vain tämä historiikki, mutta koska halusimme ottaa mukaan lastensuojelun kehittymisen ja liittää aineistosta nousevia asioita teoriaan, päädyimme tekemään erilliset teokset.

Kirjalliseen julkaisuun tuli hieman TampereMission ja Vähäsillan kesäsiirtolan historiaa, mutta pääpaino teoksella on kokemuksissa ja tutkimuksemme tuloksissa. Opinnäytetyötä ja historiikkia varten pyysimme valokuvia haastateltavilta ja osan kuvista saimme TampereMission arkistosta. Vähäsillasta on tehty kaitafilmi, yksi haastateltava muisteli, että se olisi 1960-luvun alusta. Harmiksemme filmiä ei kuitenkaan löytynyt. Se olisi tuonut ehkä erilaista näkemystä työhömmme.

KUVA 23. Historiikin kansi

Kuten jo aiemmin olemme kertoneet, historiikki on tiivistelmä tästä opinnäytetyöstä. Olemme työstäneet teosta TampereMission tiloissa yhdessä Sannamari Ratilaisen kanssa ja osittain kotona. Työn taittamisen hoiti Sannamari Ratilainen TampereMissiolta.

KUVA 24. Sisällysluettelo

Historiikin sisällys (kuva 23) rakentuu kannesta (kuva 22), alkutekstistä (lukijalle), TampereMission ja Vähäsillan historiasta, kuvista, tulosten avaamisesta ja lopuksi -osiosta. Teosta elävöittämässä on lainauksia haastatteluistamme, kuitenkin niin, ettei haastateltava ole tunnistettavissa. Historiikki on liitetty tämän opinnäytetyön loppuun (liite 4) kuvankaappauksina. Teoksen voi lukea TampereMission sivuilta, Vähäsilta -otsikon alta opinnäytetyön esityksen jälkeen.

7.2 Aiheen tarkastelua

Arki kesäsiirtolassa on ollut hyvin strukturoitua, on herätty, hoidettu aamutoimet, leikitty, kerätty marjoja ja kasvatettu vihanneksia. Päiväunet kuuluivat kesäsiirtolan pienimmille ja isommat pääsivät palkhästä tekemällä töitä. Ruokailuajat rytmittivät arkea ja niiden tehtävänä oli opettaa lapsille hyviä käytöstapoja. Myös rukoukset ja jumalanpalvelukset olivat tärkeä osa arkea. Yhdessä tekemiset, kuten leikit ja illanvietot olivat kesäsiirtolan lapsille tärkeitä. Nykypäivän lastensuojelun asiakkaille säännöllinen arki tuo turvaa ja on sitä kautta merkittävässä asemassa. Monilla ei ole ollut minkäänlaista säännöllisyyttä elämässä ennen lastensuojelun asiakkuutta. (Pesäpuu ry, 2017, 30.)

Työkasvatus on kuulunut vahvasti lasten kasvatukseen yleisesti 1900-luvulla, niin myös kesäsiirtolassa. Lapsille annettiin hyvin vaativia ja vastuullisia tehtäviä ikään nähden. 2000-luvulle tultaessa on kasvatus muuttunut enemmän lapsikohtaiseksi ja vuorovaikutusta tukevaksi. Työn merkitys on vähentynyt, nykypäivän lapsilta ei odoteta suurta panostusta esimerkiksi kotitöihin. Alaikäisten lasten palkallisten töiden tekeminen on hyvin tarkkaan lailla säädelty ja nuoren työntekijän suojeluun täytyy kiinnittää erityistä huomiota. (Nuori työntekijä n.d.) Työkasvatuksesta voisi kuitenkin nykypäivän kasvatukseen ottaa hieman mallia. Tarkoitamme sitä, että opettamalla normaaleja kodinhoidollisia tehtäviä (pyykinpesu, lattiakaivojen puhdistus, ruuanlaitto ym.) luodaan perusta aikuisuudelle ja omasta arjesta selviytymiselle. Jälkihuollon tehtävä on osaltaan huolehtia, että nuoret osaavat näitä asioita hoitaa. (Pukio & Hoikkala 2016, 8.)

Lasten ja vanhempien välisiä suhteita ei kesäsiirtolassa pääasiassa sallittu. Vanhemmat eivät käyneet kesän aikana kesäsiirtolassa, mutta postia ja paketteja

sai lähettää. Lapsi kuitenkin saattoi olla kesäsiirtolassa parhaimmassa tapauksessa koko kesän, koulujen loppumisesta, sen alkamiseen eli melkein kolme kuukauttakin. Yhteydenpitoa oli rajoitettu koti-ikävän lisääntymisen pelossa. Moni haastateltava muistaa ikävän olleen pinnassa kesäsiirtolaan lähtiessä ja sieltä palatessa. Pääasiassa siirtolassa olo oli mukavaa eikä koti-ikävä painanut mukavien tekemisten lomassa. Kesäsiirtolamaista palvelua tarjotaan nykyisin kesäleireinä, jotka luokitellaan osittain ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Kesäleireillä lasten ja vanhempien yhteydenpitoa ei kuitenkaan rajoiteta, koska siitä pitäisi nykyisen lainsäädännön mukaan tehdä rajoituspäätös, johon ei ole perusteita. Lapsiin kohdistuvat rajoitukset on säädetty laissa ja niitä voi tehdä vain sosiaaliviranomainen ja niihin täytyy olla erittäin painavat perusteet, aina lähtökohtana lapsen hyvinvointi. (Vario ym. 2012, 28; Rätty 2019, 512, 551.)

Kiintymyssuhdeteoria on nykypäivänä usein esillä, kun puhutaan lasten ja aikuisten välisistä suhteista, etenkin lastensuojelussa. Monilla lastensuojelun asiakkailta kiintymyssuhde on häiriintynyt varhaisessa lapsuudessa ja sillä on vaikutuksensa myöhemmässä vaiheessa. Lastensuojelun ammattilaisilla on mahdollisuus korjata tätä kiintymyssuhdehäiriötä tarjoamalla lapselle turvallisen suhteen. Osaksi tämän takia on lastensuojelulaitoksissa päädytty omaohjaaja-systeemiin (jokaiselle nuorelle on määritetty omaohjaaja). Näin lapsella olisi edes yksi aikuinen, joka voi korjata varhaisia vaurioita. (Korkka 2013, 29 & 31–32; Leskelä 2015, 51–52; Pesäpuu ry 2017, 31.)

Teoriapohjan perusteella olemme huomanneet sekä kesäsiirtola-ajan että nykypäivän arjen merkityksissä eroavaisuuksia. Esimerkiksi 1930–60-luvuilla lasten elinpiirit ovat olleet suppeampia, samoissa tiloissa vietettiin vapaa-aikaa, tehtiin töitä ja kärsittiin rangaistuksia. Nykypäivänä puolestaan elinpiiri on laajentunut ja tärkeäksi ovat nousseet sosiaaliset suhteet sekä koulu, päiväkotitoimet ja vapaa-ajan toiminnot. (Pursi & Savisalo n.d.)

Olemme työssämme avanneet melko suppeasti lastensuojelun kehittymistä, kuitenkin pääkohdat säilyttäen. Sekä yleisesti lastensuojelun, että lastensuojelulain kehittämisessä on ollut useita eri vaiheita ja nyt katsottuna muutokset ovat kuitenkin olleet suuria. Pääpaino on siirtynyt työllä ja kurilla

kasvattamisesta lapsen etua ja sosiaalisten suhteiden tärkeyttä painottavaksi. Aiemmin lastensuojelun asiakkaat leimattiin pahantahtoisiksi ja tarkoituksena oli kitkeä tämä piirre pois heistä. Syitä pahatapaisuudelle ei selvitetty, joskus jopa todenpuhuminen aiheutti rangaistuksia, koska aikuiset olivat asioista eri mieltä ja aina oikeassa. Rangaistuksena saattoi olla lapsen ja vanhemman tapaamisoikeuden rajaaminen tai kieltäminen. (Harrikari 2019, 168–170.)

Maallikoista koostuva lautakunta oli päättämässä lastensuojelusta ja asiakkaaksi saattoi joutua esimerkiksi yksinhuoltajuuden tai töissä käymisen vuoksi. Nykypäivän valossa lastensuojeluun tuohon aikaan on kuulunut lähinnä kodin ulkopuolelle sijoittaminen. Kesäsiirtolatoiminta oli osaltaan ehkäisevää lastensuojelua. (Laitala & Puuronen 2016, 76–77.) Nykyään on luotu erilaisia ennaltaehkäiseviä palveluita, joita tarjotaan perheen tukemiseksi, jotta lasta ei tarvitse sijoittaa kodin ulkopuolelle, kuten perhetyö, varhaiskasvatus ja perheneuvola. Lastensuojelun asiakkuuteen vaaditaan painavimmat syyt. Kodin ulkopuolelle sijoittamisesta on siirrytty perheen tukemiseen sen omassa arjessa. Kaiken lähtökohtana on lapsen etu. (Räty 2019, 315–317, 471–472.)

Vaikka lastensuojelu on kehittynyt valtavasti 1900-luvulta, kehitys on ollut hidasta. Esimerkiksi lasten oikeuksista on puhuttu 1900-luvun alkupuolelta, mutta kuitenkin sopimuksen käyttöönottamiseen on päästy vasta 1991. Samoin ensimmäinen lastensuojelulaki laadittiin jo vuonna 1936 ja seuraavan kerran sitä uudistettiin vuonna 1987. Laki on muuttunut hitaasti asiakkaiden odotusten kaltaiseksi, eli lasten etua ja hyvinvointia ajattelevaksi. Paljon kehitettävää kuitenkin on. Esimerkiksi nykyisen itsemääräämisoikeuden voimakkuuden vuoksi rajoitustoimenpiteiden käyttäminen lastensuojelussa on joskus hyvin hankalaa. Käyttämättä jättäminen on lapsen edun vastaista, mutta käyttämiselle ei lain mukaan ole tarpeeksi hyvää perustetta. Esimerkkinä puhelimen käyttöä koskeva rajoitus: normaalioloissa vanhemmilla on mahdollisuus ottaa lapselta puhelin pois yöksi, riittävän unen takaamiseksi. Lastensuojelussa puhelimen pois ottaminen tarkoittaa rajoittamista ja siitä pitää tehdä päätös. Puhelinta ei voi jatkuvasti ottaa yöksi pois. Rajoitustoimen pitää olla kohtuullisen ajan mittainen ja sille pitää olla painavat perusteet. Kokemusasiantuntijoiden toive on, että rangaistukset perustellaan heille kunnolla ja ymmärrettävästi. Rangaistusten tulisi myös olla yhdenvertaisia ja perusteltuja. (Vario, ym. 2012, 26–28.)

8 POHDINTA

Tässä kappaleessa pohdimme yleisesti tutkimuksen eettisyyttä, arviointia sekä luotettavuutta. Tarkastelemme opinnäytetyömme prosessia kokonaisuutena, sitä onnistuimmeko saamaan vastauksia kysymyksiimme ja miten hyvin voimme luottaa tutkimuksemme tuloksiin.

8.1 Tutkimuksen arviointi ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa eettisyyden pohtiminen on tärkeää, sillä tutkijalla on institutionaalinen asema, jolloin toisen ihmisen vahingoittaminen tai muuten väärin kohtelu saa erilaisen merkityksen verrattuna arkielämän suhteisiin. Tutkimuksessa sen tulokset vaikuttavat eettisyyteen ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 109).

Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessa on muistettava tutkittavien suoja. Tutkimusetiikkakeskusteluissa tähän kiinnitetään eniten huomiota ja tutkittavien suojan korostaminen on hyvä asia tutkittavien kannalta. Tutkittavien suojaan kuuluu ensisijaisesti se, että tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit siten, että osallistuja sen kykenee ymmärtämään. Tutkittavalla on myös oltava mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta, keskeyttää tutkimus tai kieltää itseään koskevan aineiston käyttö tutkimusaineistona, ja mikä tärkeintä: oikeus tietää nämä oikeudet. Tutkittavan tulee varmistaa, että osallistuja on ymmärtänyt ja tietää mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 115–116 ja Pekkarinen 2014, 57.)

Olennainen osa tutkittavan suoja on oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen, eli osallistujille ei pidä aiheuttaa vahinkoa ja heidän hyvinvointinsa on asetettava etusijalle. Ongelmat on otettava etukäteen huomioon. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia ja osallistujien on jäätävä nimettömiksi, paitsi jos he ovat antaneet luvan identiteettinsä paljastamiseen. Vaikka lupa olisi, nimien paljastamista ei suositella. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 116.)

Kun käytetään hyvin standardoituja tiedonkeruumenetelmiä, on mahdollista ennakoita eettisiä ongelmakohtia tai jopa ratkaista ne etukäteen. Jos käytetään vapaamuotoisempaa tiedonhankintatapaa, myös tutkijan ja tutkittavan suhde on epämuodollisempi. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijalla itsellään on suurempi moraalinen vastuu tutkimusten eettisten kysymysten käytännön ratkaisemisessa. Tutkijan vastuulla ovat seuraukset, joita tutkimus mahdollisesti aiheuttaa tutkittavalle. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Pohdittaessa tätä tutkimusta, olemme toimineet lähtökohtaisesti eettisten periaatteiden mukaisesti. Olemme jo haastateltavien haku -vaiheessa painottaneet vahvasti sitä, että kaikki tieto käsitellään nimettömänä ja tieto pysyy meidän hallussa. Muuttuneiden tilanteiden vuoksi muutimme haastattelumenetelmää kasvokkain haastattelusta pitkälti puhelinhaastatteluiksi, ja vastaukset sai toimittamaan meille myös kirjallisena joko postitse tai sähköpostilla. Lähetimme tutkimukseen osallistuville ennakkotiedotteen tutkimuksestamme kirjeellä, ja osa sai tiedon Aamulehden Moro -liitteen (liite 3) ilmoituksesta.

Muistutimme haastattelun aikana ja sen jälkeen tutkittavia siitä, että he voivat milloin vain perua osallistumisensa, mikäli siltä tuntuu ja mitään syytä ei tarvitse kertoa. Kirjeellä ja sähköpostilla vastauksensa antaneet ovat voineet vastata harkiten kysymyksiin ja muuttaakin vastaustaan ennen lähetystä. Puhelinhaastattelussa se on hankalampaa. Kukaan haastatelluista ei ole ilmoittanut halukkuudesta perua osallistumistaan.

Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen (2013, 137) kertoo teoksessaan Tutkimuksen voimasanat, että tutkimusten laadun arvioinnin pitäisi lähteä liikkeelle siitä, miten tietynlaisia tutkimustekniikoita käyttävät tutkimusyhteisöt määrittelevät ja standardoivat tietoa. Ihmistieteellinen tutkimus käyttää monia erilaisia tutkimustapoja, jotka tuottavat erilaista tietoa. Laatua ja tiedon pätevyyttä arvioitaessa erilaisuudella on seurauksensa. Arvioijan tuleekin ennemmin kysyä, kuinka hyvä tutkimus lajissaan on, eli tuottaako se tarvitsemaansa tietoa ja miten perusteltu sekä hallittu tutkimuksen prosessi on. (Ronkainen, ym. 2013, 137–138.)

Tutkimuksen ja sen myötä saadun tiedon laadun arvioinnissa käytetään kokonaisarviointia, eli yksittäinen kohta ei tee tutkimusta laadukkaaksi, vaan kyse on tutkimusprosessin sekä tutkimuksen rakenteen kokonaisuuden laadukkuudesta. Ronkaisen ym. (2013, 142) mukaan tutkimustiedon käsitteeseen aina liittyy jollain tavalla ajatus yleistämisestä. Yleensä tutkimuksissa selvitetään ilmiötä tarkkaan valitun aineiston pohjalta ja rajatusta näkökulmasta, on perusteltua kysyä, voiko aineiston ja tehtyjen valintojen perusteella kertoa muusta, kuin aineistosta. On pohdittava, millä alueella tutkimuksen tieto on pätevää. Ronkaisen ym. (2013, 143) mukaan on myös tärkeä muistaa, että vaikka tieto pyrkii kuvaamaan ilmiötä, se ei ole ilmiö itsessään, eli tutkittavien ja tiedon maailma ei ole sama ilmiön maailman kanssa. Sen takia validiteetti ja yleistettävyyys liittyvät toisiinsa.

Tutkimuksessamme saatua tietoa voidaan pitää luotettavana, vaikka haastateltavamme olivat jo iäkkäitä. Osa heistä oli meihin yhteydessä omasta aloitteestaan. Haastateltavat olivat orientoituneita tähän tutkimukseen, eikä heistä kukaan ollut muistin kanssa ongelmia. Haastatteluiden aikana kävi selville, että he olivat hyvin tietoisia tämän hetken asioista ja seurasivat kiinnostuneina, mitä maailmalla tapahtuu sekä osasivat peilata menneen ajan tapahtumia nykyajan tapahtumiin esimerkiksi lastenkasvatuksessa tapahtuneet muutokset.

Koska aiheestamme on tutkittua tietoa hyvin vähän, emme voi väittää meidän saaman tiedon olevan yleistettävää ja koskevan kesäsiirtoloita yleensä. Kuitenkin lähdetiedostojen perusteella voi päätellä, että tietyt arjen toiminnot ovat olleet 1930–60-luvuilla hyvin samankaltaisia joka paikassa (työkasvatus, päivärytmit, uskonnollisuus). Oman vivahteensa kesäsiirtolatoiminnalle, kuten nykypäivän lastensuojelulle tuo aikuisten rooli, esimerkiksi huomasimme omassa tutkimuksessamme eroavaisuuksia kahden johtajan aikakauden välillä. Toisaalta vaikka Vähäsillassa on vaihtunut johtaja välillä, esimerkiksi työkasvatus ja uskonnollisuus on pysynyt hyvin vahvassa roolissa arjessa. Uskonnollisuuden merkitys on Vähäsillassa ollut tärkeässä roolissa, johtuen Kaupunkilähetyksen aatteista ja arvoista. Koska tutkimuksemme keskittyi kokemuksiin, on yleistettävyyttä myös hieman haasteellista, mutta kuten edellisissä luvuissa tulee esille, kokemuksissa on samoja piirteitä eri kertojien välillä. On siis paljon asioita, joiden puolesta Vähäsillan kesäsiirtolan toimintaa ja kokemuksia voidaan

yleistää. Samoin on asioita, joiden takia Vähäsillan kokemukset eivät sellaisenaan ole siirrettävissä muualle. Ronkaisen ym. (2013, 144) mukaan tämä on tyypillistä ja kertoo, että rajallista yleistettävyyttä ei pidä ajatella ongelmana, vaan tutkimuksen kykynä kertoa tietyssä yhteydessä esiintyvistä tiedystä ilmiöstä. Tutkijan tarkoituksena on kuitenkin kertoa jotain yleisesti kiinnostavaa oman tutkimuksensa avulla (Ronkainen, ym. 2013, 144).

8.2 Yhteenvetoa ja tulevaisuuden pohdintaa

Meidän tarkoituksemme on ollut tämän tutkimuksen avulla tuoda esille Vähäsillan kesäsiirtolan arjen kokemuksia 1930–60-luvuilta. Samalla olemme seuranneet lastensuojelun ja yleisesti ottaen lapsiin suhtautumisen kehittymistä nykypäivään. Muutosta on tapahtunut, mutta vielä on kehitettävää.

Tutkimuksemme aiempiin teorialukuihin viitaten, järjestöillä oli iso rooli lastensuojelussa 1900-luvun alkupuolella. Voimmekin todeta, että Tampereen kaupunkilähetyksellä (nykyinen TampereMissio ry) on ollut suuri merkitys tuon ajan tamperelaisessa lastensuojelussa kesäsiirtolatoiminnan järjestäjänä. Monet tamperelaiset lapset ovat päässeet kokemaan Vähäsillan kesäsiirtolan mukavana kokemuksena, joka on osaltaan auttanut heidän perheitään ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä.

Tutkimukseemme osallistuneista muutama on ollut kesäsiirtolan asukkaana lastenkotitaustan vuoksi. He ovat olleet huostaanotettuina Tampereen Kaupunkilähetyksen lastenkodissa ja sitä kautta viettäneet kesiään Vähäsillassa. Haastatteluista nousi esiin jälkihuollon puuttuminen, johon nykyisin on onneksi kiinnitetty paljon huomiota. Viimeisimmässä lastensuojelulain uudistuksessa jälkihuoltoikää nostettiin 25 vuoteen, joka mahdollistaa nuorten tukemisen pidempään. Haastatteluista nousi esille, että lastensuojelun asiakkuutta ei voitu kertoa edes omalle perheelle ja lastenkotitaustan paljastumista pelätään edelleen. Jatkotutkimusaiheena olisikin mielenkiintoista tutkia miten lastensuojelu on vaikuttanut asiakkaiden elämään ja millaista tukea he olisivat tarvinneet selviytyäkseen paremmin elämänsä myöhemmissä vaiheissa.

LÄHTEET

Aittokallio, M. 2014. Lastenkotiarjen kokemusten merkitykset aikuisuuden toiminnoissa ja sosiaalisissa suhteissa - Narratiivinen tutkimus 1960–70-luvuilla huostaanotettuina olleista lapsista. Pro Gradu. Luettu 16.1.2020.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96418/GRADU-1418290208.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Arnau-Sabatés, L. & Gilligan, R. 2015. What helps young care leavers to enter the world of work? Possible lessons learned from an exploratory study in Ireland and Catalonia. Luettu 16.1.2020. <https://www.sciencedirect.com.libproxy.tuni.fi/science/article/pii/S0190740915001103>

Eronen, T. 2012. Lastenkoti osana elämää - Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Akateeminen väitöskirja. Luettu 16.1.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66881/978-951-44-8754-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu - Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. THL Työpaperi. Luettu 11.11.2020.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hallituksen esitys HE n:o 13. 1983. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi. Luettu 11.11.2020.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_13+1983.pdf

Hallituksen esitys HE n:o 177. 1989. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Luettu 11.11.2020.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_177+1989.pdf

Harrikari, T. 2007. Uuden lastensuojelulain keskeisiä piirteitä. Lehtiarkisto. 11.6.2007. Luettu 28.10.2020.

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22007/uudenlastensuojelulainkeskeisiapiirteita.html>

Harrikari, T. 2019. Lastensuojelun historia. Tutkielma oikeussäätelystä, kulttuurisista kerrostumista ja hallinnan murroksista. Vastapaino. Tampere.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Stakesin työpapereita 9/2008. Luettu 20.10.2020. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kuntoutussäätiö ja Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. E-kirja. Helsinki University Press. Gaudeamus. Luettu 11.11.2020.

Hirvonen E. & Hurskainen J.(toim.). 2019. Minä jaksan tämän päivän. Tarinoita lastensuojelusta. Lastensuojelun keskusliitto ja WSOY.

Jyväskylän yliopisto, Koppa. 2015. Laadullinen tutkimus. Luettu 23.9.2020.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Järventie, M. 1959. Uskon ja rakkauden työtä. Tampereen Kaupunkilähetysten 75-vuotishistoria. Tampereen Kaupunkilähetys.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2017. Sosiaalityön käsikirja. Printon. Tallinna.

Korkka, M. 2013. "EHKÄ ENEMMÄN NIIT OMAOHJAAJA HETKII" – SIJAISHUOLLON NUORTEN TOIVEIDEN KAUTTA OMAOHJAAJATYÖMENETELMÄÄ KEHITTÄMÄSSÄ. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 27.10.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58432/Korkka_Maria.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kostiainen, E., Ahonen, S., Verho, T., Rissanen, P. & Rotko, T. 2014. Kokemukset käyttöön- kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämisen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 1.11.2020.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125488/URN_ISBN_978-952-302-373-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kulhia, A. 2007. Ihmisen puolustaja – Tampereen Kaupunkilähetys Ry 100 vuotta. Multiprint Oy. Tampere

Känkänen, P. 2012. Lastensuojelun sosiaalityön historia Suomessa 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Luettu 28.10.2020. https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120620/urn_nbn_fi_uef-20120620.pdf

Laitala, M. 2016. LAPSUUS LAITOKSESSA – suojelukasvatuksen kolhuja kahdessa polvessa. Luettu 16.1.2020.
http://www.ennenjanyt.net/2016/09/lapsuus-laitoksessa-suojelukasvatuksen-kolhuja-kahdessa-polvessa/#identifier_48_3942

Laitala M. & Puuronen V. 2016. Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset. Vastapaino. Tampere.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettu 9.9.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L0>

Lastensuojelun käsikirja. N.d. Mitä on lastensuojelu? Luettu 9.9.2020.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Lastensuojelun laatusuosituksen. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Julkaistu 31.10.2019. Luettu 5.11.2020.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Leskelä, M. 2015. "SOSSUT PELASTI HENGEN" – NARRATIIVINEN TUTKIMUS LASTENSUOJELUN ASIAKKAIDEN KOKEMUKSISTA. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 27.10.2020.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/89886/Sossut%20pelasti%20mun%20hengen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lesojeff, H. 2019. Lasten- ja koulukotien johtajien kasvatusnäkemykset ja pedagoginen johtajuus 1970–1980-lukujen vaihteessa. Sosiaali- ja terveysalan palveluiden johtaminen. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 17.10.2020.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/160156/Heini%20Lesojeff.pdf;jsessionid=4A9B1BF7B56A589730FA4B855B1D7D34?sequence=1>

Lumme, M. 2019. Asiakasosallisuuden kehittäminen Perhekuntoutuskeskus Lausteella : rohkeus kuulla ja osallistaa asiakkaita. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 17.10.2020.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/169709>

Lumme-Sandt, K. 2005. Vanhan ihmisen kohtaaminen haastattelutilanteessa. Teoksessa: Ruusuvoori J, & Tiittula L (toim.). 2005.Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino. Gummerus kirjapaino Jyväskylä.

Mylläri, J. 2019. Tamperelaiset saavat ensi kesänä käyttöönsä kokonaisen leirikeskukseen – ja ihan ilmaiseksi. Aamulehti, Moro-liite. Julkaistu 31.10.2019 Luettu 22.10.2020. <https://www.aamulehti.fi/a/d4ff515e-a201-4c4b-8e27-7070c0a7b8eb>

Mäkinen, S. 2019. Lapsen osallisuutta edistämässä: Työkirja lapsen osallisuuden tukemiseen Perhekuntoutusyksikkö Polussa. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 17.10.2020. <https://www.theseus.fi/handle/10024/169706>

Nuori työntekijä. N.d. Luettu 1.11.2020.
<https://www.tyosuojelu.fi/tyosuuhde/nuori-tyontekija>

Paavilainen, M. 2012. Ristiaallokosta lapsen oikeuksiin – Lastensuojelun yhteistoiminnan historiaa. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Pekkarinen, A. 2014. Tutkimusetiikka ja eettisyys sosiaalityön tutkimuksessa. Postmoderni näkökulmasosiaalityön tutkimuksen etiikkaan. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettu 1.11.2020.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96237/GRADU-1414488474.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pesäpuu ry:n selviytyjät & VOIMA VAIKUTTAA- nuorten kokemusasiantuntijoiden verkosto, lapsiasiavaltuutettu. 2017. Kokemus opettaa. -Voimatarinat lastensuojelussa. Jyväskylä: Kirjapaino Kari ky.

Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) Mikä jälki jää? Lastensuojelun Keskustliitto. Helsinki.

Pursi, K. & Savisalo, O. N.d. Näkökulmia lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien ehkäisyyn. Kokemustietoa ammattilaisten työn tueksi. Luettu 1.11.2020. https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/SOS-Lapsikyla-Ylitse-raportti-2018.pdf

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Räsänen, H. 2019. TYÖN MERKITYS YKSINHUOLTAJILLE. Sisällönanalyysi työssäkäyvien yksinhuoltajien arjesta. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Kandidaatintutkielma.

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki - Käytäntö ja soveltaminen. 4., uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Saastamoinen, M., Vähä, T., Ypyä, J., Alahuhta, M. & Päätaalo, K. 2018. Toiminnallisen opinnäytetyön oppimiskokemukset. ePOOKI 45/2018. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut ISSN 1798-2022. Julkaistu 17.8.2018. Luettu 11.11.2020. <http://www.oamk.fi/epooki/2018/toiminnallinen-opinnaytetyo/#cite-text-0-5>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 28.5.2020. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Satosaari, M. 2016. Kokemusasiantuntijuuslastensuojelussa. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK- opinnäytetyö. Luettu 1.11.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114942/Satosaari_Mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Siljamäki, T. 2015. Lastensuojelun surullinen menneisyys. Julkaistu 9.1.2015. Luettu 22.10.2020. <https://lapsenmaailma.fi/teemat/lastensuojelu/lastensuojelunsurullinenmenneisyys/>

Sinkkonen, R. 1984. 100 vuotta Kaupunkilähetystyötä Tampereella. Tampereen Keskuspaino. Tampere.

Systemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen (SyTy!). 2019. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Päivitetty: 28.4.2020. Luettu 10.11.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->

Tampere Missio. N.d. Avoimet ovet. Kimpassa perhetoiminta vauvaperheille. Luettu 12.10.2020. <https://tamperemissio.fi/tapahtumat/avoimet-ovet-kimpassa-perhetoiminta?occurrenceID=7078>

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) – Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Unicef. Lapsen oikeuksien julistus. Luettu 24.1.2020. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>

Törrönen, M. 2003. Lasten arki laitoksessa – Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki University Press. Luettu 27.10.2020. <http://hdl.handle.net/10138/16176>

Uotinen, S. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Kuntaliitto. Yleiskirje. 14.12.2007. Luettu 28.10.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2007/uusi-lastensuojelulaki>

Vario, P., Barkman, J., Kiili, J., Nikkanen, M. Oranen, M. & Tervo, J. 2012. ”Suojele unelmia, vaali toivoa” – Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Vähäsillan leirikeskus Teiskossa. N.d. Luettu 1.11.2020. <http://tamperemissio.fi/v%C3%A4h%C3%A4silta>

Vähäsöini, K. 2008. Noviisina lastensuojelussa - Aloittelevien sosiaalityöntekijöiden selviytyminen lastensuojelutyössä ja huostaanotto-prosessissa. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Luettu 11.11.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/79118/gradu02528.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukutsu

Kutsu mukaan tutkimukseen

Olemme Niina ja Pauliina Tampereen ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme sosiaalialan ylempää tutkintoa ja teemme nyt opinnäytetyötämme. Opinnäytteemme on tilaustyö TampereMissiolle (entinen Tampereen Kaupunkilähetys). Tarkoituksemme on kerätä kokemustietoa vuosina 1930- 60 Vähäsillan kesäsiirtolassa asiakkaina olleilta. Näistä kokemuksista on tarkoitus tehdä kirjanen Tampere Mission käyttöön. Tarvitsisimme nyt teitä haastateltaviksemme tätä työtä varten.

Haastattelut ovat täysin luottamuksellisia ja ketään ei pysty tunnistamaan näistä haastatteluista. Tutkimuksen jälkeen haastattelut hävitetään. Teillä on myös jälkikäteen mahdollisuus perua osallistumisenne tähän tutkimukseen. Haastatteluaineistoa hyödynnetään mahdollisesti Vähäsillassa kuvattavaan videotallenteeseen, meidän lukemana, näin ei ole pelkoa että ketään haastateltavista tunnistettaisiin mm. äänestä.

Toivoisimme haastattelun yhteydessä valokuvia Vähäsillan kesäsiirtolasta, joita on tarkoitus käyttää lopputeoksessa. Mikäli sinulla on valokuvia, joita voimme luvallasi käyttää teoksessa, voit toimittaa ne meille postitse (voit lähettää kuvat suostumuslomakkeen kanssa, mukana palautuskuori. Lisääthän omat tietosi, jotta voimme toimittaa ne takaisin) tai sähköpostitse.

Tutkimukseen osallistuminen onnistuu:

- puhelinhaastatteluna
- sähköpostitse
- videoyhteys (WhatsApp, Skype, Zoom)
- perinteisenä kirjeenvaihtona

Koitamme näistä maailmanlaajuisista haasteista huolimatta saada opinnäytetyömme toteutettua aikataulussa. Valmis työ on tarkoitus esittää syyskuussa Vähäsillan leirikeskuksesta toteutettavassa Vähäsillan 100- vuotisjuhlapäivässä. Tulette saamaan itsellenne tämän kirjallisen tuotoksen kiitokseksi avustanne. |

Haastattelukysymykset ovat liitteenä tässä kirjeessä joten voitte tutustua niihin etukäteen. Jos teillä herää kysymyksiä haastattelusta, voitte ottaa meihin yhteyttä joko puhelimitse tai sähköpostilla.

Pyydämme lähettämään vastauksenne 30.4.2020 mennessä.

Keväisin terveisin

Niina Koskinen

niina.koskinen@tuni.fi

050 354 9617

Pauliina Rauhanen

pauliina.rauhanen@tuni.fi

0400976381

Liite 2. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymyksiä:

1. Milloin olit Vähäsillassa?
2. Olitko myös lastenkodissa?
3. Minkä ikäinen olit silloin?
4. Missä nukuitte
5. Paljonko oli lapsia
6. Millaisia Vähäsillan aikuiset olivat? Johtaja, muut?
7. Millaisia ystävyysuhteita sinulla oli kesäsiirtolassa?
  - a. Ovatko ystävyysuhteet jatkuneet kesäsiirtolan jälkeen?
  - b. Millaisena koit suhteen kesäsiirtolalaisten ja lastenkotilasten välillä?
8. Kerro arjesta kesäsiirtolassa
  - a. asuminen
  - b. tavarat (oliko omia tavaroita, mitkä muodostuivat tärkeiksi? Kaikkea saa kertoa)
  - c. vaatteet (tuotiinko kotoa, saatiinko kesäsiirtolasta, kuvaile vaatteita)
  - d. päivärhythmi
  - e. ruokailu
  - f. työ/vapaa-aika (teitkö työtä kesäsiirtolassa, millaista työtä, huomasitko työtehtävissä eroa kesäsiirtolalaisten ja lastenkotilaisten välillä, millaisia eroja)
  - g. harrastukset (oliko harrastuksia, millaisia)
9. Juhlat/ erityistilaisuudet (mitä erityistilaisuuksia muistat, miten niitä juhlittiin)
10. Mikä on paras muistosi kesäsiirtolasta? Entä ikävin?
11. Sana on vapaa! Toivomme kaikenlaisia kokemuksia kesäsiirtolasta

Liite 3. Ilmoitukset Moro- lehdessä

Kävitkö leirillä Vähäsillassa?

Opinnäyte: Nyt kerätään muistoja.

Moro, Paarlahti

→ Teiskon Paarlahten rannalla sijaitseva Vähäsillan leirikeskus on tuttu paikalla tuhansille pirkkanmaalaisille. Siellä on järjestetty kymmeniä vuosina erilaisia kesäleirejä.

Tänä vuonna Vähäsilta täyttää peräti sata vuotta ja sen kunniaksi Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijat Niina Koskinen ja Pauliina Rauhanen tekevät opinnäytetyötä Vähäsillan kesäsiirtolan historiasta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia kokemuksia Vähäsillan kesäsiirtolasta vuosina 1930–1960. Historiikin on tilannut Vähäsillan nykyinen omistaja TampereMissio eli entinen Tampereen Kaupunkilähetys.

Vähäsilta ostettiin Tampereen Kaupunkilähetykselle vuonna 1920. Alun perin se oli lasten kesäsiirtola, viime vuosina erityisesti kehitysvammaistyön kesäleirikeskus. Se sijaitsee Teiskossa idyllisen Paarlahten rannalla vain puolen tunnin ajomatkan päässä Tampereen keskustasta.

Vähäsilta on ollut näyttävästi esillä Moro-lehdessä, koska TampereMissio on paljautunut antaa sen maksutta yhdistysten ja yhteisöjen käyttöön. Moro-lehti on päämediayhteistyökumppaniksi.

→ Kerro muistosi sähköpostilla maanantaihin 25.5. mennessä osoitteeseen moro@aamulehti.fi

Lähetä sähköpostia

Alueella on yli 100 vuotta vanha hirsinen päärakennus. Ruohtu- ja kokoonmistilaa on myös kahdessa muussa kiinteistössä.

1. ilmoitus Moro- lehdessä

Alaston kaupunki

TAMPEREMISSIO

Vähäsillassa on järjestetty muun muassa rippikouluja. Olitko mukana?

↑ Kerro muistosi Vähäsillasta

Sata vuotta täyttävä Vähäsillan leirikeskus Teiskon Paarlahten rannalla on sadoille tamperelaisille tuttu. Vähäsillan elämää -tutkimus etsii yhä kertomuksia ajalta, jolloin siellä toimi kaupungin kesäsiirtola.

Oletko sinä ollut Vähäsillan kesäsiirtolassa 1930–1960-luvuilla ja haluaisit kertoa muistojasi? Ota yhteys **Pauliina Rauhaseen** (0400 976381) ja sovitaan haastatteluaika. Voit kertoa muistosi myös puhelimitse.

Historiikin on tilannut Vähäsillan nykyinen omistaja TampereMissio eli entinen Tampereen Kaupunkilähetys.

↑ Nyt tarkkana liikenteessä

Tampereen kaduilla kannattaa olla tavalistakin tarkempuna, sillä täällä alkaa pyöräilykokeilu uuden tieliikennelain mahdollistamana.

Väärään suuntaan pyöräily kadulla sallitaan liikennemerkein Lähteenkadulla välillä Yliopistonkatu–Kalevan puistotie, Kyttälänkatu välillä Rautatienkatu–Pellavatehtaankatu, Tuomiokirkonkatu välillä Satakunnankatu–Kyttälänkatu ja Puuvillatehtaankatu välillä Kuninkaankatu–Mustalahdenkatu. Nyt on pyöräilijöidenkin hyvä aika opetella liikennesäännöt.

2. ilmoitus Moro- lehdessä

HISTORIIKKI KESÄSIIRTOLASTA VUOSINA 1930-1960

ELÄMÄÄ VÄHÄSILLASSA

LUKIJALLE

Tutkijoiden esittely: Niina Koskinen työskentelee varhaiskasvatuksen opettajana ja Pauliina Rauhanen lastensuojelun sijaishuollon ohjaajana ja jälkihuoltotyöntekijänä. Opiskelemme Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomin ylempää AMK tutkintoa.

Teimme opinnäytetyön TampereMissio ry:n lent. Tampereen Kaupunkilähetysliitteen toiveesta. Tarkoituksena oli kartoittaa kokemuksia 1930-60-luvulla Teiskon Vähäsillassa toimineesta kesäsiirtolasta ja peilata toiminnan taustalla olevaa lastensuojelua nykypäivän lastensuojeluun. Nämä kokemukset on koottu tämän kirjan kansien väliin. Kesäsiirtolakokemuksia ei ole aiemmin kerätty, eikä asiaa ole juurikaan aiemmin tutkittu. Covid 19 -pandemian rajoitusten vuoksi tutkimuksemme toteutussuunnitelma muuttui. Meidän oli tarkoitus toteuttaa kaikki haastattelut yksilohaastatteluina, mutta jouduimme vallitsevan tilanteen myötä soveltamaan. Toteutimme haastattelut osittain puhelimitse, osalta haastateltavista vastaukset tulivat kirjeenä ja osa vastasi kysymyksiimme sähköpostitse. Tämän vuoksi haastatteluaineisto oli alkuperäistä ajatusta rajallisempi. Saimme kuitenkin hyvin aineistoa kerättyä, ottaen huomioon, kuinka paljon poikkeuksellinen kevät suunnitelmiamme muutti.

Haastateltavat pysyvät työssämme nimettöminä, joskin teoksen luonteesta johtuen käytämme myös suoria lainauksia. Näistä lainauksista kukaan ei kuitenkaan ole tunnistettavissa.

Haluamme kiittää kaikkia tutkimukseemme osallistuneita ja haastatteluun suostuneita. Saimme arvokasta ja mielenkiintoista tietoa Vähäsillan toiminnasta ja sen eri vaiheista. Suurkiitokset myös kansalaistoiminnan tuottaja Mia Walleniukselle, opinnäytetyömme ohjaamisesta ja tiedottaja, Sannamari Ratilaiselle, suuresta avustasi videointien ja julkaisun taiton kanssa. Julkaisun kuvat ovat peräisin TampereMissio ry:n arkistosta ja tutkimukseen osallistuneiden kotialbumista.

SISÄLLYS

LUKIJALLE

TIE TAMPEREEN KAUPUNKILÄHETYKSESTÄ TAMPEREMISSIO RY:KSI

VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN HISTORIAA

MUISTOJA JA KOKEMUKSIA VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN ARJESTA

VÄHÄSILLAN ARKEA

"Maailma ei laiskoja elätä" - Työkasvatus kesäsiirtolassa

"Näin on aina tehty" - Jokapäiväiset rutiinit

LASTEN HYVINVOINTI VÄHÄSILLASSA

"Omena päivässä pitää lääkärin loitolla" - lisää terveyttä

"Kädet pienet ristiin liitän, lisää taivaallista kiitän" -
henkisyiden vahvistaminen

"Vaate varren kaunistaa" - yksilöllisyyden huomioiminen

ARJEN TOUHUJA VÄHÄSILLASSA

"Aika kultaa muistot" - Moninaisia kokemuksia Vähäsillasta

SOSIAALISET SUHTEET KESÄSIIRTOLASSA

"Yhteistyö on viisauden alku ja juuri" - Lasten väliset
suhteet

"Joka kuritta kasvaa, se kunniaa kuolee" - Aikuisten rooli

LOPUKSI

TIE TAMPEREEN KAUPUNKILÄHETYKSESTÄ TAMPEREMISSIO RY:KSI

"Tampereen Kaupunkilähetysten tarkoitus on, evankelisuterilaisen tunnustuksen pohjalta ja sopusoinnussa maamme kirkollisten laitosten kanssa, harjoittaa kristillistä rakkauten toimintaa sekä hengellisen että ruumiillisen hädän poistamiseksi, niin kuin myöskin totisen jumalisuuden ja siveellisyyden edistämiseksi seurakunnassa"

Kaupunkilähetyselle tärkeä henkilö oli pastori Fontell, joka aloitti pyhäkoulu toiminnan vuonna 1881 sekä diakoniatyön yhdessä vaimonsa Linan kanssa Tampereen Kaupunkilähetysten syntymävuotena voidaan pitää vuotta 1884, sillä silloin paikattiin ensimmäinen työntekijä, niin kutsuttu raamattunainen. Varat palkkaamiseen saatiin Fontellin ja hänen vaimonsa perustaman ompeluseuran tuotoilla ja ensimmäisellä kolehdilla lokakuussa.

Tampereen Kaupunkilähetysten lastenkoti perustettiin vuonna 1920 Tampereen Amuriin. Rakennus oli ostettu Kaupunkilähetyselle jo vuonna 1914, mutta se ei sellaisenaan soveltunut lastenkodiksi, vaan rakennus purettiin ja tilalle rakennettiin uusi lastenkoti.

Tunnetuin lastenkodin johtajista on sisar Selma Valtonen, joka toimi Kaupunkilähetysessä vuosina 1915-1957. Valtonen toimi lastenkodin lisäksi myös muussa Kaupunkilähetysten toiminnassa ja hänet nimettiin Kaupunkilähetysten kunniajäseneksi. Selma Valtonen sai eläkkeelle jäädessään myös Pyhäkoulu yhdistykseltä ansiomerkin 40 vuotta kestäneestä pyhäkouluopettajan urakastaan sekä samana vuonna Sosiaalihuollon keskusliiton kultaisen ansiomerkin. Hänelle on myönnetty myös Suomen valkoisen ristin ritarikunnan 1. luokan mitali kultaisin ristein 6.12.1957 hänen ansiokkaan elämäntyönsä johdosta. Selma Valtosen muistoksi on perustettu Tampereella ravintola Selma (Tuomiokirkonkatu 22).

Tampereen Kaupunkilähetys on ollut historian aikana monessa mukana. Pyhäkouluun ja lastenkodin lisäksi Tampereen Kaupunkilähetys on esimerkiksi julkaissut lehteä nimeltä Tampereen Kaupunkilähetys (vuodesta 1909 alkaen Sunnuntai-tervehdys). Kaupunkilähetysten toimintaan kuului myös ompeluseura, joka alun perin ollut nimeltään suomalainen ompeluseura, sittemmin myös niin sanottu äitien päiväompeluseura on ollut toiminnassa vuodesta 1907. Muita Kaupunkilähetysten toimintoja on ollut vuosien varrella mm. Maitopisaratoiminta, poikatyö, taitokkurssit, naisten työtupa, murukokoelma (on hyvin lähellä nykypäivän kierrätyskeskustoimintaa), vanhusten kesäleiritoiminta, vanhainkoti, ammattioppilaskoti, pienten lasten koti, työtupatoimintaa vankilasta vapautuneille naisille, avioliittoneuvonta, alkoholistikoti, inkeriläisten huoltotoiminta, lastentarha, evankelioimistyö, kehitysvammaisten suojatyötoiminta ja meidän tutkimuksemme kohteena oleva kesäsiirtolatoiminta Teiskon Vähäsillassa.

Tampereen Kaupunkilähetysten uusi muutos on vuodelta 2020, kun nimeksi tuli TampereMissio ry. Nykyisin TampereMissio ry:n Kansalaistoiminnan keskus tuottaa matalan kynnyksen sosiaalipalveluita vauvasta vaariin. TampereMissio ry:llä on mm. Kimpassa-perhetoimintaa vauvoille ja heidän vanhemmilleen. TampereMissio ry:n palveluliiketoiminnalla on vuokra-asuntoja ja eri palveluasumisen muotoja kehitysvammaisille ja vanhuksille. Toimintaa on myös avoimissa tuissa lähiosissa ja TampereMissio ry:n kautta voi myös vuokrata Nikaman saunaa Tampereen keskustasta, juhla- ja kokoustiloja sekä Vähäsillan leirikeskusta.

KUVA: TAMPERENISSIO

VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN HISTORIAA

Kaupunkilähetysten diakonissat olivat aloitteellisia kesäsiirtolatoiminnan sekä lastenkodin perustamisen suhteen ja saivat johtokunnan jäsenet tukemaan näitä ideoitansa. Kesäsiirtola toimi koulujen kesäloma-aikaan, lapset lähetettiin kaupungista raittiseen maalaisilmaan, tukevan maalaisruuan pariin. Lasten lääkärintarkastus järjestettiin yleensä siirtolan aloituksen yhteyteen. Jo syksyllä 1915 oli vireillä kesäsiirtolantoinnin hankkiminen Hatunpään mailta, mutta hanke ei edistynyt, kun luultiin Amurin rukoushuoneen tulevan rakennettavaksi. Tämä asia jäi kuitenkin vain puheasteelle. Vuosina 1916-17 Kaupunkilähetys toteutti kesäsiirtoloita yhteistyönä NMKY:n ja NNKY:n kanssa, missä Kaupunkilähetyksellä oli vain maksajan rooli.

Vuonna 1919 Kaupunkilähetys sai käynnistettyä omana toimintana köyhiä lapsia varten kesäsiirtolahankkeen, jonka tarkoituksena oli ottaa sinne 10-15 lasta kerrallaan, kukin kuukauden ajaksi. Sisarille annettiin tehtäväksi huolehtia kesäsiirtolasta kokonaan. Kesäsiirtolassa oli toiminnan alettua 85 lasta, kolmessa vuorossa. Sosiaalihuolto oli myöntänyt kesäsiirtolalle 10 000 markan avustuksen, koska sinne sijoitettiin myös sotaorpoja. Sosiaalihuolto lähetti lisäksi suuren määrän vaatteita avustuksena hädänalaisten lasten tarpeisiin. Näiden avustusten turvin saatiin katettua valtaosa kuluista. Keväällä 1920 selvisi, että kesäsiirtolatoiminnan tuen saamiseksi siirtolaan piti ottaa sotaorpoja. Kaupunkilähetys linjasi ottaa siirtolaan sotaorpoja, koska heitä oli tulossa. Kesäsiirtolatoiminta vakiintui osaksi Kaupunkilähetysten toimintaa, kun yhdistys osti vuonna 1920 Teiskon Pohtolassa sijaitsevan Vähäsilla-nimisen kiinteistön.

Tampereen Kaupunkilähetys osti Vähäsillan kesäsiirtolan (Tampereen Kämenniemiessä) vuonna 1920. Vuosien varrella siirtolaan on hankittu lisämaata neljään otteeseen ja myös rakennuksia on lisätty sekä jo olemassa olevia laajennettu. Ensimmäisten kesäsiirtola-asukkaiden joukossa olivat vastaperustetun lastenkodin lapset kesällä 1921. Sisar Selma Valttonen toimi myös kesäsiirtolan johtajana. Kesäsiirtola on laajentunut useaan otteeseen ja viimeisin laajennus oli Jussinniemi vuonna 1958. Lastenkodin asukkaat viettivät kesät kesäsiirtolassa heti vuodesta 1921 alkaen. Heidän lisäksi kesäsiirtolassa kesään viettivät mm. seurakuntien ja lääkärin suosituksesta kaupunkilaisperheiden lapset.

Kesäsiirtola oli diakonissoille erityisen tärkeä, jotka pitivät johtokuntaa ajan tasalla siirtolan tarpeista. Kesäsiirtolassa oli kerrallaan vuorossa noin 25 lasta, yleinen järjestely oli jakaa kesä kolmeen vuoroon. Siirtolaa johtava diakonissa vaihtui vuorojen mukana.

Viime aikoina kesäsiirtola on toiminut lähinnä kehitysvammaisten ja ikääntyneiden kesävirikistyspaikkana. Kesällä 2020 Vähäsillan on voinut saada käyttöönsä maksutta pirkanmaalaisen yleishyödyllisen toiminnan käyttöön [esimerkiksi leirikoulu]. Asuinrakennusten (päätalo, Torppa ja Jussinniemi) lisäksi Vähäsillan kuuluu puulämmitteinen rantasauna, uimalaituri, grilli-katos ja lentopallokenttä.

MUISTOJA JA KOKEMUKSIA VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN ARJESTA

Tässä julkaisussa kerromme opinnäytetyömme tuloksista. Tutkimuksemme keskittyi Vähäsillan kesäsiirtolan 1930- ja 1960-luvun asukkaiden kokemusten keräämiseen ja lastensuojelun kehittymisen tarkasteluun tuosta ajasta tähän päivään. Kesäsiirtolokokemukset jakaantuivat seuraaviin kokonaisuuksiin: arjen toiminnot, lasten hyvinvointi, moninaiset kokemukset ja sosiaaliset suhteet.

VÄHÄSILLAN ARKEA "MAAILMA EI LAISKOJA ELÄTÄ" -TYÖKASVATUS KESÄSIIRTOLASSA

Marjastaminen Vähäsillan lähimetsissä on jäänyt useammalle haastateltavalle mieleen, mieluisana muistona. Osalle tämä oli myös uusi kokemus kaupungissa ei ollut mahdollisuutta marjastamiseen. Mukavaa marjastuksesta teki myös se, että silloin välttyi päiväunien nukkumiselta. Väliillä retkille otettiin mukaan eväät. Vähäsillassa oli myös paljon marjapensaita, joten marjoja kerättiin niistäkin.

"NIIN NÄÄ KAUPUNKILAILAPSET EI OIKEIN TIENNY NÄISTÄ TÄMMÖSISTÄ, KYLÄ NENY TIESI MARJOISTA JA ETTÄ MUSTIKOITA KÄYDÄÄN KERÄÄMÄSSÄ, MUTTEI TÄÄLLÄ OLLU KU MÄ ASUIN SIELLÄ AMURISSA, EI SIELLÄ OLLU MUSTIKKAMETTÄ EIKÄ MARJAPENSAITA."

Vähäsillassa viljeltiin vihanneksia, erikoisten kasvien (muun muassa mangoldi) viljely on jäänyt joidenkin haastateltavien mieleen. Mangoidista muisteltiin tehtävän kastikkeita tai keittoja, eikä niihin ole törmätty sen koommin. Vanhemmista tytöistä erään muistellaan hoitaneen tarkasti näitä kasvipenkejä.

"SIIRTOLAN OMASTA PUUTARHASTA SAATIIN KESÄLLÄ PALJON VIHANNEKSIA."

Kesäsiirtolassa oli niin kutsuttuja aputyttöjä, jotka auttoivat pienemmistä lapsista huolehtimisessa. Useampi näistä aputytöistä oli itse ollut pienenä kesäsiirtolassa. Lastenkodin lapsilla pienemmistä lapsista huolehtiminen kuului jokapäiväiseen elämään. Isommat tytöt myös lukivat iltasatuja pienemmille. Läheisillä mautiloilla käytiin myös auttamassa mm. peitotöissä joista talon isäntä maksoi pojille "oikeata" palkkaa. Tätä muisteltiin ihmeellisenä asiana. Eräs haastateltava muisteli myös saaneensa pienen korvauksen pienempien lasten hoitamisesta, kun eräs varsinaisista hoitajista oli lähtenyt pois, eikä hänen tilalleen saatu ketään. Tilanne jatkui useamman viikon.

"ERKKI MAKSOI OIKEAA PALKKAA, MIKÄ TUNTUI MEISTÄ AIKA IHMEELLISELTÄ."

KUVA: TAMPEREMISSIO

"NÄIN ON AINA TEHTY" - JOKAPÄIVÄISET RUTIINIT

Jokapäiväisiin rutiineihin kuului pojilla kaupassa käynti ja elintarvikkeiden haku läheisiltä maatiloilta, niistä haettiin mm. Leipää, maitoa ja kananmunia. Muutamille oli jäänyt lähtemättömästi näiltä reissuilta mieleen vastapaistetun leivän tuoksu. Isommat lapset saivat enemmän vastuuta. Eräs haastateltavista muistaa hoitaneensa yksin tiskit Torpalla useamman kerran päivässä. Sänkyjen sijaaminen, siivous ja leipien leipominen olivat myös yleisiä isompien lasten kotitöitä. Työn jäljestä oltiin tarkkoja, mikä tahansa vuoteen sijaaminen ei kelvannut. Kesäsiirtolassa oli erityinen vesijohtojärjestelmä, saunalta piti käydä painamassa nappia, jotta Torpalle saatiin vettä, tämä oli jäänyt useamman kertojan mieleen Metsästä kerättyä käpyä sytykkeiksi hellan sytyttämiseen.

"TOIMIMME HOITAJIEN PIKKU- APULAISINA; PAINOIMME SAUNAN PYYKKITUVAN SEINÄSSÄ OLEVAA NAPPIA, JOKA KÄYNNISTI VESIPUMPUN, JOTTA SAATIIN KÄYTTÖVETTÄ TORPALLE PUTKIA PITKIN."

Lastenkodin isommille lapsille kuului lakanoiden pesu, lipeällä, saunan tuvassa. Pyykit mankeloitiin isoilla kivimankelilla kuivatuksen jälkeen, tämä oli isojen poikien tehtävä. Osa muisteli tätä vähän vaarallistakin työtä mukavana työnä.

"MANKELI OLI SITTE ERIKOINEN, SE OLI POIKIEN OIKEIN MIELIPAikka. KU SE OLI SEMMONEN, ETTÄ KUMMASSAKI PÄÄSSÄ OLI KAKS, KAKS OLTAVA VETÄMÄSSÄ SITÄ NIINKU EDESTAKASIN SITTE KU MANKELOITIIN PYYKKIÄ, NIIN SE OLI SIINÄ PIHASSA OLI SEMMONEN VAJA, JOSSA OLI SITTEN TÄÄ MANKELIHUONE JA SIINÄ OLI ILMEISESTI NÄITÄ, NÄITÄ OLKIAKI SITE JA TOISESSA PÄÄSSÄ OLI TYTTÖJEN VESSA. JOO JA SI.. SE.. TOSIAANNIN, SE MANKELI OLI SEMMONEN POIKIEN, NE MIELELLÄN MENI AINA SIIHEN MANKELI-TAPAUKSEEN KU SAIVAT VETÄÄ SEMMOSTA ERESTAKASI."

Päiväunet olivat jokapäiväinen rutiini, joka koski kaikkia lapsia, sekä isoja että pieniä. Työnteko päiväunien aikaan oli ainoa keino välttyä niiden nukkumiselta. Päiväunet tapahtuivat ruokailun jälkeen, moni muistaa ne kamalina.

"PÄIVÄUNET OLIVAT KAMALIA."

"PÄIVÄLLÄ RUOKAILU JA SEN JÄLKEEN PÄIVÄUNILLE, SE OLI PAKOLLINEN KAIKILLE."

Kotona sai lähettää kesäsiirtolaan postia, se oli ainoa yhteydenpito keino omaan perheeseen. Monilla haastatelluista oli mukavia muistoja postin hakumatkalta. Lähetyksiä haettiin kaupalta ja välillä laivalta. Paketeissa oli usein jotain syötävää, pääosin leivonnaisia ja korppuja. Jotkut muistavat saaneensa postia joka päivä, toiset eivät saaneet lainkaan. Näissä tilanteissa pakettien sisältö jaettiin, kaikki saivat jotain. Postia haettiin maitokärryillä, joiden kyytiin pienemmät välillä pääsivät. Eräs haastateltava muistelee sanoneensa kaupalla olleista humalaisista että

"MÄÄ EN SITTEN TYKKÄÄ, KUN SIELLÄ ON AINA NIITÄ HÄMÄLÄISIÄ."

LASTEN HYVINVOINTI VÄHÄSILLASSA

"OMENA PÄIVÄSSÄ PITÄÄ LÄÄKÄRIN LOITOLLA" - LISÄÄ TERVEYTTÄ

Kesäsiirtolan ruuasta on jäänyt paljon muistoja siellä oleille. Ruoka ja välipalat ovat vuosien varrella selvästi vaihdelleet; toinen muistaa, että välipalaksi oli hopeateetä ja toinen maidon sekä Ylhäisten näkkileivän. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta ruokaa muisteltiin hyvänä. Eräs mies muisti kaamean kaljavellin.

"RUUISTA ON JÄÄNYT PARHAITEN MIELEEN KALJAVELLI, SE OLI AIVAN KAMALAA."

Tuoreen leivän tuoksu oli jäänyt useammalle mieleen ihanana muistona. Pärrä- nimiseltä tilalta haettua tuoretta maitoa myös muisteltiin. Ruokaa tarjottiin säännöllisesti, välipalan hiivaleipä on jäänyt erään mieleen ja se että koskaan ei saanut pullaa. Sunnuntaisin ja juhlapäivinä oli paremmat tarjottavat.

"SUNNUNTAISIN OLI KAHVIA JA RIISIPUURAA."

"SIGNEN LEIPOMA OHRARIEVÄ SUORAAN PESÄSTÄ ON VIELÄKIN MIELESSÄ."

Ennen kesäsiirtolan menoa lapsille tehtiin punnitus ja täitarkastus. Punnitus uusittiin kesäsiirtolan päätteeksi, jotta nähtiin, oliko lapsen paino noussut. Kesäsiirtola koettiin terveelliseksi paikaksi, missä oppi kaikkea, mitä ei kotona oppinut. Eräs haastateltava muisteli, kuinka hän puhdisti pienempien lasten korvia tulitikkuun pyörityllä vanulla.

"ENSIMMÄISENÄ KUN SINNE MENTIIN OLI TÄITARKASTUS."

"PUTSASIMME HEIDÄN KORVANSA TULITIKUN YMPÄRILLE PYÖRITETYN VANUN AVULLA."

"KÄDET PIENET RISTIIN LIITÄN, ISÄÄ TAIVAALLISTA KIITÄN" - HENKISYYDEN VAHVISTAMINEN

Kesäsiirtolan uskonnollisuus näkyi ruokarukouksina, hartauksina ja sunnuntaisin jumalanpalvelusten kuunteluna. Jumalanpalveluksia kuunneltiin radiosta, kaikki yhdessä, pienemmätkin osallistuivat siihen, vaikka eivät siitä vielä mitään varmasti ymmärtäneetkään. Silti kaikki istuivat hiljaa ja kuuntelivat. Väliällä sodassa loukkaantunut pastori kävi vaimonsa kanssa pitämässä lapsille sopivia jumalanpalveluksia. Parhaita muistoja eräälle siirtolalaiselle oli, kun sunnuntaina kirkkoon lähtiessä sai pukeutua omiin vaatteisiin. Ennen kirkkoon lähtöä syötiin aamupalaa pihalla. Pihakalliolia kirkonmenoja kuunnellessa alapuolella tuoksuvieneiden ruusujen tuoksu oli jäänyt eräälle voimakkaasti mieleen.

"VÄHÄSILLAN TALON TAKANA OLI KALLIO, JOHON SELMA KOMENSI KAIKKIA KIRKON MENOJA KUUNTELEMAAN. IKKUNALLE NOSTETTIIN KAIUTIN JA OLTII HILJAA, ALHAALLA OLI ISO RUUSUTARHA, SE TUOKSU JA KESÄAAMU ON JÄÄNYT ELÄVÄSTI MIELEEN."

KUVA: TAMPEREMISSIO

"PARAS MUISTO ON KUN YHTENÄ SUNNUNTAINA PÄÄSIN KIRKKOON, SAI LAITTAA OMAT VAATTEET PÄÄLLE, SÖIMME AAMIAISTA PIHAPÖYDISSÄ JA LAULOIMME " ON KESÄN KIRKAS AAMU JA HETKI SUNNUNTAIN..."TÄMÄ ON JÄÄNYT HAIKEANA MUISTONA MIELEEN."

Jumalanpalveluksen muisteillaan kestäneen yli tunnin, silloin piti olla hijjaa, paitsi virsien aikana. Eräälle lastenkodin lapselle iltarukous on jäänyt mieleen ja on edelleen mieluinen:

"KÄDET PIENET RISTIIN LIITÄN, ISÄÄ TAIVAALLISTA KIITÄN. KIITOS SULLE SUURI LUOJA SINÄ OLET KAIKKIEN PIENIEN SUOJA. SUO NIIN PIENEN LAPSOSEN MAATA TAAS YÖ RAUHAINEN, SUO MYÖS RAUHAA VANHEMMILLE, YNNÄ PIKKU SISKOSILLE."

Kesäsiirtolaan oli päästy eri tahojen kautta, joku oli tutustunut pyhäkoulussa ja ilmeisesti päässyt kesäsiirtolaan kirkon suosituksesta. Toinen arvelee, että pääsi sinne siksi koska vanhemmat olivat pienituloisia. Lääkäri saattoi myös suositella lapselle kesäsiirtolaa. Kaupunkilähetys teki tuona aikana ihmisyyttä kunnioittavaa huolenpityötä, kun ei ollut mitään sosiaalivastuksia. Lastenkodin lapset viettivät aina kesät Vähäsillan kesäsiirtolassa, lisäksi siellä oli muilla perusteilla sinne valittuja lapsia joko puolet kesästä tai koko kesän.

"LÄÄKÄRI SAATTOI SUOSITELLA ETTÄ TEKIS HYVÄÄ LAPSELLE VIETTÄÄ AIKAA MAALLA."

"KAUPUNKILÄHETYKSEN TYÖ AIKANA JOLLOIN EI OLLUT SOSIAALITUKIA, TOIMEENTULOAVUSTUKSIA, YKSINÄISTEN ÄITIEN HUOLENPITOA, SUURIARVOISTA HUOLENPITOA JA IHMISYDEN KUNNIOITTAMISTA VÄHÄOSAISTEN KESKELLÄ."

"VAATE VARREN KAUNISTAA" - YKSILÖLLISYYDEN HUOMIOIMINEN

Kesäsiirtolan vaatekäytännöt ilmeisesti vaihtelivat vuosikymmenten aikana. Osa muistelee, että omat vaatteet piti vaihtaa siirtolan vaatteisiin, osa muistaa käyttäneensä omia, tarkoin nimikoituja vaatteitaan. Siirtolan vaatteet muistetaan vanhanaikaisina. Niissä oli essuja, mekkoja, polvisukkia, villatakkeja, kumitossuja ja -saappaita. Eräs haastateltu muistaa saaneensa kesäsiirtolamatkalle uudet farmarit, hirveät, naisten housujenmalliset. Toinen taas muistelee, että siirtolassa ja lastenkodissa oli aina hyviä vaatteita ja kenkiä. Vaatteiden nimikointi piti hoitaa kotona, musteella, jota kuumennettiin sillitysraudalla niin kauan, että se muuttui ruskeaksi, näin siitä tuli pesun kestävä.

Omia tavaroita ei siirtolassa juuri ollut, kirjoitusvälineitä lukuun ottamatta. Säilytystiloja omille tavaroille ei ollut. Torpalla ruokapöydän levyllä oli laatikot, joihin saattoi laittaa omia tavaroita. Eräs siirtolan asiakas muistelee saaneensa kotoa lähetetystä paketista hienon inkkaripäähineen inkkarileikkeihin, jonka isommat pojat sitten häneitä veivät ja ilo siitä jäi lyhyeksi.

"KOTOA PYYSIN INKKARIPÄÄHINEEN, JOKA TULIKIN, MUTTA VANHEMMAT POJAT SEN SITTEN VEIVÄT, EI SITTEN PÄÄHINEESTÄ PALJON ILOA OLLUT."

"OMIA TAVAROITA EI OLLUT, VAIN KIRJELEHTIÖT JA KYNÄT."

Siirtolassa nukuttiin monessa eri paikassa. Lastenkodin lapset nukkuivat Torpalla, pojat alakerrassa, kaksi lasta nukkui tuvassa ja tytöt hoitajan huoneen seinän takana. Isommat tytöt nukkuivat yläkerrassa. Aputyttöä oileissa oli saanut nukkua keittiötädin kanssa samassa huoneessa. Eräs haastateltava muistelee nukkuneensa hoitajan kanssa, koska oli niin pieni, vasta 4 vuotias. Osa lapsista nukkui keskenään. Aluksi oli oikkipatjoja, joiden muisteltiin pistelevän ikävästi.

"MÄÄ NUKUIN SIÄ HOITAJATÄTIEN HUONEESSA, MÄÄ OLIN ILMEISESTI NUORIN KOKO PORUKASTA JA EI TOMMOSIA NELIVUOTIAITA MUITA OLLU."

ARJEN TOUHUJA VÄHÄSILLASSA

"AIKA KULTAA MUISTOT" – MONINAISIA KOKEMUKSIA VÄHÄSILLASTA

Vähäsillassa leikit tapahtuivat pääsääntöisesti ulkona vain sateella leikittiin sisällä. Leikit olivat lasten yhdessä keksimiä. Tyhjä säilyketölkit olivat suosittuja hiekkalaatikollekeissä, mm. Pojilla autojen polkimina. Erilaiset yhteisleikit kuten 10 tikkua laudalla, Karttu, kukon askeliilla olivat suosittuja. Majoja rakennettiin oksista ja sammalista. Erilaiset yhteislaulut ovat myös jääneet monien mieleen, muisti joku oppineensa rannassa uimaan käsipohjaakin. Metsään rakennettu komea intiaanileiri on jäänyt monelle mieleen. Läheisille kalliolle tehtiin yhteisiä eväretkiä ja pihassa oli iso lautakeinu, jollaista eräs haastateltavista ei ole nähnyt missään muualla. Uimassa käynti ja soutelu olivat mieluisia harrastuksia. Nuoret hengailivat ja kuuntelivat musiikkia, aina oli jotain tekemistä. Haastateltavat kokevat, että päivisin oli paljon tekemistä. Päiväpeittojen koristelu on jäänyt erään haastateltavan mieleen. Lapset harjoittelivat vapaa-ajallaan itse keksimiään esityksiä, jotka esitettiin sunnuntain makkaranpaistoillaissa.

"KOSKAAN EI TULLUT SELLAISTA OLOA, ETTEI OLLUT MITÄÄN TEKEMISTÄ."

"ME LAPSET LEIKIMME YHDESSÄ OMA KEKSIMIÄMME LEIKKEJÄ, YLEENSÄ ULKOLEIKKEJÄ: KARTTUA, 10 TIKKUA LAUDALLA, KUKON ASKELIA, RAKENSIMME INTIAANIMAJOJA SAMMALISTA JA PUITTEN PAKSUMMISTA OKSISTA."

Sunnuntaiset iltahetket olivat erityisiä juhannuksen ohella. Iltahetkissä vanhan sikalan raunioilla (kuva x) paistettiin makkaraa ja juotiin mehua. Juhannuksena oli myös ohjelmaa lipunnostoinen, sekä parempi ateria lettuineen ja hilloineen. Useampi näistä haastatelluista muistaa menneensä kesäsiirtolaan aina mielellään, siellä meni aina kaikki mukavasti. Eräs haastateltu ei voi ymmärtää miksi hänen omat lapsensa eivät tykänneet kesäsiirtolasta, kun hänellä itsellään oli siellä aina niin mukavaa. Kesäsiirtolaa pidettiin vaihteluna kaupunkielämäille, ei siellä ketään kohdeltu kaltoin. Kesäsiirtolan mieleenpainuvina muistoina pidetään laivamatkoja ja hyvää ruokaa. Osa oli matkannut kesäsiirtolaan Mustasta lahdesta laivalla, osa linja-autolla. Arki kesäsiirtolassa oli hyvin säännöllistä, siirtolassa oli puhdasta ja siistää.

"JUHANNUSJUHLA JÄI MIELEEN, LIPUNNOSTO JA SINIRISTILIPPUMME - OLI JUHLALLINEN, KOKO KESÄSIIRTOLAN VÄKI OLI ISOSSA PIIRISSÄ ISON TALON PIHAMAALLA, KUN LAULETTIIN JA LIPPUA NOSTETTIIN...JUHLA - ATERIAKSI SAIMME OHUKAISIA HILLON JA SOKERIN KERA, PIIRILEIKKIÄ OLI MYÖS."

"MONENA VUONNA SIELLÄ OLIN, EI SE PAHA PAIKKA VOI OLLA."

"SELMA KOMENSI KAIKKIA KIRKON MENOJA KUUNTELEMAAN. IKKUNALLE NOSTETTIIN KAIUTIN JA OLTII HILJAA."

KUVA: TAMPEREMISSIO

Eräs haastateltava muistelee esitelleensä omaa nukkumapaikkaansa vanhemmille, kun he tulivat hakemaan häntä kotiin 4- vuotiaana siirtolassa ollut henkilö muistelee, että se oli jännää niin pienelle, mutta kivaa tekemistä oli niin paljon, ettei ehtinyt ikävöidä vanhempia. Aluksi siirtolaan yksin meneminen oli tiukkaa, mutta siihen tottui.

Parhaita muistoja on kesäsiirtolaan pääsyn odotus, siellä olo ja luonto, kaupunkiolosuhteisiin verrattuna. Kesäsiirtolassa myös näki asioita mitä kaupungissa ei ollut mm. hevosen vetämä haravakone oli sellainen, mitä kaupungissa ei nähty. Nykyinen mattopyykillä käynti ja mäntysaippuan tuoksu tuo erään siirtolalaisen mieleen kesäsiirtolan pesuhetket. Kaikissa pesuissa käytettiin samaa saippuaa muuta ei ollut.

Ikävimmiksi muistoiksi haastateltavat kuvaavat siirtolasta takaisin kaupunkiin lähdön sekä Vähäsillan voimakkaat ukkoset. Eräs muistelee, kuinka Torpan terassille kiinnitettiin iso pressu myrskyn suojaksi. Kaikkien oli tultava alakertaan nukkumaan ukkosen ajaksi.

”IKÄVIN MUISTO OLI LÄHTEÄ KESÄN JÄLKEEN ITKU KURKUSSA POIS.”

Koti- ikävää koettiin jonkin verran, äidistä eroaminen ja jälleennäkeminen itkettivät. Eräs piti äitiään lähes kamalana, kun lähetti hänet kesäsiirtolaan, äiti oli kuitenkin iloinen lasten kesäsiirtolaan pääsystä, näin hän saattoi mennä kesäksi töihin. Eräs haastateltava muistelee pyytäneensä isompaa siskoaan kirjoittamaan kotiin, että tulevat hakemaan hänet pois. Koti- ikävän koettiin helpottavan ajan ja mukavan tekemisen myötä. Eräs muisteli, kuinka lähtötkujen jälkeeseen matkaan lähdettiin pitkänokkaisella linja- autolla. Toinen muistaa tajunneensa vasta linja- autoon jouduttuaan, ettei kukaan muu perheestä tulekaan mukaan. Osa haastatelluista ei muista kokeneensa koti- ikävää. Heille kerrottiin, että vanhemmat tulevat sitten hakemaan.

”VAIKKA IKÄVÄ OLI MENNÄ SINNE KU EROS ÄITISTÄ OLI KAUHEET ITKUT JA SITTEEN KUN TAAS NÄHTIIN NIIN ITKETTIIN.”

”PYYSIN SIKOANI KIRJOITAMAAN KOTIIN, ETTÄ TULISIVAT HAKEMAAN MINUT POIS, VAAN EIPÄ KETÄÄN NÄKYNYT, KYLLÄ SE KOVIN IKÄVÄ AJAN JA MUKAVIEN LEIKKIEN MYÖTÄ VÄHÄN HELPOTTI.”

SOSIAALISET SUHTEET KESÄSIIRTOLASSA

"YHTEISTYÖ ON VIISAUDEN ALKU JA JUURI" - LASTEN VÄLISET SUHTEET

Kesäsiirtolan ja lastenkodin lapset olivat kesäsiirtolassa erillään. Kaikki osallistuivat kuitenkin yhteisiin tapahtumiin. Kaikkien haastateltavien mukaan kaikki suhtautuivat toisiinsa hyvin, eikä ketään kiusattu. Osa lastenkodin lapsista oli sairaita, esim. kehitysvammaisia tai sodassa loukkaantuneita. Isompien lastenkodin tyttöjen kuukautissuojien pesua ihmeteltiin. Se oli outoa, kun ei itse tiennyt kuukautisista. Eräs lastenkodin silloisista lapsista kertoo, että hänellä oli ystäviä, mutta isompana hänen lastenkotitastaansa vierastettiin. Puutöitä ja halkoja tekevä isompi poika on jäänyt erään haastateltavan mieleen. Nimiä hän ei kuitenkaan muistanut.

Ystävyyssuhteita syntyi. Eräs haastateltavista kertoo kesäsiirtolasta tutun olevan hänen lapsensa kummi. Osa ei kokenut varsinaisia ystävyyssuhteita syntyvän. Eräs haastateltava jopa oli sitä mieltä, ettei lapsena solmita ystävyyssuhteita.

"EI KAKARANA MITÄÄN YSTÄVYSSUHTEITA SOLMITA."

"MINULLA EI OLLUT KETÄÄN ERITYISTÄ SYDÄNYSTÄVÄÄ, VIIHDYIN KAIKKIEN KANSSA, KOSKA TEKEMISTÄ RIITTI."

"JOKA KURITTA KASVAA, SE KUNNIATTA KUOLEE" - AIKUISTEN ROOLI

Johtajatar Selma Valtonen on jäänyt monen hänen aikanaan siirtolassa ja lastenkodissa olleen mieleen. Selma-tädin huone kauniine virkattuine peittoineen ja kirjallituine tauluineen on jäänyt mieleen. Eräs haastateltavista kertoo kuinka kylmän sodan aikana (1948) Stalin pyysi suomalaisia YYA-neuvotteluihin josta suomalaiset olivat peloissaan. Lastenkoti siirtyi Vähäsiltaan turvaan kuorma-autolla, jonka lavalle oli tehty ikkunallinen koppi. Tämä tapahtui Selman toimesta. Lavalle meno pelotti, mutta Selma sai taivuteltua sinne menemään. Selmaa muistellaan hyvänä ihmisenä, joka piti järjestyksestä. Hän iloitsi lasten punnituksissa heidän painonsa noususta, koska oli sota-aika ja lapset olivat heiveröisiä. Lasten hyvinvointi kesäsiirtolassa oli Selmalle ilon asia. Selma opetti myös jakamaan omistaan, jos joku sai postin mukana herkkuja, mitkä jaettiin. Todellisuutta opeteltiin. Johtajatarta myös jännitettiin, hän opetti kannustamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Nuorempina koettiin, että hän oli vanhempi ja kunnioitettava, häntä melkein pelättiin. Selmalle annettiin suurta arvoa, hän oli ihana ihminen. Selmaa kiiteltiin paljon hyvän opettamisesta, jos nämä opit sitten omaksui. Eräs haastateltava koki itsetuntonsa nousseen, kun Selma kehui häntä. Selma-täti koettiin mukavaksi, joka kuitenkin sai pidettyä yllä kuria ja järjestystä.

"SELMA - TÄTI OLI VANHA TÄTI, MUUT TÄDIT N. 20 -40 -VUOTIAITA, AJATTELISIN, IHAN TAVALLISIA, MUKAVIA, SELMA - TÄTIÄ "JÄNNITETTIIN"."

"SELMA - TÄTI OLI TOTANIIN SEMMONEN, KUINKA MÄÄ SANOISIN...OPPI SEMMOSEEN, SEMMOSEEN ETTÄ TOTA KANNUSTAMISEEN JA TÄMMÖSEEN OIKEUDENMUKASUUTEEN JA...VÄHÄN TÄMMÖSTÄ...ANNAN HÄNELLE KYLLÄ SUUREN ARVON, OLI OIKEIN, OIKEIN IHANA IHMINEN."

**"LÄÄKÄRI SAATTOI SUOSITELLA ETTÄ
TEKIS HYVÄÄ LAPSELLE VIETTÄÄ AIKAA
MAALLA."**

KUVA: TAMPEREMISSIO

Johtajatar Vieno Aho muistetaan haastavampana persoonana ja Vienoa kutsuttiin keltaiseksi vaaraksi lasten keskuudessa. Hän oli ankara johtaja. Eräs silloisista lastenkodin asukkaista muistelee, kuinka he halusivat mennä Vähäsiltaan kesäviikonloppuna saunaan, mutta Vieno ei antanut, piti mennä salaa. Oli niin kova kaipuu. Silloiset työntekijät muistelivat Vienon olleen innokas puutarhahiminen, hän opetti lapsille mm. perunan kasvatusta. Vienon projektien muisteltiin jääneen aina vähän puoli tiehen.

"VIENO AHON AIKA OLI OMA TARINANSA, OLIN LÄHTEMÄSSÄ OMILLE JALOILLEN... OLI KUUMA KESÄVIIKON LOPPU JA HALUSIMME MAALLE SAUNOMAAN. VIENO ILMOITTI, ETTEI KÄY, KUN EI MAKSETA HOITOMAKSUA KAHTEN PAIKKAAN. SE OLI TÄYSIN KÄSITTÄMÄTÖNTÄ, PITI MENNÄ SALAA."

"JOHTAJA OLI ANKARA, NIIN KUIN SIIHEN AIKAAN OLI TAPANA."

"VIENO, SE OLI USKOMATON, SITÄ JUOSTIIN KARKUUN KUN NÄHTIIN ETTÄ PUNANEN TUKKA TULEE."

Rovasti Martti Järventietä muisteltiin, hän kävi kerran kesässä järjestämässä ohjelmaa kesäsiirtolassa olijoille. Yleisesti aikuisista muistetaan, että oli kivoja tätejä, nuorempia ja vanhempia. Aikuisen uimavalvojana olo oli jäänyt mieleen, samoin se, että yksi hoitajista katsoi nuorimmaisen perään. Haastattelimme myös muutamaa kesäsiirtolan sekä lastenkodin silloista työntekijää. Muutama oli ollut ensin siirtolassa niin kutsuttuna apu-työntekijänä ja myöhemmin "oikeana" hoitajana. Työntekijät muistelevat, että lapsimäärään nähden siellä oli vähän hoitajia. Osa hoitajista oli niin nuoria, että nykymääritelmän mukaan olisivat itsekin vielä lapsia. Nuorena joutui kantamaan jo paljon vastuuta hoidettavista lapsista ja monista askareista.

"ROVASTI MARTTI JÄRVENTIE KÄVI KERRAN KESÄSSÄ LAITTAMASSA TOUHUA JA JÄRJESTI URHEILUKILPAILUJA JA ILTANUOTIOITA."

Haastattelimme myös muutamaa kesäsiirtolan sekä lastenkodin silloista työntekijää. Muutama oli ollut ensin siirtolassa niin kutsuttuna apu-työntekijänä ja myöhemmin "oikeana" hoitajana. Työntekijät muistelevat, että lapsimäärään nähden siellä oli vähän hoitajia. Osa hoitajista oli niin nuoria, että nykymääritelmän mukaan olisivat itsekin vielä lapsia. Nuorena joutui kantamaan jo paljon vastuuta hoidettavista lapsista ja monista askareista.

"OLIN JOSKUS NUKUTTAMASSA SIINÄ KUN ON SE ISO SALI MISSÄ OLI NIITÄ LAPSIA PUKKISÄNGYISSÄ IHAN MAHDOTON MÄÄRÄ."

Eräs hoitaja muisteli pissapyykin pesua, lapset pissasivat housuun ikävöidessään vanhempiaan. Ruokailu tapahtui aina yhdessä kattauksessa, syötiin tavallisia ruokia, keittoja ja kastikkeita. Jääkaappia ei ollut, joten ruuan säilytys oli haasteellista. Yksi näistä haastatelluista oli työskennellyt keittiössä, hän muistelee, että kaksi henkilöä vuorottelivat siinä työssä, toinen aamu, toinen iltavuorossa. Työntekijä muisteli myös johtajan pahoinpitelyä: eräs lastenkodin isoista pojista oli suuttunut ja pahoinpidellyt hänet. Eräs työntekijä muisteli myös joutuneensa väkivalan kohteeksi, kun ei ollut suostunut hänelle esitettyihin vaateluihin heti sillä paikalla.

Myös Aili -täti joka toimi johtajana muistetaan näissä työntekijöiden haastattelussa. Kaija -täti oli keittäjä, jonka muistetaan työskennelleen sekä kesäsiirtolassa, että lastenkodin keittiössä.

"SE OLI NIIN KUN TYÖTÄ 24 TUNTIA VUOROKAUDESSA."

Työntekijät muistelivat siirtolan jakautuneen kahteen viiden viikon jaksoon. Asumisoloja muisteltiin ahtaina, kaksi hoitajaa jakoi usein pienen vaatimattoman kamarin, pesumahdollisuuksia ei ollut. Selman kamari muistettiin "pyhänä" paikkana, minne muilla ei ollut asiaa. Työvuorot olivat epämääräisiä, apuun mentiin tarvittaessa vaikka olisi ollut vapaata. Kesäisin siirtolassa työskenteli myös harjoittelijoita, he olivat lastentarhaseminaariin menijöitä tai käytännön harjoittelijoita. Lapsia valvottiin tarkasti rannalla, veteen pääsi vain osa kerrallaan. Kerran viikossa saunottiin ja lapset pestiin siellä.

"SE OLI SELLAINEN NIIN KUIN SUURPERHE."

"EI SITÄ SILLOIN VÄHÄSILLAKS SANOTTU, VAIKKA SE ON SEN PAIKAN NIMI."

Muutto lastenkodilta kesäsiirtolaan oli aina iso urakka. Tavarat kuljetettiin siirtolaan linja- autossa. Kesän jälkeen taas takaisin päin. Jopa pelargonit lastenkodin ikkunoilta kuljetettiin Vähäsiltään ja istutettiin kesäksi kukkapenkkiin.

"OLI HOITSUJAKIN SIELLÄ JUSSINNIEMESSÄ, TULI SEMMONEN ROMANSSIKIN, NE KÄVI MEITÄ SITTEN SEURAAVANA KESÄNÄ KATTOMASSAKIN, NE OLI JO KIHLOISSA."

Työntekijät muistelivat myös ristiriitoja työntekijöiden välillä, toisista puhuttiin pahaa seinän takana. Vanhat työntekijät vieroksuivat uusien työntekijöiden innokkuutta ja uusia ideoita.

LOPUKSI

1900-luvulla lastensuojelusta oli päättämässä maallikoista koostuva lautakunta ja asiakkaaksi saattoi joutua esimerkiksi yksinhuoltajuuden tai töissä käymisen vuoksi. Nykypäivän valossa lastensuojeluun tuohon aikaan on kuulunut lähinnä kodin ulkopuolelle sijoittaminen, kesäsiirtolotoiminta oli osataan ehkäisevää lastensuojelua. Tänä päivänä on luotu erilaisia ennaltaehkäiseviä palveluita, joita tarjotaan perheen tukemiseksi, jotta lasta ei tarvitse sijoittaa kodin ulkopuolelle. Näitä palveluita ovat mm. perhetyö, varhaiskasvatus ja perheneuvola. Lastensuojelun asiakkuuteen vaaditaan painavimmat syyt. Kodin ulkopuolelle sijoittamisesta on siirrytty perheen tukemiseen sen omassa arjessa pääpainona lapsen etu.

Vaikka lastensuojelu on kehittynyt valtavasti 1900-luvulta, kehitys on ollut hidasta. Esimerkiksi lasten oikeuksista on puhuttu 1900-luvun alkupuolelta, mutta kuitenkin sopimuksen käyttöönottamiseen on päästy vasta vuonna 1991. Samoin ensimmäinen lastensuojelulaki laadittiin jo vuonna 1936 ja seuraavan kerran sitä uudistettiin vuonna 1987. Laki on hitaasti muuttunut asiakkaiden odotusten kaltaiseksi, eli lasten etua ja hyvinvointia ajattelevaksi. Pajon kehitettävää kuitenkin on edelleen. Lastensuojelun näkökulmasta voi lukea lisää opinnäytetyöstämme, joka on julkaistu TampereMission verkkosivuilla. Vähäsilta-otsikon alla. Kokonaisuutena ajatellen näiden haastattelujen perusteella, kesä Vähäsillassa, muistellaan mukavana kokemuksena ja vaihteluna elämälle kaupungissa. Vähäsillassa pääsi moneen ihmeelliseen ja uuteenkin juttuun mukaan, kuitenkin peruskasvatusta unohtamatta.

Tätä työtä lukiessa tulee muistaa, että se koostuu juuri näiden haastateltavien muistoista: kokemukset ja muistot vaihtelevat. Kesäsiirtolan historiaan on mahtunut monta aikuista, jotka ovat osataan vaikuttaneet haastateltavien kokemuksiin. Näiden kansien väliin mahtuu moninaisia muistoja usealta vuosikymmeneltä. Meidän, tutkijoiden näkökulmasta aihe on mielenkiintoinen ja suorastaan vienyntä mennessään. Haastattelut ja tarinat ovat nostattaneet meissä hyvin monenlaisia tunteita ja ajatuksia sekä antaneet näkökulmia omaa ammatillista kehittymistä varten. Kertomukset ovat antaneet perspektiiviä meidän työkentillemme sekä varhaiskasvatukseen että lastensuojelun sijaishuoltoon.

Sydämellinen kiitos vielä kaikille osallistuneille!
Pauliina & Niina

ELÄMÄÄ VÄHÄSILLASSA

MUISTOJA JA KOKEMUKSIA VÄHÄSILLAN KESÄSIIRTOLAN ARJESTA

TAMPEREMISSIO
2020